

زانكۆ پىرىسى

مىندى اقرا الثقافى

گۇقارىكى رۇشنىپىرى گىشتىيە راگە ياندىنى زانكۆ سە لاجە دىن - ھە وئىر دەرى دەكات

ژمارە (40) ئاب - 2020

www.iqra.ahlamontada.com

پلازماى خوين بۆ نە خوۋشانى كۆرۈنەى نوى

■ د. سازان قادر مەولود:

بە رامبەر قايرۇسى كۆرۈنە دەتوانىن بەرگىرى لىە خوۋمان بىكەين

■ دەرچوويەكى زانكۆ سە لاجە دىن

لىە تە لارسازىيدا خە لات بە دەست دەھىنى

■ رەنگە كانى ئابوورى

Transparent Ranking: Tenth Edition (July 2020), Version 10.1.1

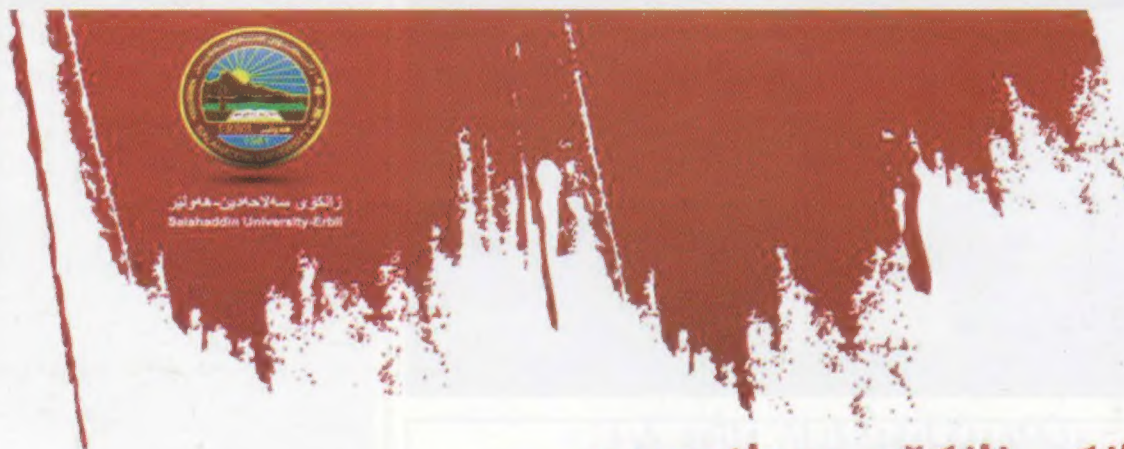
Webometrics, Google Scholar Profiles

No. IRAQ	The name	Citation No.	No. Kurdistan Region
1	University of Baghdad	39528	
2	University of Basra	37672	
3	University of Technology Iraq	28690	
4	Mustansiriyah University	18410	
5	University of Mosul	17344	
6	University of Sulaimani	16253	1
7	University of Anbar	14409	
8	University of Kufa	11995	
9	Salahaddin University- Erbil	11290	2
10	University of Duhok	10030	3
11	Karbala University	8721	
12	Al Qadisiyah University	8589	
13	Diwala University	7925	
14	(3)College of Science Baghdad University	5854	
15	Al Nahrain University	5798	
16	Hawler Medical University	4940	4
17	Middle Technical University	4798	
18	University of Wasit	3944	
19	Northern Technical University	3666	
20	University of Thiqr	3296	
21	University of Zakho	2583	5
22	Kirkuk University	2208	
23	Al Furat Al Awsat Technical University	2041	
24	Erbil Technical University	1926	6
25	Al Muthanna University	1882	
26	Koya University	1658	7
27	Al Esraa University College	1735	
28	Soran University	1526	8
29	Tishk International University	1506	9
30	Al Qasim Green Technology	1264	

رانی زانکوی سه لاهه دین له گوگل سکولەر ۲۰۲۰

رانی زانکوی سه لاهه دین بۆ مانگی هه وتی ۲۰۲۰
Google scholar citation له

به پهی دواين ئه بديتی زانکۆکانی کوردستان و عێراق
زانکۆی سه لاهه دین پلهی دووه می به دهسته ئیئاوه
له سه ر ئاستی زانکۆکانی هه ریمی کوردستان و
پلهی نویه می به دهسته ئیئاوه له سه ر ئاستی زانکۆکانی
عێراق، ئه مه له کاتی کدا زانکۆی سه لاهه دین کومه له ی
پزیشکی له خۆ ناگری، له نیو زانکۆکانی کوردستان و
عێراقدا.

رانی زانکوی سه لاهه دین له گوگل سکولەر

ته مموزی 2020

Google Scholar

سه ر نو سه ر
ره سول مه زیز مه مه د
r1970bakhtiar@gmail.com

ده سه تی نو سه ران:
هونه ر که مال
سکشان مه ته فا
په یامنیتر: سیان جاف

خاوه نی ئیمتیاز
د. جه وه ره فه تاج سه عید

به رنوه به ری هونه ری
کاو ه فاروون

زانکۆی سه لاهه دین

گۆشاریکی رۆشنییری گشتیه به رنوه به رایه تی راگه یاندنی زانکۆی سه لاهه دین دهری ده کات ژماره (40) ناب ی 2020

www.su.edu.krd

ژماره ی ته له فون 07504542299

ناو نیشان: هه ریمی کوردستان- هه ولیتر سه ره و کایه تی زانکۆی سه لاهه دین

د. فرسەت رۆژبەیانى

بەشى ميژوو - كۆليزى ئاداب

ئۆپەراسىيۆنى ماموت ۱۹۴۳ بە شىكى ونى ميژووى ھەولير و كوردستان

خۆى وەك شارەزا لە کاروبارى كورد خۆى بە مخابراتى ئەلمانى بناسىتت، سالىك دواى ھاتنەوەشى كتيىكى بلاقردەو بەناونيشانى «خۇكوتانە ناو كوردستانى داخراو» كتيىكە كراو بەكوردى لەدەزگاي ژين لەسلىمانى چاپكراو. ئۆپراسىيۆنى مەمۇر بەناوى شىخ مەحمودەو بوو بەلام بۇ ئەوئەى ئاشكرا نەبىت، چەند پيتىكىيان لى لادا بوو «mahmut=mamumut» ماموت». دەباو بە لەم ئۆپراسىيۆنە نەتتەدا كوردىكىيان لەگەلدا بىت چۆنكە بى كورد نەدەكرا بۆيە لەكەسىك دەگەران، ئەوئەبوو گەنجىكىيان دۆزۆو بەناوى «رەمزی نافع رەشىد ئاغا» كە لەبەنەمالەى رەشىد ئاغا بوو «كاپتن ھاي لە كتيىكى دووسال لەكوردستان باسى دەكات وەك بەھىزترین پياوى ھەولير و دژ بە ئىنگليز». ئەندامانى ترى ئۆپراسىيۆنە جۆرچ كۆنچىنى و ھۆفمان ناويك دەبن كە تەنھا لەبەر فارسى زانين بەشدارى

سالى ۱۹۴۲ ئەلمانىا بەھوى فراوانى بەرەى شەپەكانىەو، زۆر پتيوستى بە وزە بوو بۆيە ئاراستەى ھىزىكردى بۆ رووسىا، بەرەو شارى مايكۆب و گرۆزنى و باكۆ گۆرى. ھىزىشى برد تا دەست بەسەر بىرە نەوتەكانى ئەو ناوچانەدا بگريت، لە باكورى ئەفريقاش فەرماندەى ئەلمانى بەناوبانگ رۆمل تا سنوورى مىسر رۆيشتبوو، كوردستان دەكەوتتە نيوان ئەم دوو جوگرافىايەو. لەو سەردەمەدا، گۆتفريد يۆھانس مىولەر پڕۆژەيەكى ئامادە دەكات بۆ موخابەراتى ئەلمانى دەربارەى ناردنى چەند كەسىك بۆ كوردستان تاوھكو كورد ھانبدەن دژى ئىنگليز و راپەرين بكەن و دەستبگرن بەسەر بىرەنەوتەكانى كەركوك و مووسلا. مىولەر خۆى سالى ۱۹۳۶ سەردانى كوردستانى كەردبوو پيتشت و شىخ مەحمودى ناسىبوو ھەروەھا لەگەل شىخ لەتيفدا سەردانى ناوچەى پشدەرى كەردبوو و ئاغاكانى ئەوناوئەى دەناسى، ئەمە وايلىكرىد

دەكەن. رەمزی نافع رەشید ئاغا ئەندامی حزبی هیوا دەبیت و سالی ۱۹۳۹-۱۹۴۰ لە زانکۆی ئەمریکی لە بیروت دەخوینت و دوایی دەگەریتەووە هەولێر و دەچیت بەمەبەستی خویندن لە تورکیا دەیهوینت لەرۆبەرت کۆلیج وەرگیریت، لەوکاتەدا جاسوسیکی ئەلمانی پیتی دەلێت بۆ ناچیت لەئەلمانیای بخوینت؟ ئەویش رازی دەبیت، ئەو نازانیت کە ئەلمان بەتەمای چین، لەوێ پیتی دەلێن ئیمە بەتەمای کردەوێهەکی وان بۆ کورد و میولەر پیتی دەلێت من وەعدم لەهیتلەر وەرگرتوو کە دەوڵەتی کوردی دابمەزرینین «بەلام ئەمە تەنها بۆ ئەو بوو کە رەمزی رازی بیت و نەلێت نا» لەوماوەیەدا نزیکەی ۶ مانگ خۆیان بۆ کردەو کە ئامادە دەکەن رەمزی ۴ مانگ لەگەڵیان دەبیت، لەوێ جلی کوردی بۆخۆیان دەدوورن و ئالایەکی کوردستانیش دروست دەکەن وەک ئەم ئالایە خۆمان بوو ئیستا و پیش روژیک لە هاتنیان بۆ کوردستان بەرزی دەکەنەو لەبێناهی وەزارەتی بەرگری ئەلمانی». دوایی بە فرۆکە دین بۆ ئوکرانیا و لە دورگەی قرم شەویک دەمیننەو و دواتر بەریندەکەون بۆ کوردستان، کەدەگەنە کوردستان لەجیاتی ئەوێ لەناوچە پشدر بەپەرەشووت خۆیان هەلەدن لەنزیك تل کیف لای موسڵ خۆیان هەلەدن کە ۲۰۰ کلم لە ئامانجیان دوورە لەوێو دەبیت بەپی برۆن بۆ هەولێر. دەرگەنە هەولێر و هەموو پۆلیس و سووپای ئینگلیز بەدوایانەو دەگەرین، چونکە پەرەشووت و هەموو سندوقی چەک و پارەو شتوومەکانیان کەشف ببوو، مالی رەمزی ناتوانن دالەدیان بدن، دەچن بۆ گوندیکی مالی مامی لە بنەسلاو و لە ئەشکەوتیک خۆیان حەشار دەدن و دوایی لەگەل قاچاغچەک ریکدەکەون کەبیانات بۆ تورکیا بەلام ئەو خەبەریان لێ دەدات «چونکە پارە پاداشتی حکومەت بۆ ئاشکراکردن زۆرتر بوو». ئەوان لە ۱۷ حوزەیرانی ۱۹۴۳ هاتنە کوردستان و لە ۲۹ حوزەیرانی ۱۹۴۳ دەستگیرکران و برادران بۆ هەولێر و موسڵ و میسر و تا جەنگ تەواو بوو، میولەر و هۆفمان و کۆنیچنی ئازادکران، رەمزی حوكمی ئیعدامی بۆ دەرچوو و دوایی حوكمەکی بوو هەتاهەتایی کەمکرایەووە لە ۱۹۴۶ بەهۆی نەخۆشی دەررونیەووە ئازادکرا و لە ۱۹۴۹ بە ۳۲ سالی کوچیدواییکرد.

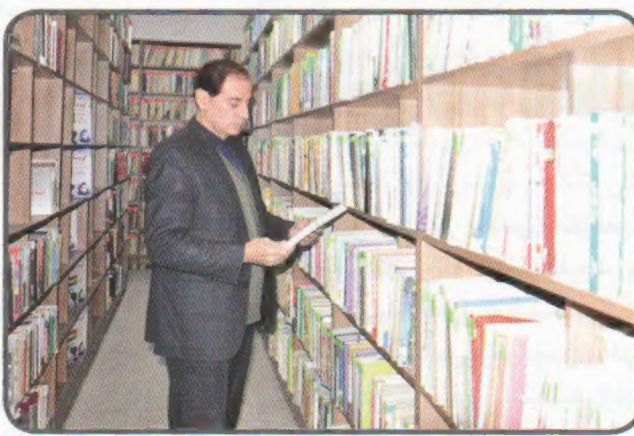
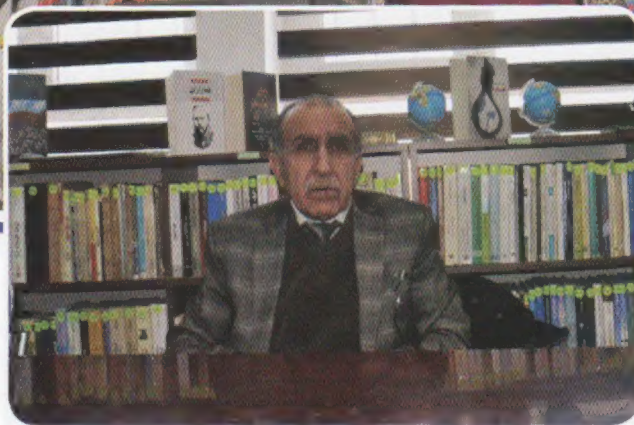

كتیبخانەى كۆلیژی ئاداب

کتیبخەن، لەنیوەندى ئەم بابەتەدا باس لەکتیبخانەى كۆلیژی ئادابى زانکۆى سەلاحەدىن دەكەين، کاتیک دەچیتە ژوورەو جۆش و خرۆشیک لەلایەن قوتابیان دەبینى و لەنیوەندى هۆلى خۆیندەویدا دەیان قوتابى خەریکى خۆیندەو و چەندین قوتابى دیکەش دەیانەوئ کتیب و سەرچاوەکان بخوازن، لێرەوێش ئەو دەبینى فەرمانبەرانى ئەو کتیبخانەى بەدلسۆزى کارەکانیان دەکەن و هەموو ئەو کتیبانە دەخەن بەردەستى داواکار تا سوود لەسەرچاوەکان وەرگیرى و بتوانى بەپێى ئەو سەرچاوانە کار و تۆیژینەوێکەنى پى تەواو بکات، یاخود زانیاریەکی باشتر وەرگیرى.

لەویدا د.ئازاد عوبید سالىح وەک سەرپەرشتیاری کتیبخانە باسى لەوێ کرد، کە هەردەم فەرمانبەران و بەرپەرشتەرانی کتیبخانە لەکاردان بۆ دابینکردنى داواکاریەکان تا قوتابى یان مامۆستا سوود لەو کتیبانە وەرگیرى، جەختیشى لەوێ کردەوێ ئیستا «کتیبخانەى كۆلیژی ئاداب سەرچاوەیەکی زۆرى تیاى، هەموو بوارەکانى زانستى و ئەدەبى دەگەریتەو، هەروا توانیومانە کتیبخانەى هەموو بەشەکانى كۆلیژ لەیەک کتیبخانەدا کۆبکەینەو»، لەلایەکی دیکەوێ باسى لەوێ کرد کە «زۆریک لەقوتابى و مامۆستایان کتیبەکان ناھێننەو، راستە ناسنامەى یەکیان

کتیب و کتیبخانە کۆلەگەى هەموو کۆمەلگە و تاکیکە، زۆر لەمێژە گوتویانە ئەگەر چوویتە هەر مالتیک کتیبخانەى تیادا بوو، ئەوا تیدەگەى تاکەکانى ئەو مالهەزر و بیرکردنەوێیان فراوانە، هەروا لەو کاتەى مرۆف بەدواى کتیبدا دەگەریت شارستانیەتى مرۆفایەتى بەرەو پێشچوو و هەردەم لەپیشکەوتندا، هەموو بوارەکان بەهۆى هەزرى بیرمەندان و نووسەرەکان و هونەرەندان و مامۆستایان و قوتابیان هەردەم لەپیشکەوتندا بوونە، لەسەردەمى نوێ زۆریک لەئێمە هۆگرى خۆیندەوێ بوونە، بەهۆى ئەو هۆگرییەوێ توانیومانە زیاتر هەزرى و بیرکردنەوێکەمان فراوانتر بکەین، کاتیک لەنیوەندى شارەکاندا کتیبخانە دانرا، رووخسار و پیشکەوتنى شارەکان وەرچەرخانیکى دیکەى بەخۆیەوێ بینى و بەهۆى کتیب خۆیندەوێ تواندرا زۆریک لەلایەنەکانى ژیان بەگۆرتر بێ و جۆش و خرۆش بکەوێتە ئێو کۆمەلگە، بەمەش تواندرا چەندین هەنگاو بەرەو پێش بروت، کاتیکیش کە زانکۆکان کرایەوێ زیاتر کتیبخانە رۆلى بەرچاوى بینى بۆ ھۆشیارکردنەوێ و گەران بەدواى سەرچاوەکاندا، بەمەش قوتابى و مامۆستایان توانیان زیاتر ئاگادارى هەموو زانستەکەکان بن، زۆرجاریش دانانى کتیبخانە و دیزاینکردنى بەشیوەیەکی جوان و لەخۆینەران دەکات زیاتر رووى

لى وەردەگىرى، بەلام زۆر جار لەبىريان دەچى بيهيئەوه،
ياخود هەندىك لەو داواکارانە کتێبه کە ناهيئەوه، جگە
لەوهش بەشیک لەمامۆستايان زۆر ناپازين کاتیک داواى
ناسنامەيه کيان لى دەکرى بۆ بردنى کتیب.»

ئەوهى شياوى باسە کتێبخانەى کۆلیژى ئاداب زۆر
بەجوانى ديزاینکراوه و پۆلینکردنەکەشى بەپنى ستانداردى
کتێبخانە و تاندراره هەر بوارىکى زانستى بەتەنيا پۆلین
بکرى، بەلام سەرپهشتيارى کتێبخانەکە جەختى لەوهش
کردەوه کتێبخانەى کۆلیژى ئاداب «شوينەکەى بچووکە و
لەسالى ۲۰۰۷ هىچ کتیبىکى نوێ بۆ کتێبخانە نەکرداوه،
تەنياش بەهوى ديارى نووسەران و توێژەران کتیبى نوێ
دیتە نێو کتێبخانە، لەگەل ئەوهى ئەکادىمىاى کوردى
هاوکارى کتێبخانەکە دەکات، هەرچى بلالوکراوهيان هەيه
پیشکەشى کتێبخانەى دەکەن، هەروا لەلایەن هەلگرانى
بروانامەى ماستەر و دکتۆرا نامەکانيان پیشکەش بە
کتێبخانە ناکرى، پيوستە دانەيهک لەنامەکانى ماستەر
و دکتۆرا پیشکەش بەکتێبخانە بکرى، لەلایەکى دیکەوه
هىچ گۆڤار و رۆژنامەيهک لەلایەن دەزگاکانەوه پیشکەش
بە کتێبخانە ناکرى، هەموو ئەمانەش دەبێتە بەشیک
لەدەولەمەند نەبوونی کتێبخانەکە، لەگەل ئەوهى کتێبخانەى
کۆلیژى ئاداب سەرچاوهى زۆره، بەلام پيوستيشە لەلایەن
دەزگاکانەوه کتیب و بلالوکراوه و رۆژنامە و گۆڤارەکان
پیشکەش بەکتێبخانەکە بکرى، هەروا پيوستە لەلایەن و
کۆلیژ و سەرۆکايەتى زانکۆوه چەندىن سەرچاوه بکردى
بۆ زیاتر دەولەمەندکردنى کتێبخانە.»

د.عەبدوللا رەحمان

بەشی زمانی کوردی - کۆلیژی پەرەردەیی مەخمور

کۆمەڵناسیی شیعەر

گۆرانکاری و نوێبوونەوهیەتی(د.عبدالقادیر الرباعی، ١٩٨٠، ص ٥٠). بەو واتایە شیعەر لەخودی خۆیەوە بەرهو واقعی کۆمەڵ هەنگاو دەنێت و هەول دەدات بابەتەکانی بکاتە کەرستەیی بەرھەمەکەیی و لە ئەزموونیککی تاککی هەست و نەستدا چارەسەرییان بۆ بدۆزیتەو. بەیەکەوێگەیشتنی خود و بابەت لە چوارچێوە کۆمەڵایەتییهکەدا بەرجەستە دەبێت، لەبەر ئەوەی ((هەمیشە لە ناخی کێشە خودییەکانەو کێشەیهکی بابەتی هەیه، هەرودکۆ چۆن لە ناخی کێشە کۆمەڵایەتییهکان وەکو شۆینیککە کە کێشەکانی تاک بەیەک دەگەیهنێت، ئەزموونی ئەدەبی کێشەیهکی کاتییه بۆ خودی نووسەر، بەلام ناتوانیت بکاتە لوتکەو خۆی بسەلمینی، ئەگەر تیکەلی کۆمەڵ نەبێت و لەو خودییە رزگاری نابێت، تاوێکۆ لە واقعیکی تایبەتەو بەرهو واقعیکی گشتی (هەنگاو نەنیت)) (د.رجاء عید، ١٩٧٤: ص ٨٤).

ئەمەش ئەو دەگەیهنیت کە شیعەر لەبابەتیکی خودییەو بەرهو واقعیکی بەرجەستەیی ژایانی مرۆف هەنگاو دەنێت

شیعەر وەکو ژانریک میژووویەکی دێرینی هەیهو لەکۆنەو مرۆف هەست و بیروبۆچوونەکانی لەمەر دیاردە و رەگەزەکانی سروشت و ژیان بەشیعەر دەربرپوێ و هەمیشە بەهۆی شیعەرەو جوانییەکانی ژایانی چریوێ چێژی لی بینوێ، لەمەشدا شیعەر کاریگەرییهکی گەورەیی لەسەر مرۆفدا هەبووێ چ بەهۆی ئەو زمانە بالایەیی کە بەکاریهێناوێ و چ بەهۆی ئەو ئیقاع و مۆسیقایەیی کە چێژی بە وەرگەرەکانی گەیانووێ. لێرەشدا مرۆف خۆیەتی خۆی دۆزیوێتەو، چونکە شیعەر وەکو بەرھەمیکی ئەدەبی چێژیککی رۆحی بە مرۆف دەبەخشێ و جیهانیککی بی سنووری لەبەردەم والا دەکات، کە لەریگای دۆزینەوێ خودی خۆی، خودیەتی سەرچەم مرۆفایەتیش ببینیت، بەم پێش ئەو ئەزموونێ کە شیعەر هەلیگرتووێ، ئەزموونی سەرتاسەری مرۆفایەتییه. بۆیە شیعەر تەنیا لاسایی کردنەوێ ژیان و خوشاردنەوێ لە پەرەیزەکانیدا نییه، بەلکۆ بەشداریکردنیککی چالاکانە و خۆبەخشانەیه بۆ بنیادنانی ئەو ژیانە و هەولدان بۆ

ژێر (40) ئا. ئی 2020

و تەنیاش بە لاسایی کردنەوێ ژیان واز ناھێتیت، بە لکو ئێرادەییکی بەھێزی بۆ گۆرانکاری و نوێبوونەوێ تێدا دەچیتیت کە بەردەوامی بە ژیاڵی مرۆف دەدات، چونکە مرۆف ھەمیشە لە گەل گۆشەنیاگایەکی رووناک دەژی کە لە واقعی ژیاڵدا بەدی ناکات، کاتیکیش شیعەر دیت ئەو گۆشەنیاگایە زیندوو دەکاتەوێ و لە جیھانی غەیبەوێ بۆ جیھانی شیمانەکردن دەگوازیتەوێ، ئەو خۆراکیکی رۆحی پێشکەش بە مرۆف دەکات، ئەمەش ئەو دەگەییەنیت کە شیعەر لە بەھا و ئەزموونە مرۆفایەتیەکاندا رەگاژو بوو و ھەمیشە ئەوێ خواستوو کە مرۆف لە ژیاڵیکی جوانیدا بژیت. ئەم بۆچوونانە پێوەندیەکانی نێوان شیعەر و کێشە کۆمەلایەتیەکان شەرقە دەکەن، لەو روانگەییەکی کە مادام شیعەر بە شێوەیەکی گشتی لە گەل ژیاڵدا کارلیک دەکات، ئەو کارلیکردنی لە گەل کێشە کۆمەلایەتیەکانیش شتیکی مسۆگەرە، بۆیە شیعەر بە دەزگایەکی کۆمەلایەتی دادەنریت کە زمان ئامرازەییەکیەتی کە ئەویش لە بەرھەمھێنانی کۆمەلگەییە، شێوازە ئاساییەکان و لایەنە کۆمەلایەتیەکان بە شێک لە ئەدگارەکانی پیکدەھێنن. ئەمەش ئەو دەگەییەنیت کە پێوستی بوون بە شیعەر، لەیەککاتدا پێوستییەکی کۆمەلایەتی و مرۆفایەتیە (د.عبدالقادەر الرباعی، ١٩٨٠، ص ٥٠)، بۆیە شیعەر کاریگەری و کارتیکراوی خۆی ھەیە لەسەر خۆی شاعیریش کە وەکو تاکیک لەناو کۆمەلگەدا ئەرکەکانی خۆی جیبەجی

دەکات، شاعیر ھەمیشە لە ساتەوختیکی میژوویدا جیھانی دەرەوێ ھاوسەنگ دەکات لە گەل جیھانی ناوہخویدا بۆ ئەوێ ئەرکەکانی لەمەر کۆمەلگە بەجی بەیتیت. بۆیە شاعیر وەکو کەسیکی ھەستیار مامەلە لە گەل رووداو و بەسەرھاتەکان کۆمەلگەیی دەکات و ھەلوێستەکانی دەبنە رۆشنکردنەوێ رێگایەکی بۆ وەرگرەکانی، کە چاوەروانی لی دەکەن بۆچوون و گۆشەنیاگایەکی خۆی رۆشن بکاتەوێ. لەمەشدا شاعیر دەکەوێتە ژێر کاریگەری پالەرە سیاسی و کۆمەلایەتی و ئابووری و کلتورییەکانی سەردەمەکی خۆی، بۆیە ((لەخالیکی سەرەتاوێ کە ئەویش ھەست و نەستی خۆیەتی دەستپێدەکات و ئازارە تایبەتیەکانی خۆی وەک شتیکی جیھانی و نەمر پێشان دەدات، ھاوکات دەشی ئەم دەربرینی ئازارە بەدینە پال ھەموو تاکیکی کۆمەل، چونکە گۆمانی تێدا نییە کاتیک شاعیریکی مەزن گوزارشت لە خۆی دەکات، لەھەمانکاتدا گوزارشت لە نەوہکەیی خۆشی دەکات)) (د.رشاد رشیدی، ٩، ص ٦٠) و دەربری ئاوات و ئامانجەکانیان دەبیت. بەمەش شیعەر پەیامیک لە شاعیرەوێ بۆ خوێنەر و وەرگرەکانی دەگوازیتەوێ، ئەو پەیامەش بوونی کۆمەلایەتی شاعیر دەسەلمێتی ((چونکە)) شیعەر تەنیا نییە، بە لکو گرێدراوی ژیاڵ و واقعی رۆژانەیی مرۆفە، ئەو شاعیرەکی کە بە ئەقل بیر دەکاتەوێ و بەدلیش ھەست بە بوونی شتەکان دەکات، ناتوانیت لە دووہرەوێ بە تەنیا تەماشای بکات و گۆرانکاری لەو واقعی نەکات کە کۆمەلگای

گرتوته وه)) (ئازاد عەبدولواحید کەریم، ۲۰۰۵، ل ۱۲۸)، بەم پێش شاعیر وایەستە وایە کۆمەڵایەتیەکی دەیت و بەوێی کە کەسایەتیەکی وشیار و بە ئاگایە و هەست بە رووداوێکی دەرووبەری دەکات و بەرپرسیاریەتیەکی زۆری لە ئەستوگرێتووە کە لە وێژدانی شاعیرەو دەخولقیت کە هەلوێستەکانی لەمەر ژیان و کۆمەڵگە دروست دەکات. لەبەر ئەوەش کاتیک شاعیر لایەنیک لە لایەنەکانی کۆمەڵگە کە پەسەند دەکات و ستایشی دەکات، ئەوا لە راستیدا ستایشی بەهێک لەناو کۆمەڵگەدا دەکات کە خوازیارە بەنەمری بمینیتەووە نەو دوا نەو پەرە پێ بدەن، کاتیکیش پەنا بۆ داشۆرین دەبات، ئەوا روانگە کۆمەڵایەتیەکی لەبەرچاو گرتووە و هەڵدەدات ئەو خراپەکارییە کە بووەتە ھۆکاری شێواندنی کۆمەڵگە بوەستینیت و لە چەند وینە کە هەستیار شاعیردا قیزەونی بکات، بەمەبەستی ئەوێ تاکەکانی کۆمەڵگە خۆیان لێی بپارێزن و ئەو ئاکارو کردەوانە دووبارە ئەنجام نەدەنەو. بەو واتایە کە شاعیر وەکو چاودێرێک وایە بەسەر کۆمەڵگەدا و هەڵدەدات بەهای کردەو چاکەکان نەمر بکات و خالەلاوازەو کردەو خراپەرکانیش لەبەردەم چاوی کۆمەڵگە باس بکات و رووناکی بخاتە سەری بەمەستی ئەوێ هەستیک لەلای کۆمەڵگە دروست بکات بۆ لەناوبردنیان (د.عبدالقادر الرباعی، ۱۹۸۰، ص ۵۰-۵۱). ئەو بابەتە کۆمەڵایەتیانە کە لەشعیریشدا بەکار دەھێنرێن، ھەندیکیان دیارو ھەستیکراون و ھەندیکیان دیکەشیان رووحی و ھزرین، ئەم دوولایەنەش لە ھزر و ناخی شاعیردا ئاوێتە دەبن و بەیەکەوە جیھانی شاعیر دروست دەکەن، لێرەشدا کاریگەری نێوان کۆمەڵگەو شاعیر بە دیار دەکەویت، چونکە بیگومان شاعیر وەکو تاکیک ناتوانیت بەرھەمە ھونەرییەکی خۆی داھێنیت، ئەگەر کۆمەڵگە بابەتەکانی بۆ فەرھەم نەکردبێت و کەشووھوای گونجاوی بۆ نەخولقاندبێت، لەھەمانکاتیشدا کۆمەڵگەش بەشیوە گشتییە کە ناتوانی لە ساتە پڕ لە خروشەکانی ژیان بژیت، ئەگەر شاعیر خەرمەنە وایەتی وایەتی ھۆگری بۆ دروست نەکات (د.عبدالقادر الرباعی، ۱۹۸۰، ص ۵۲). بەمشێوەیە ئەو ئەرکە کە شاعیر و شاعیر لە ئەستووی دەگرن ئەوێ کە ژیان بگەینەنە بارودۆخیکی گونجاوی کۆمەڵایەتی، ئەمەش ھۆکاریکی کاریگەر بوو کە کۆمەڵناسی ئەدەب وەکو زانستیک بایەخ بە پەیوەندی کۆمەڵگەو شاعیر بدات و لەم رووەو دوو ئاراستە لە لیکۆلینەوێ کۆمەڵایەتی شاعیر ھاتتە ئاراوە (د.محمد سعید فرح، د.مصطفی خلف عبدالجواد، ص ۳۲-۳۳):

بواری سۆزداری ھەنگاو دەنیت، بۆیە زەحمەتە شروڤەکی کۆمەڵایەتی بۆ بکریت، ھەندیکیشیان بروایان وایە کە شاعیر لە زۆربە کاتەکاندا نوێنەرایەتی کۆمەڵگە و رووداوێ میژووویەکانی ناکات و ئاوپ لە مەسەلە سیاسییەکان و بزووتنەو کۆمەڵایەتیەکان ناداتەو، بەلکو زیاتر دەربری سروشت و ناخی مرقوڤە لە خوشی و ناخوشییەکانیدا، بۆیە بەلای ئەوانەو شاعیر بنیادیکی کەمی ھەیە کە دەکری لە شیکردنەوێ لە ئاستی کۆمەڵایەتی بۆ بکریت. بەرای ئەوان تەنیا لەریگە وەزیفە شاعیری لیریکی لە پەیوەندی بە سیستەمی گەیانندنی ئەدەبی و پێگە شاعیر لەناو کۆمەڵگە و گوڤارە تاییەتیەکانی شاعیرەو دەتوانرێت شروڤە بۆ بکریت. لەراستیدا ئەوان زیاتر جەختیان لەسەر شاعیری لیریکی کردۆتەو و بەشیوەیک کە خۆییەتی بەسەریدا زال بیت، لیکدانەو و شیکردنەوکانیان بۆ کردووە.

ئاراستە دوو: لەبەرامبەر ئاراستە یەکەم و وەکو پەرچەکرداریک ھاتە ئاراوە، ئەمانە ھەولیاندا مانای کۆمەڵایەتی بۆ شاعیر لەسەر ئاستی نووسین و زماندا دەستەبەر بکەن. بۆچوونیان لەسەر ئەو بنیادنا کە ئەو گۆرانکاریانە لەسەر ئاستی نووسینی شاعیر دیتەکیەو، بریتین لە پڕۆسەیک کۆمەڵایەتی و رەخنە کۆمەڵایەتی، سەرھەری ئەمانەش دەرشتنی زمانی شاعیری و خۆیندەوکانی وەکو یاخیبوونیک وایە لەدژی ئەو گوتارە ئایدۆلۆژیانە کە لەکۆمەڵگەیک دیاریکراوە ھەن.

بەرای لیکۆلەر و رەخنەگرانەو بۆ شیکردنەوێ لایەنی کۆمەڵایەتی دەقی شاعیری، ناییت تەنیا پشت ب پارچەشعیریک یان قەسیدەیک ببەستریت، بەلکو پێویستە شیکردنەو و رافەکردن بۆ ژمارەیک لە دەقی شاعیری بکریت و پەیوندییەکانیان روون بکریتەو و لایەنی کۆمەڵایەتی و سیاسی و میژوووی و ژینگەییان دیاربکرین، بۆ ئەوێ گوتار و جیھانبینی شاعیر روون بکریتەو (د.محمد سعید فرح، د.مصطفی خلف عبدالجواد، ۲۰۰۹، ص ۳۲-۳۳).

سەرچاوە:

۱. ئازاد عەبدولواحید کەریم، سۆسیۆلۆژیای شاعیری کوردی، چاپخانە وەزارەتی پەرەوەرە، ھەولێر ۲۰۰۵.
۲. د.عبدالقادر الرباعی، الشعر والواقع الاجتماعي في النقد الحديث، مجلة الأقلام، عدد (۸)، ۱۹۸۰.
۳. درجاء عید، فلسفة الالتزام في النقد الأدبي، دار الثقافة للطباعة والنشر، ۱۹۷۴، ص ۸۴.
۴. درشاد رشدی، مختارات من النقد الأدبي المعاصر، مكتبة الأنجلو المصرية، مطبعة العلوم، مصر، ص ۶۰.
۵. د. محمد سعید فرح، د.مصطفی خلف عبدالجواد، علم اجتماع الأدب، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان، ۲۰۰۹.

یه که مین کۆنگره‌ی نانۆ ته‌کنه‌لۆجی و پراکتیک کردنه‌کانی له‌زانکۆی سه‌لاحه‌دین به‌ریوه‌چوو

بوونی هه‌یه به‌تایبه‌تیش له‌رووی پیشه‌سازی و پزیشکیدا، هه‌روا مامۆستایانی زانکۆی سه‌لاحه‌دین له‌م بابته‌شدا پیشه‌نگی ناوچه‌که و زانکۆکانن ئه‌مه‌ش به‌به‌شداریکردنیان له‌هه‌موو ئه‌و کۆنگره‌یه‌ی له‌بۆاری نانۆ ته‌کنه‌لۆجیدا له‌ناوه‌وه و ده‌ره‌وه‌ی ولاتدا ئه‌نجام ده‌دری.

له‌لایه‌کی دیکه‌وه ئه‌م کۆنگره‌یه‌ی ۲ رۆژ ده‌خایه‌نیت و ۸۷ توێژینه‌وه له‌خۆ ده‌گرێ و دابه‌شکراوه‌ته‌ سه‌ر (۳) ته‌وه‌ر، ئه‌مه‌و ته‌وه‌ری یه‌که‌م سه‌باره‌ت به‌ پراکتیکی بایۆته‌کنه‌لۆجی و ته‌وه‌ری دووه‌میش به‌ناویشانی دروستکردن و خه‌سله‌ته‌کانیه‌تی، هاوکات ته‌وه‌ری سێیه‌می به‌ناویشانی نانۆ وه‌زیه.

له‌کۆتایی مه‌راسیمه‌که‌ش له‌لایه‌ن وه‌زیری پیشه‌سازی و بازرگانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان و وه‌زیری پیشه‌سازی عێراقی فیدرال، پ.د.ئهمه‌د ئه‌نوه‌ر دزه‌یی سه‌رۆکی زانکۆی سه‌لاحه‌دین لۆگۆی به‌شداربووه‌کان پێشکه‌ش به‌ توێژه‌ران و جێبه‌جیکارانی کۆنگره‌که‌ کرد.

به‌ئاماده‌بوونی وه‌زیری پیشه‌سازی و بازرگانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان و پ.د.ئهمه‌د ئه‌نوه‌ر دزه‌یی سه‌رۆکی زانکۆی سه‌لاحه‌دین، وه‌زیری پیشه‌سازی حکومه‌تی عێراقی فیدرال، یه‌که‌مین کۆنگره‌ی نانۆ ته‌کنه‌لۆجی و پراکتیک کردنه‌کانی به‌هاوبه‌شی زانکۆی سه‌لاحه‌دین و زانکۆی مه‌لایا له‌ ولاتی مالیزیا و وه‌زاره‌تی پیشه‌سازی عێراقی فیدرال له‌هۆلی کۆچه‌ر بیرکاری سه‌نته‌ری رۆشنییری زانکۆی سه‌لاحه‌دین ئه‌نجامدرا، ئه‌مه‌و له‌سه‌ره‌تا‌دا مارشی نیشتمانی عێراق و هه‌ریمی کوردستان به‌ده‌قیقه‌یه‌ک وه‌ستان پێشکه‌شکرا، له‌پاشاندا سه‌رۆکی کۆنگره‌که به‌نامه‌ی کاری کۆنگره‌که‌ی پێشکه‌شکرد، هه‌روا وتاریک له‌لایه‌ن نوێنه‌ری ده‌سته‌ی پیشه‌سازی عێراقی فیدرال پێشکه‌شکرا، سه‌رۆکی زانکۆی سه‌لاحه‌دین له‌وته‌یه‌کدا باسی له‌هه‌موو ئه‌و کۆنگره‌یه‌ی کرد، که له‌زانکۆی سه‌لاحه‌دیندا ئه‌نجام ده‌دری، جه‌ختی له‌وه‌ کردوه‌، که هه‌رده‌م زانکۆی سه‌لاحه‌دین له‌میوانداری کۆنگره‌ و به‌شداریکردنی کۆنگره‌کان به‌رده‌وامبووه‌، له‌م کۆنگره‌یه‌شدا مامۆستایانی زانکۆی سه‌لاحه‌دین به‌شدارن، هه‌روا جه‌ختیشی له‌وه‌ کردوه‌، که نانۆ ته‌کنه‌لۆجی ئیستا له‌زۆریه‌ی بواره‌کانی زانستدا

یەکەمین کۆنفرانسی پێشبرکێی پێدانی گرانتي نۆخۆی زانکۆ بە قوتابیان لە زانکۆی سەلاحەددیندا

جۆری لەسەرۆکایەتی زانکۆی سەلاحەددین وتاریکی بەبۆنەی ئەو پێشبرکێییە پێشکەشکرد و تیایدا باسی لەهەلسەنگاندن و پێشکەشکردنی پرۆژە و بابەت و توێژینه‌وه‌کان کرد، کە لەلایەن مامۆستا کانیانە‌وه‌ سەرپەرشتی دەکری.

هەر لەویدا دەستکرا بە پێشکەشکردنی پرۆژە و ئایدیایەکان بۆ ئەمەش دوو هۆل دەستشێشانکرا، دواي کۆتایی هێنان بە پرۆژەکان سەرچەم قوتابییه توێژەرەکان خەلات دەکری، هەروا بەپێی پێوه‌ره‌کان یەکەم و دووهم خەلاتی باشترین توێژینه‌وه‌ و ئایدیا وەرده‌گر.

لەپاشاندا سەرۆکی زانکۆ سەردانی گفتوگۆی نامە‌ی ماستەر قوتابی (دلقین ستار) کرد.

هەر لەویدا سەرۆکی زانکۆ سەردانی سەنتەری پێداگۆجی کرد و لەنێوه‌ندی وتاریکدا جەختی لەخوێندن و پەرۆه‌رده‌ و هەموو ئەو پێوه‌رانە‌ی، کە گەلانی جیهان بەره‌وپێشە‌وه‌ دەبات، زیاتریش هانی بەشداربوانی خولی پێداگۆجی کرد و جەختی لەوه‌ کردە‌وه‌ هەولەکان دەبێ بەرده‌وام بێ تا بتواندری بەجوانترین شێوه‌ وانە و بابەت و توێژینه‌وه‌کان بخریته‌ روو.

بەچاودیری سەرۆکی زانکۆی سەلاحەددین یەکەمین کۆنفرانسی پێشبرکێی پێدانی گرانتي نۆخۆی زانکۆ بە قوتابیان لەهۆلی کۆچەر بیرکار لەسەنتەری رۆشنیری زانکۆ سازکرا، ئەمە و لەو کۆنفرانسه‌دا لەسەرەتادا سەرۆکی زانکۆ جەختی لەبەرەو پێشووێ هەموو لایەنه‌کانی ئاستی زانست کردە‌وه‌ بەتایبەت لەنێوه‌ندی کۆلیژەکانی زانکۆی سەلاحەددین، باسیشی لەوه‌ کرد مامۆستایانی زانکۆی سەلاحەددین توانیویانە بەشداري بکەن لەزۆربە‌ی جۆرناله‌کانی توێژینه‌وه‌ی زانکۆ بەناوبانگە‌کان، دیاره‌ ئەمەش کاریگەری دەبێ لەسەر هەریزبەندی نیشتمانی و نێوده‌وله‌تی زانکۆکانی جیهان، لەلایەکی دیکه‌وه‌ش دەستخۆشی لەو قوتابیانه‌ کرد، کە له‌ و پێشبرکێیه‌دا بەشدار بوونه، ئەوه‌شی راگەیاندا بۆ هەموو ئەو قوتابیانه‌ی توانیویانە لەپرۆژه‌کانیان سەرکەوتوو بن ئەوا پاداشت دەکری، هاوکات زانکۆی سەلاحەددین توانیویەتی دەستپێشخەر بێ لەسازدانی ئەو کۆنگره‌یه‌، هیوامان وایه‌ لەهاهاتوودا ئەم جۆره‌ پێشبرکێیه‌ بەرده‌وام بێ.

لەپاشاندا پ.د. نەبیل عادل فەخری بەریوه‌به‌ری دنیایی

پاش ههلسهنگاندنی سه ره تایی بۆ هه ریه ک له پرۆژهی ده رچوونه کان و ئایدیای قوتابیه کان، کۆی هه مووی ئه و پرۆژه ده رچوونه کانیه که داوای گرانتهی نیوخۆیی زانکویان کردووه (۳۹) پرۆژهیه، کۆی ئه و ئایدیایانهی که داوای گرانتهی نیوخۆیی زانکویان کردووه (۱۷) ئایدیایه له سه رجه م کۆلیژو به شه کان.

سه بارهت به وادهی ئه نجامدانی کونفرانس بۆ باشترین پرۆژهی ده رچوون و باشترین ئایدیا له سه ر ئاستی کۆلیژه کان، رۆژی پینچ شه ممه ریکه وتی ۲۰۲۰/۲/۶ کاتژمیر (۹) ده ستنیشانکرا بۆ ئه نجامدانی چالاکییه که، هه روه ها بۆ هه ر پرۆژهی ده رچوون و ئایدیایه ک ماوهی (۱۰) ده خوله ک ده دریت بۆ پیشکه شکردنی.

سه بارهت به میکانیزمی پیدانی گرته کان و بری گرانته کان، پیشنیارکرا که به مشیوهی خواره وه بیت:

۱. بۆ باشترین پرۆژهی ده رچوون له سه ر ئاستی کۆلیژیک

بری (۲۰۰,۰۰۰) دوو سه د هه زار دینار.

۲. بۆ باشترین ئایدیا له سه ر ئاستی هه رکۆلیژیک بری (۱۲۵,۰۰۰) سه دو بیست و پینچ هه زار دینار.

۳. بۆ ئه و پرۆژه ده رچوونه ییتر که سه رکه وتوو بوون له ههلسهنگاندنی به رایى لیژنه که بری (۱۳۰,۰۰۰) سه دو سی هه زار دینار.

۴. بۆ ئه و ئایدیایه که سه رکه وتوو بوون له ههلسهنگاندنی به رایى لیژنه که بری (۷۵,۰۰۰) سه د و پینچ هه زار دینار.

سه بارهت به ریزلینان بۆ به شداربووانی یه که مین کونفرانسی باشترین پرۆژهی ده رچوون و باشترین ئایدیا، پیشنیارکرا که سوپاس و پیزانیی سه روکی زانکو ئاراسته ی هه موو ئه و قوتابیه بکریته که پرۆژهی ده رچوونه کانیا و ئایدیاکانیا و سه رکه وتوو بوون و هه روه ها سوپاس و پیزانیی سه روکی زانکو ئاراسته ی سه ر په رشتیاری پرۆژهی ده رچوونه کانیش بکریته.

خەرمەن بەرەكەت
خەرمەن بەرەكەت
خەرمەن بەرەكەت

خەرمەن بەرەكەت

دەرھەتانی رۆژنامەوانی

پ.ی.د. ئاریانا ئیبراھیم محەمەد

پروفیسوری یاریدەدەر لە بواری رۆژنامەوانی
بەشی راگەیاندن/کۆلیژی ئاداب/زانکۆی سەلاحەدین

وەک شانازی بە خۆکردنیکۆ زانکۆ بەو مامۆستا و داناو زانایانە
مێژووی زانکۆی سەلاحەدینیان بە بەرھەم و داھێنانە زانستی و ھزری
و ھونەرییەکانی خۆیان رازادۆتەو، ھەر جارەو یەکێ لەو مامۆستا
داھێنەرانی بەرھەم بە پێژەکانیان دەخەینە روو، بۆ ئەمجارە (پ.ی.د.
ئاریانا ئیبراھیم محەمەد) ھەلبژێردراو، کە ئەرشیفیکۆ دەولەمەندی ھەیە
لە بواری توێژینەو و کتییی بە نرخ ...

زمانی راگەیاندن

2018

ژمارە (40) ئابووی 2020

26

زینۆ پرسی

کورتەنامەى ژيانى ئەکادىمى و رۆژنامەوانى و ھونەرى و ئەدەبى

• ئەکادىمى:

- لە ساڵى ۲۰۰۴ بىروانامەى ماستەر لە بوارى زمان و ھونەرەکانى رۆژنامەوانى وەرگرتوو.
- لە ساڵى ۲۰۰۵ مامۇستاي زانکۆ، لە بەشى راگەياندن کۆلێژى ئاداب زانکۆى سەلاحەدين.
- ساڵى ۲۰۰۵ دامەزرێنەر و يەكەم سەرنووسەرى گۆڤارى زانکۆى نوێ لە سەرۆکايەتى زانکۆى سەلاحەدين.
- ساڵى ۲۰۰۶ - ۲۰۰۹ بریاردەرى بەشى راگەياندن، کۆلێژى ئەدەبىيات زانکۆى سەلاحەدين.
- ساڵى ۲۰۱۲ - ۲۰۱۷ سەرپەرشتياري راگەياندن لە سەنتەرى رۆشنیبرى و کۆمەلایەتى زانکۆى سەلاحەدين،
- لە ساڵى ۲۰۰۵ ئەندامى سەندىکاي رۆژنامەنووسانى کوردستان، ئەندامى کارا.
- لە ساڵى ۲۰۰۵ ژمارەيەكى زۆر لە ليکۆلینەو توێژینەو و وتارى جۆراوجۆر لە چەندین گۆڤارو رۆژنامە بەھەردوو زمانى کوردی و عەرەبى بلاکۆردۆتەو.
- لە ساڵى ۲۰۱۱ بىروانامەى دکتۆرا لە پەنھۆرى زمان و ھونەرەکانى رۆژنامەوانیدا وەرگرتوو.
- لە ساڵى ۲۰۱۱ بەشداری چەندین گۆنگرە و کۆنفرانسی زانستى لەناو و دەرەوہى ھەرىمى کوردستان و وۆرکشۆپ و دیبەيتى ئەکادىمى و پيشکەش کردنى دەیان سیمینارى لە بوارى رۆژنامەوانیدا.
- لە ساڵى ۲۰۱۱ ئەندام و سەرۆكى دەیان لیژنەى گۆتوگۆى زانستى بۆ ماستەر و دکتۆرای بەشى راگەياندن.
- لە ساڵى ۲۰۱۲ - ۲۰۱۷ سەرپەرشتى چەندین لیژنە و کۆبوونەوہى تايبەت و ئەنجامدانى خول و راھێنانى

رۆژنامەوانى سەبارەت بە کارو پيشەى رۆژنامەوانى ھەرۆھە کۆمەلە خول و راھێنانى پراکتیکىش بۆ رۆژنامەنووسان و راگەياندارانى نيو دەزگا راگەياندنەکان بەگشتى.

- لە ساڵى ۲۰۱۵ نازناوى زانستى (پروفیسۆرى یاریدەدەر) لە بەشى راگەياندن وەرگرتوو.

- لە ساڵى ۲۰۰۵ - ۲۰۱۹ ئەندامى لیژنەى زانستى بەشى راگەياندن و سەرپەرشتى چەند لیژنەى دیکەى زانستى لەسەر ئاستى بەش و کۆلێژ و زانکۆ.

- کتیبە چاپکراوەکان:

۱- ماستەرنامە (برایى-برایەتى ۱۹۶۷-۱۹۷۴) رۆلى لە پيشخيتنى ئەدەب و رۆشنیبرى کوردیدا.

۲- تیزى دکتۆرا (شیوازە ئەدەبىيەکانى رۆژنامەى خەبات ۲۰۰۳-۲۰۰۶)

لە ساڵى ۲۰۱۸-۲۰۱۹ چەندین کتیبى بە چاپگەياندووہ وەک:

۱- چاوخشانیک بەنیو میژووى رۆژنامەگەری کوردی.

۲- زمانى راگەياندن

۳- وینەى رۆژنامەوانى

۴- دەرھێنانى رۆژنامەوانى

۵- دیزاینى رۆژنامەوانى.

۶- ریکلامى رۆژنامەوانى.

۷- رۆژنامەى خەبات.

۵- چەند کتیبىکى دیکە لە ژنیر چاپدان: (میتۆدەکانى توێژینەو لە راگەيانندا، گوتارى راگەياندن، نووسینى ئەلیکترۆنى، ژانەرەکانى رۆژنامەوانى، سەلامەتى پيشەى رۆژنامەنووسان).

توێژینەو زانستىيەکان:

۱- زمانى راگەياندن لە دواى ئازادیکردنى عیراق ۲۰۰۳.

۲- شیوازەکانى دیزاینى رۆژنامەوانى لە رۆژنامە

عەرەبى لە گۇفارى زاگروس كە لە وەزارەتى رۇشنىيىرى
بە زمانى عەرەبى دەردەچوو.
۲- چەندىن وتار و بابەتى رۇزنامەوانى لە رۇزنامە
كوردىيەكان بە ھەردوو زمانى كوردى و عەرەبى
بلاوكردۆتەو بۆ نمونە لە: (برايتى، خەبات، روانىن،
ھاوارا نو، ئەفرۆ، ھەولير، كاروان، راماى .. ھتد).
۳- سەرنووسەرى يەكەم گۇفارى لە زانكۆى سەلاحەدىن
بە ناوى (زانكۆى نو) بووم.
۴- ئەندامى دەستەى نووسەرانى (ھاوارا نو) كە بنكەى
كاوا بۆ چاندى كوردى دەردەكرد.
۵- بەشدارى چەندىن كۆبوونەو تايبەت بە بوارى
رۇزنامەوانى وەك سەرپەرشتيار و شارەزا.

• ھونەرى:

۱- يەكەم پيشانگاي شيوەكارى سالى ۱۹۹۸ لە گەلەرى
مىديا بە ناوى (زەنگ) كرايەو.
۲- ئەندامى سەندىكاي ھونەرەندان لە سالى ۲۰۰۱ تاكو
ئىستا.
۳- بەشدارى چەندىن پيشانگاي شيوەكارى ترم كردووه
بە ھاوبەشى لە بۆنە تايبەتەكان بۆ نمونە لە بۆنەى (۸)
ى مارسى رۇزى جيهانى ئافرەتان.

• ئەدەبى:

۱- لە سالى ۲۰۱۴ نووسىم شيعرىم ھەيە و لە پەيجى
تايبەتى فەيسبووكى خۆم بلاوكردۆتەو.
۲- سالى ۲۰۱۹ يەكەم دىوانى شيعرىم چاپ و بلاو بوو
بە ناوى (خزامە باوھىشى و پىكەنىم).
۳- كىتیبى ترم لە ژيەر چاپدايە (شيعر و رۆمان).

كوردىيەكان
۳- شيوەزەكانى دەرھىنان لە رۇزنامە كوردىيەكان
۴- شيوەزەكانى وىنەى رۇزنامەوانى لە رۇزنامە
كوردىيەكان
۵- ئەدەبىياتى رىكلام لە رۇزنامەوانى كوردىدا
۶- لاگىرى جىندەر لە ئەدەبىياتى رۇزنامە كوردىيەكان
۷- بەرپرسىارىيەتى ئافرەتى كورد لە نيو كۆمەلگادا
۸- كارىگەرى ھەلمەتەكانى راگەياندىن لەسەر
سەرنجراكيشانى خەلك بۆ پرسە نەتەوھىيەكان
۹- كارىگەرى رۆمالى ھەوالى لەسەر ھۆشياركردنەوھى
جەماوەر بە پرسە نىشتەمانىيەكان
۱۰- شيوەزەكانى نووسىنى ھەوال لە رۇزنامەگەرىي
ئەليكترونىدا

۱۱- پەيوەندى نىوان نووسىن و خويندەنەوھى لە نيو
ئامرازەكانى رۇزنامەوانىدا
۱۲- كارىگەرى گوتارى راگەياندىن لەسەر ھۆشيارى
جەماوەرى لە پرسە نىشتەمانىيەكان
۱۳- شيوەزەكانى نووسىنى ئەليكترونى بۆ بە بازاركردن
لە پىنگە ئەليكترونىيەكان
۱۴- شيوەزەكانى نووسىنى چاوپىكەوتن لە گۇفارى راماى
۱۵- شيوەزەكانى پەيوەندى سياسىي بۆ بە بازاركردنى
سياسىدا لە ھەرىمى كوردستان.
۱۶- گىروگرفتى رىنووسى كوردى لە رۇزنامەوانى
كوردىدا.
۱۷- كارىگەرى شيوەزەكانى نووسىنى ھەوال لە پىنگە
ئەليكترونىيەكان لەسەر تىگەيشتنى خوينەر.

• رۇزنامەوانى:

۱- يەكەم نووسىن رۇزنامەوانى، وتارىك بوو بە زمانى

۱۱۹ قوتابی به‌شداریان له چالاکیه‌کانی دیده‌وانی کرد

خپوه‌دگای دیده‌وانی بۆ قوتابیانی قوناغی یه‌که‌م به‌سه‌رکه‌وتووی نه‌جامدرا، ۱۱۹ قوتابی به‌شداری له‌م دیده‌وانیه‌کردبوو، نه‌وه‌ی شیاوی باسه‌وانه‌ی دیده‌وانی یه‌کیکه له‌وانه‌کانی پروگرامی خویندنی قوناغی یه‌که‌می کولیز.

سالانه‌ش قوتابیانی کولیز پوره‌رده‌یی جه‌سته‌یی و زانسته‌وه‌رزشییه‌کان دیده‌وانی نه‌جام دده‌ن، هر له‌ویدا وانه‌ی دیده‌وانی ده‌گوتریت‌وه، نه‌وه‌جگه له‌چهن‌دین چالاکی وهرزشی له‌لایه‌ن قوتابیان و ماموستایانه‌وه نه‌جام ددرئ، بۆیه‌وه‌ک له‌سه‌ره‌تادا باس‌مان لێ‌وه‌کرد دیده‌وانی و خپوه‌تدانان ئینجا له‌هر شوینیک بێ‌خودی خودی چالاکیه‌ قوتابیان راده‌هینی تا بتوانن به‌رده‌وام بێ‌له‌چالاکیه‌کانیان به‌تایبه‌تی له‌نیوه‌ندی سروشتیکی ره‌نگیندا.

کاروان همه‌سه‌عید

راگه‌یاندنی کولیز پوره‌رده‌یی جه‌سته‌یی و زانسته‌وه‌رزشییه‌کان

دیده‌وانی و خپوه‌تدانان له‌لایه‌ن قوتابیانی یه‌کیکه له‌و چالاکیانه‌ی که له‌زۆریه‌ی قوتابخانه و زانکۆکانی ولاتان داده‌نرئ، چونکه چالاکی دیده‌وانی هه‌ولیکه تا قوتابیانی له‌هه‌موو رووه‌کانه‌وه به‌گرووپ له‌کاردا بن، به‌تایبه‌ت نه‌و چالاکیانه‌ی که پینوست ده‌کات به‌گرووپ نه‌جام بدرئ، لێ‌ره‌دا قوتابی جگه له‌وه‌ی سروشتیکی جوان ده‌بینی، بۆ نمونه له‌نیوه‌ندی دارستانه‌کان کاتیک خپوه‌تیک هه‌له‌ده‌ن، له‌ویدا فیزی نه‌وه‌ده‌بن، چۆن پشت به‌خۆیان به‌سقتن، یاخود چۆن متمانه‌یان به‌خۆیان هه‌بێ، یان چۆن متمانه‌یان به‌هاورینه‌کانیان هه‌بێ، له‌م رووه‌وه زۆریک له‌لایه‌نه‌کانی ژبان به‌ده‌رده‌که‌وئ، جگه له‌توانا جه‌سته‌یه‌یه‌کان، بۆ چه‌ند ساتیک یام چه‌ند رۆژیک له‌نیوه‌ندی نه‌و سورشته‌دا شاره‌زایی هاورینه‌کانیان ده‌بن، له‌لایه‌کی دیکه‌وه هه‌موو چالاکیه‌کانی دیده‌وانی جوش و خروش ده‌به‌خشیته‌ خودی قوتابی تا بتوانن له‌داها‌توودا سوود له‌و نه‌زمونه‌ی وهرگیرئ.

هاوکات له‌ریکه‌وتی ۲۰۱۹/۱۲/۲۱ به‌ئاماده‌بوونی، سه‌روکی زانکۆی سه‌لاح‌دین راگری کولیز و پ.د. حسین سه‌عدی ئیبراهیم

(۶) قوتابی رووسی، به

دەزانن ئەمەش لەریگەی تەلەفزیۆن و ئینتەرنیت و تۆپە
کۆمەلایەتییەکان و یوتیوب، بەلام هەر هەموو ئەمانە لەلای
زۆر کەس تینووێتەتی تەواو ناشکینی بۆ فێربوونی زمان
بەتەواوی بۆیە ئێستا زۆریک لەپەیمانگە و کۆلیژەکانی
جیهان سەرەپایی هەر هەموو ئەو زانیاریانەی
لەبەدەستیاندایە، قوتابی و خوێندکارانیان دەنێرن بۆ
ولاتان و نیو ئەتەوهکان تا لەنزیکەوه زمانەکانی دیکەی
گەلان لەلایەن خوێندکارانیانەوه فێر ببن، بۆ ئەمەش زۆر
جار لێزەولەوێ دەبینین چەندین خولی زمان دەکڕیتەوه،
بەلام ئەمە نابێتە بارتەقayı ئەوهی خودی کەسەکە
لەنتۆهندی دۆخەکەدا بژیت.

زمان ئامرازىگە بۇ بەيەكەوزە بەستىن و تىگەشتىن
لە كىتورى گەلان و ھەموو ئەو رۇشنىرىيانەي، كە
لەدووتويى گەلاندا بەدى دەكرى، بۇ ئەمەش ئىستا بۇ
فېربوونى زمان چەندىن سەرچاۋە لەبەردەستدايە بۇ
فېربوونى زمان، ۋەك پىشتىر نىيە، تا بۇ ماۋدەيەكى دور
و درىژ لەولاتىكدا نىشتەجى بىت تا فېرى زمانەكەيان
بىت، ھۆكارەكانى زانىارى لەھەموو روۋىەكەۋە ئىستا
لەبەردەستە بۇ فېر بوونى زمان ۋەك ئىنتەرنىت و
فەرھەنگە ئەلىكترونىيەكان، ئەۋەى جىگەى دلخۇشىيە
بەشىك لە ئەۋەكانى ئىستا جگە لەزمانى دايك زمانىكى
دىكە دەزانن و ھەندىكجارىش چەند زمانىكى دىكە

ۆۆ خۆلېك فېرى زمانى كوردى و عەرەبى بوون

بوو تا لەنزىكەو شارهزا و ئاشناى گەلىك بم و بەشىك لەكتوور و رۆشنېرىيەكەى لەنزىكەو ئاشنايەتېم لەگەلېدا هەبى، لەلايەكى دىكەو جەختى لەو كردهو ئەو (۳) كەسەى دىكە، كە خۆليان لەسەر زمانى كوردى كرد زۆر زووتر فېر زمانى كوردى بوون، چونكە «چ لەناو كۆليژ يان لەدەرەوئى كۆليژ هەموو بەزمانى كوردى دەدوان ئەمەش واىكرد زۆر زووتر ئاشنايەتى لەگەل خەلك و زمان و كلتوور و رۆشنېرى و ژيان هەبى، لەدرېژەى قسەكانېدا ئەوئەشى خستە روو «دىارە زمانەكان هەر يەكەو چەندىن شىوئەزارى هەيە، بەرنامەم هەيە لەداهاوتوودا فېر شىوئەزارەكانى كوردى و عەرەبى بېم بەتايبەتېش عەرەبى، چونكە وەكخۆم زياتر دەمەوئى پسپۆرېم لەزمانى عەرەبى هەبى، بەلام ئەو (۳) هاوېنېيەى دىكەم ئەوانېش لەجېگەى خۆيانەو دەيانەوئى فېرى شىوئەزارەكانى كوردى بېن، تا بەتەواوى بئواندري سوود لەهەموو لايەنەكانى زمان وەرېگىرى».

ئەوئەى شىاوى باسە زانكۆى سەلاحەدىن چەندىن كورسى زمان بۆ بيانېيەكان دەكاتەو ديارە ئەمەش بەپېنى رېككەوتنى نېوان زانكۆكانە، ئەمەش وادەكات پەيوەندىيەكى پتەو لەنيوئەندى زانكۆكاندا بېتەئاراو.

لېرەدا باس لەشەش كور و كچى رووسى دەكەين، كە لەمۆسكۆو هاتوونەتە كوردستان تا لەنزىكەو ئاشنايەتېان هەبى لەگەل زمانى كوردى و زمانى عەرەبى وەكخۆيان ئاماژەيان پېدا هەر شەشيان خۆشەويستيان بۆ هەردوو زمانى كوردى و عەرەبى هەيە، بۆيەش هاتوونەتە كوردستان تا لەنزىكەو ئاشنايەتېيەكى تەوايان هەبى لەگەل هەردوو زمان و هەردوو كلتوور. لەم رووئەو «رۆمان زمانى» لەگەل (۵) هاوېنى لەزانكۆى مۆسكۆو بەفەرمى هاتوونەتە كوردستان، واتە (۴) كور و (۲) قوتابى كچى، (۳) لەوانە بۆ ماوئەى شەش مانگ لەكۆليژى زمانى زانكۆى سەلاحەدىن بەپراكتىكى و لەنزىكەو فېرى زمانى كوردى و عەرەبى بېن، هاوكات «رۆمان زمانى» تەمەنى ۲۳ سالە بەجۆش و خروشەو لەگەل هاوېنېيەكانيان هەنگاويان نا، تا لەكوردستان و بەتايبەتى لەشارى هەولېر بەكرەدى شارهزايى كلتوور و زمان بېن، ئەو باسى لەو كرد مەبەستى لەفېر بوونى زمانى عەرەبى تا لەداهاوتوودا لەولاتانى عەرەبى كار بكات، جەختېشى لەو كردهو لەهەولېر هەموو هاوېنېيەكانى قوتابى كورد بوون بۆيە بەشىك لەزمانى سەرەتايى زمانى كوردېش فېر بوومە، لېرە شارهزايى زۆر شت بووم، كە پېشتر نەمدەزانى، «ئەمە دەروازەيەكى گەورە

وه رگپړانی م. امير محمد محمدامين

زانکوی سولاحددین- هوليتر کوليزی پروهردی مهخموړ
بهشی زمانی کوردی

قوتابخانه‌ی زمانه‌وانی بونیادگه‌ری له نه‌ورویا

له‌گه‌ل هندیکی تر که به کومه‌لیک له په‌یوه‌ندییه‌کان
ده‌به‌ستریته‌وه.

بیگومان دی سؤسیز به ریگه‌ی زانستی باب‌ه‌تی له سنوری
وه‌سف و راځه و شیکردنه‌وه وه‌ستایه‌وه.

بته‌ما بنچینه‌ییه‌کانی تیوری دی سؤسیز نه‌مانه‌ن:

۱- کاریگه‌ری ناوه‌وه کاریگه‌ری دهره‌وه زمان: کاریگه‌ری
ناوه‌وه‌ی زمان له سهر سیستمیک پیکدیت، که نه‌مه‌یان
زمان پنی هله‌دستیت و گرنکترین کاریگه‌رییه، که به
تویژینه‌وه‌ی سیستمی زمانه‌وانی ناوه‌وه هله‌دستیت
به‌لام کاریگه‌ری دهره‌وه‌ی زمان به کومه‌لگه‌ی زمان و
ثاداب و روشنیبری و شارستانییه‌تیه‌که‌یه‌وه ده‌به‌ستریته‌وه.
دی سؤسیز وایده‌بینی که بیگومان ه‌ردوو په‌ه‌نده‌که
هیچیان به یه‌کترییه‌وه نه‌به‌ستراونه‌ت‌وهو هیچیان
کاریگه‌ریان له سهر یه‌کترییه‌وه نییه، نمونه‌یه‌ک بق نه‌مه،
یاری شه‌ترهنجه، که یاریزانی شه‌ترهنج هیچ شاره‌زاییه‌کی
پن زیاد ناکات، نه‌گه‌ر زانی سهرچاوه‌ی یارییه‌که‌ی نه‌وان
نه‌سپه.

قوتابخانه زمانه‌وانییه بونیادگه‌رییه‌کانی نه‌ورویا:

۱- قوتابخانه‌ی زمانه‌وانی بونیادگه‌ریی جنیف (قوتابخانه‌ی
زمانه‌وانی دی سؤسیز):

قوتابخانه‌ی زمانه‌وانی بونیادگه‌ریی جنیف قوتابخانه‌یه‌کی
زمانه‌وانییه نوییه، که ناو‌نراوه به قوتابخانه‌ی زمانه‌وانی
دی سؤسیز له جنیف دامه‌زراوه و چاکی نه‌م قوتابخانه
زمانه‌وانییه بق نه‌وه ده‌گه‌ریته‌وه، که ده‌ستی کرد به
قوناغیکی نوی له قوناغه‌کانی تویژینه‌وهو لیکولینه‌وه‌دا.
ه‌روه‌ها تویژینه‌وه‌ی زمانی له سهر پروگرامیکی نوی
کرد، که له سهر بنچینه‌یه‌کی دیاریکراو هله‌دستا. نه‌م
قوتابخانه زمانه‌وانییه وای ده‌بینی، که زمان کومه‌له
په‌گه‌زیکی ئالوز‌وهو هیچ په‌گه‌زیک له‌گه‌ل په‌گه‌زه‌کانی تر
دوور ناکه‌ویته‌وه.

ه‌روه‌ها بینیان، که زمان کومه‌له‌یه‌که له ره‌گه‌زی ئالوز
له‌گه‌ل هندیکیان، که هیچ په‌گه‌زیک له دهره‌وه‌ی نه‌م
په‌گه‌زه ئالوزه نرخ و به‌های نییه و په‌یوه‌ندی به هیت‌ر
نییه. یان زمان سیستمیکه له نیشانه‌کانی زمانه‌وانی

۲- توپژینه‌وه‌ی زمان له خویه‌وه‌و بۆ خۆی:

دی سۆسیر وای ده‌بینی، که ئامانجی سهره‌کی له زانستی زمان بریتیه له توپژینه‌وه‌ی زمان له خودی خویه‌وه بۆ خودی خۆی و بیگومان توپژینه‌وه‌ی زمانه‌وانی له سهر زمان ده‌کریت، به‌و پێیه‌ی که ماده‌یه‌کی سهره‌کیه، بیگومان زمان سیسته‌میکه له هێماکان و ئاماژه‌کان له ژیر پۆشنایی زانستیکي گشگیردا که پتی ده‌گوتریت هیمالوجی. ئه‌لبه‌ته زمان بریتیه له چه‌تریکي بیریی بۆ کومه‌لگه، که ئه‌ویش له پۆشنییری و میژوه‌که‌ی پتیکدیت. بیگومان ئه‌رکی سهره‌کی زمان بریتیه له گه‌یاندن و په‌یوه‌ندیکردن له نیوان تاکه‌کانی کومه‌لگه‌دا.

۳- توپژینه‌وه‌ی دی سۆسیر بۆ زمان، چۆن دی سۆسیر توپژینه‌وه بۆ زمان کرد؟

بیگومان توپژینه‌وه‌ی دی سۆسیر بۆ زمان توپژینه‌وه‌یه‌کی وه‌سفیه، ههر وه‌کو پیشتر توپژینه‌وه‌یه‌کی میژوویی بوو. دی سۆسیر وای ده‌بینیت، که بیگومان توپژینه‌وه له سهر زمان ده‌بیت توپژینه‌وه‌یه‌کی وه‌سفی ئیستایی بیت، که پتی ده‌گوتریت سینکرونی، که بیگومان توپژینه‌وه به شیوه‌یه‌کی جیگیر (ستاتیکي) به بن هه‌بوونی کاریگه‌ری بۆ کاتی پابردوو. توپژینه‌وه‌ی میژوویی توپژینه‌وه ده‌کات له باره‌ی کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ی پشت به‌ستراو له سهر جولانه‌وه‌و پێشکه‌وتنی میژوویی بۆ زمان و گورانی کاتی له زمان، له به‌ر ئه‌وه‌ی زمان به پتی تیپه‌پینی کات و به دوا‌داهاتنی سه‌ده‌کان پێشده‌که‌ویت.

بیگومان زمان واقعیکی لیسته‌یه له خودی خۆی بۆ هه‌موو کاتیک له کاته‌کاندا.

۴- گوتن و زمان:

دی سۆسیر هاوسه‌نگی له نیوان گوتن و زماندا ده‌کات، که گوتن ئامرازیکی مرو‌فه بۆ زمان، به‌و هویه‌وه سیسته‌میکي کومه‌لایه‌تی دیاریکراو له ناو کومه‌لگه دیاری ده‌کات، که زمان ئه‌و سیسته‌مه کومه‌لایه‌تییه سهر به‌خویه بو تاک پیکده‌هینیت و زمان حه‌قیقه‌تیکی ده‌روونی کومه‌لایه‌تییه و سیسته‌میکي نموونه‌یه له زه‌نی هه‌موو تاکیک له تاکه‌کانی کومه‌لگه‌و که زمان به هوی گوتنه‌وه نوینه‌رایه‌تی ده‌کات.

۵- زمان:

زمان لای دی سۆسیر سیسته‌میکه له ئاماژه‌کان، که به زمان ده‌رده‌بریت و بیگومان په‌یوه‌ندی له نیوان ئه‌و ئاماژه‌وه و اتاکانیان په‌یوه‌ندییه‌کی گوتره‌یه واته به پیکه‌وت نییه، به به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی جیاوازی ئاماژه‌کان و ده‌کات رابه‌رایه‌تی له دامه‌زراندنی هیمالوجی بکات.

وا ده‌بینیت، که زمان سیسته‌مه‌و پنیسته بونیادی ئه‌و سیسته‌مه بۆ پیکه‌ینانی، یه‌که‌ی هه‌بیت و کاریگه‌ری ئالوگوری له سهر هه‌ندیکیان هه‌بیت.

دی سۆسیر داوای شیکردنه‌وه‌ی بونیاده‌که (سیسته‌مه‌که) و دوزینه‌وه‌ی ره‌گه‌زه‌کانی وه‌کو هیماو وینه‌و میوزیک

له پيشالی په‌یوه‌ندییه‌کانی زمانه‌وانیدا ده‌کات، بۆ زانینی سهره‌داوی بونیادی زمان له ناوه‌وه‌و ده‌ره‌وه‌یدا، پنیسته توپژینه‌وه له باره‌ی کومه‌لیک له ره‌گه‌زه ئالوژه‌کانی ئه‌و سیسته‌مه بکریت.

ئه‌و سیسته‌مه له کومه‌لیک نیشانه‌ی زمانه‌وانی (ده‌نگه‌کان) پتیکدیت، نیشانه‌ی زمانه‌وانی بریتیه له وینه‌ی ده‌نگی که (دال) ده‌و دالیش واته وینه‌ی بیستراو، که ده‌چیته گونی گویگر، که گوده‌کریت به ئاماژه یان ئاماژه‌کان، که په‌یوه‌ندی به لایه‌نی فیزیکی هیه له کاتی ده‌رپرین، به‌لام (مدلول) به واتای ئه‌وه‌یه، که گویگر له وینه‌ی بیستراوه‌وه ده‌یگوریت به وینه‌ی چه‌مکی یان واتادار، یانیش به واتای ئه‌وه‌یه، که په‌یوه‌ندی به لایه‌نی ده‌روونی و کومه‌لایه‌تییه‌وه هیه له کاتی ده‌رپرین، به‌لام نیشانه یان هیمای بریتیه له وینه‌یه‌کی زه‌نی (ئاوه‌ز) که له دال و مدلول پتیکدیت.

تیۆری دی سۆسیرو ئه‌و بیروپرایانه‌ی له باره‌یه‌وه

بیگومان دی سۆسیر جیاوازی له نیوان چه‌مکه‌کان و زاراوه‌کان کردوه، به‌م شیوه‌یه:

زمان (اللسان)، و گوتن (الكلام)، و زبان (اللغة)

زمان (اللسان) ده‌رپرینیکه له سیسته‌می به‌یه‌ککه‌یاندن یان بریتیه له پتیه‌ریک یان کومه‌لیک یاسای تۆکه‌یه بۆ به‌یه‌ککه‌یاندنی مرو‌فه‌کان، که ده‌بیت له ژینگه‌یه‌کی زمانی هاو‌ره‌گه‌زدا بیت. یان زمان (اللسان) بریتیه له کومه‌لیک وینه‌ی گوکراوی هه‌بوو له میتشکی کومه‌له که سینک.

زمان (اللسان) بریتیه له درێژبوونه‌وه‌ی گوتنی به یاسا، که به شیوه‌ی به‌رجه‌سته‌ریکی ده‌خات.

به‌لام زبان (اللغة) شای مرو‌فایه‌تییه، که مرو‌ف له سهرجه‌م بوونه‌وه‌ره‌کانی تر جیا‌ده‌کاته‌وه، تاک له هه‌لبژاردنی یه‌که‌کانی و سیسته‌می پیزمانه‌که‌ی سهر به‌ست نییه، له به‌ر ئه‌وه‌ی له کومه‌لی زمانی به میرات بوی ماوه‌ته‌وه.

گوتن (الكلام) بریتیه له ناخاوتنی ده‌ربراو به شیوه‌یه‌کی کرده‌یی له قسه‌که‌ریکی تاک، که واقعیکی به‌رجه‌سته‌ی راسته‌وخویه له‌وانه‌یه به بیگومانی به شیوه‌یه‌کی راسته‌وخو درکی پی بکریت، له دوا‌ییدا راستیه‌کی تاکیه‌و کومه‌لایه‌تی نییه، به‌لام زبان (اللغة) گوتنیکه که قسه‌که‌ر ده‌ریده‌کات، یان زبان (اللغة) گوتنیکي شاراه‌ی به‌هیزه، که بریتیه له‌وه‌ی که تاک و کومه‌لگه له یه‌ک ساتدا خاوه‌نیه‌تی، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زبان (اللغة) به ته‌نها واقعیکی کومه‌لایه‌تی نییه، چونکه تاک به‌شداری تیدا ده‌کات.

پاشان زبان (اللغة) له زور بواردا وه‌ک فیزیکی و فسیولوجی و ده‌روونی خه‌ملاندنی بۆ ده‌کریت و به‌دوا‌داجوون به شیوه‌ی جیاواز بو ده‌کریت، که له‌وانه نییه توپژینه‌وه‌که‌ی توپژینه‌وه‌یه‌کی زانستی بیت.

بیگومان دی سۆسیر له‌و بروایه‌دايه، که تاک ناتوانیت ئالوگوری و گورانی زبان (اللغة) بکات، چونکه ئه‌م گۆرانه ته‌نها په‌یوه‌سته به کومه‌ل.

له‌وانه‌شه رای جیاواز له باره‌ی ئهم بڕوايه‌دا هه‌بیت، که ئالوگۆڤی و گۆڤان به‌ توێژهر و داهینه‌رو نوێکار ده‌ستپێده‌کات و ئهم توێژهر و داهینه‌رو نوێکاره بریتیه له تاکیکه دیاریکراو که بریتیه له گه‌یشتن به‌ ئه‌نجامیکه زمانه‌وانی، که کۆمه‌ل په‌سه‌ندی ده‌کات و لینی تیده‌کات. پاشان به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی له‌ سه‌ر ته‌واوی تاکه‌کانی ناو کۆمه‌لگه‌ بلوده‌بیته‌وه، هه‌ر بۆیه تاک بریتیه له‌ سه‌ره‌تای راستیه‌که بۆ به‌کارهێنانی وزمانیکه نوێی تازه.

کۆمه‌لگه‌ ئه‌و نوییه‌ی که بلوده‌بیته‌وه، په‌سه‌ندی ده‌کات، بێگومان ئه‌وه‌ش ده‌بیته کاریکه هاوبه‌ش و گشتی له‌ نێوان تاکه‌کانی کۆمه‌لگه‌دا.

بیرۆپای یسبرسن له‌ سه‌ر تیۆری دی سۆسیتر

ئوتو یسبرسن وای ده‌بینیت، زمان (اللسان)، و گوتن (الكلام) دوو ڤووی یه‌ک دراوێ. گوتن (الكلام) که سه‌رچاوه‌که‌ی مرقۆه یاخود له‌ مرقۆه‌وه ده‌رده‌چیت، بریتیه له‌ کۆشش و کاری تاکه‌که‌سی به‌لام ته‌واو نابیت، مه‌گه‌ر به‌ ڤه‌گه‌زیکه گرنگ نه‌یه‌ستیه‌وه، که ئه‌ویش بریتیه له‌ ڤه‌گه‌زی تیکه‌یشتنی ئه‌وانیترو یه‌که‌کانی هه‌ر زمانیک بریتیه له‌ کۆمه‌له یه‌که‌یه‌ک، که تاکه‌کانی کۆمه‌لگه‌ کۆی ده‌کات.

په‌یه‌وه‌ندی له‌ نێوان گوتن (الكلام)، و زمان (اللسان) وه‌کو په‌یه‌وه‌ندی تاک به‌ جۆر وایه. کۆمه‌له تاکیک کۆمه‌له‌ی زمانی پێکده‌هێنن، به‌لام کۆمه‌له گوتنی تاکیک زمان (اللسان) پێکده‌هێنن.

یسبرسن زاراوه‌ی نوێ له‌ جیاتیی زاراوه‌کانی دی سۆسیتر زمان (اللسان)، و گوتن (الكلام)، و زمان (اللغة) داده‌نیت، زاراوه‌کانی یسبرسن ئه‌مانه‌ن:

۱- زبانی تاک: یسبرسن وای ده‌بینیت، که زبانی تاک بریتیه له‌ کۆمه‌لیک به‌هاده‌ری زمانه‌وانی هه‌بوو به‌رجه‌سته له‌ لای ئه‌و تاکه.

۲- زبانی کۆمه‌لگه: یسبرسن وای ده‌بینیت، که زبانی کۆمه‌لگه بریتیه له‌ کۆمه‌لیک به‌هاده‌ری زمانه‌وانی هه‌بوو به‌رجه‌سته له‌ لای تاکه‌کانی کۆمه‌له‌ی زمانی ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه، واقعی زمانه‌وانی ئاخاوتنی زمانی پێکده‌هێنیت، به‌لام په‌یه‌وه‌ندییه‌کان و ڤیزمان بریتیه له‌ زمان (اللغة) ئه‌و زبانه تاکه‌که‌سی یان کۆمه‌له‌ی ده‌بیت.

۳- ئاخاوتنی زمانه‌وانی: بریتیه له‌وه‌ی که تاک هه‌له‌ده‌ستیت به‌ درکانه‌نی ده‌سته‌واژه‌یه‌کی دیاریکراو به‌ یه‌کجارو بریتیه له‌ دۆخیکه تاکه‌که‌سی و بێگومان، که له‌ هه‌لوێستیکه تردا دووباره‌ی ناکاته‌وه.

زۆربه‌ی توێژه‌ران دی کورتینی به‌ پێشه‌نگی زمانه‌وانییه بونیاده‌گه‌ری داده‌نێن، دی کورتینی پالېشتی له‌ توێژینه‌وه‌کانی فۆنۆلۆجی له‌ قوتابخانه‌ی زمانه‌وانییه کازان ده‌کرد، که ئه‌و قوتابخانه‌یه‌ی دی سۆسیتر ڤیزمانی شیکردنه‌وه‌ی فۆنۆلۆجی لێ وه‌رگرت.

دی کورتینی له‌ سالی ۱۸۹۲ز توێژینه‌وه‌یه‌کی ده‌رباره‌ی فۆنیم بلاوکردوه‌و خاوه‌نی ئهم زاراوه‌یه‌شه.

دی سۆسیتر بیروپاکی فیه‌له‌سوفی فره‌نسی جان جاک ڤۆسۆی وه‌رگرت و له‌گه‌ل فێرکارییه‌کانی، که له‌ کتییی (گریی کۆمه‌لایه‌تی) دا هاتوه‌.

گرنگترین ئه‌و زاراوه‌و بیروپایانه‌ی، که له‌ تیۆری دی سۆسیتردا هاتوه‌:

۱- بێگومان دی سۆسیتر په‌یه‌وه‌ندی نێوان زمان (اللسان)، و گوتن (الكلام) ی ڤوونکرده‌وه، زمان له‌ لای ئه‌و سیسته‌میکه جیاوازه له‌وه‌ی که زمان ئاراسته‌یه‌کی دووباره‌کراوه‌ بیت.

۲- زاراوه‌ی فۆنیم: فۆنیم بریتیه له‌ به‌ره‌می کوتایی شیوه‌و چاپکراوه‌کانی بیستن و جوله‌نه‌وه‌کانی درکانه‌ن، و بریتیه له‌ کاریگه‌ری ئالوگۆڤکاری یه‌که‌کانی بیستن و یه‌که‌کانی درکانه‌ن، به‌مپێه بریتیه له‌ یه‌که‌یه‌کی لیکدراو، که ڤیشه‌که‌ی بۆ زنجیره درکاوه‌کان و دواتر بۆ زنجیره بیستراوه‌کانه.

۳- توێژینه‌وه‌ی زانستی زمان (زمانه‌وانی) توێژینه‌وه‌یه‌کی زانستی نوییه.

۴- توێژینه‌وه‌ له‌ زبان (اللغة) توێژینه‌وه‌یه‌کی وه‌سفیه، پاش ئه‌وه‌ی که توێژینه‌وه‌ی زبان توێژینه‌وه‌یه‌کی میژوویی بوو. پاشان جیاوازی له‌ نێوان دینامکی (جوله‌) ی زبان و واقعی ئیستایی زبانی کرد.

۵- توێژینه‌وه‌ی له‌ تاییه‌تمه‌ندی و سیفاتی هیمای له‌ زبان کرد.

۶- دی سۆسیتر وای داده‌نا، که توێژینه‌وه‌کردن له‌ زبان (اللغة) توێژینه‌وه‌یه‌کی ته‌واوه.

۷- دی سۆسیتر جیاوازی له‌ نێوان زبانی درکاو زبانی نوسراودا کرد.

بیرۆپای فێرس له‌ باره‌ی تیۆری دی سۆسیتر

فێرس وای ده‌بینیت، که توێژینه‌وه‌ له‌ زبان (اللغة) ده‌بیت وای ده‌ربهریت، که به‌شیکه له‌ کرده‌ی کۆمه‌لایه‌تی ته‌واو، و بێگومان گوتنی کرده‌یی تاک هیچ بوونیکه زه‌نی جیاوازی له‌ زمان (اللسان) دا نییه، به‌لام تاک ئه‌وه‌یه که هاوبه‌شی له‌ زۆربه‌ی فرمانه‌کان له‌گه‌ل کۆمه‌لگه‌دا ده‌کات، و که‌سایه‌تیه‌کی سه‌ربه‌خۆی جیاوازه له‌ که‌سانی تر.

پوخته‌ی گوتن: بێگومان ئه‌و بیرو چه‌مک وزاراوانه‌ی که له‌ لای دی سۆسیتر به‌کارهاتوون، پێشتر له‌ لایه‌ن که‌سانی تر ده‌ستاو ده‌ستی پیکراوه‌و ناسراون له‌ زوودا.

۲- قوتابخانه‌ی زمانه‌وانییه بونیاده‌گه‌ری پراگ:

ئهم قوتابخانه‌ زمانه‌وانییه سوودی له‌ قوتابخانه‌ی زمانه‌وانییه دی سۆسیتر وه‌رگرت، به‌لام هه‌ندێ له‌ بێچینه‌کانی پێشخست و له‌ به‌ناوبانگترین دامه‌زێنه‌رانی ئهم قوتابخانه‌یه تروبتسکی (- ۱۹۲۸) و ڤۆمان یاکبسون (- ۱۹۸۲) ن.

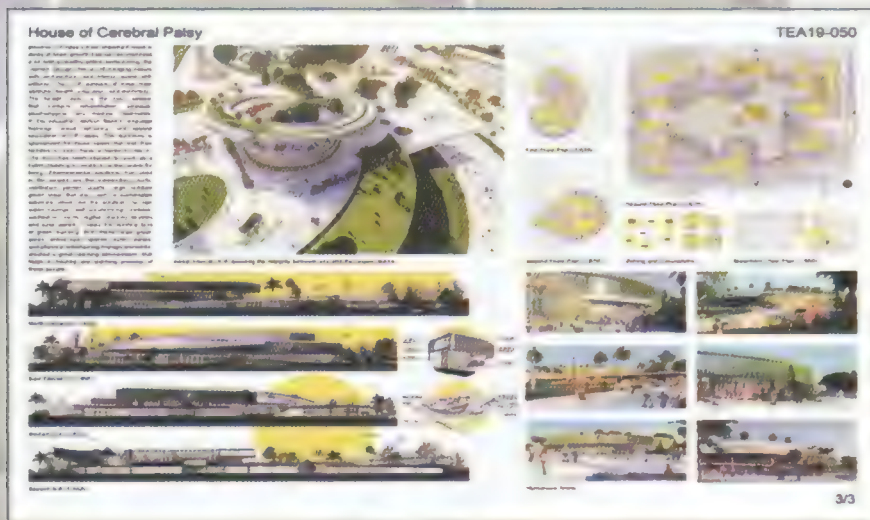
قوتابخانه‌ی زمانه‌وانییه بونیاده‌گه‌ری پراگ تیۆریکی

دەرچوو و یه کی زانکوی سه لاهه دین له چه ندین پیشرکئی ته لار سازیدا ت

سازده کړی له لایه ن ریکخراوی (تمیز) نه مجاره شیان بۆ ته لار سازن بوو، شو کوتی «قوتاییان به پروژهی دەرچوونیان به شداری ده کهن، منیش وه کوتاییه کی کوردستان به شداریم کرد». باسیشی له وه کرد که «له پیشرکئییه که (۹۰۸) قوتایی به پروژهی جیا جیاو له (۱۵۱) زانکوی جیاواز (۱۶) ولاتی جیهان به شداریان کردبوو» سه بارت به پیوه ره کانی به شداری کردن شهوی خسته روو، که به گشتی پیوه ره سه ره کیه کان بۆ ههلبازردنی (۱۰) یه که مه بریتیه له هه بوونی داهینان و بیروکه کی نوئ و ده ستیشان کردنی شه و پروژانه ی وگورانکاریه ک دروست ده کهن به جیهه جی کردنیشیان پیداوستی و شوینی که لینه

نا: زامدار ئازاد: راگه یاندنی کولیژی نه ندازیاری

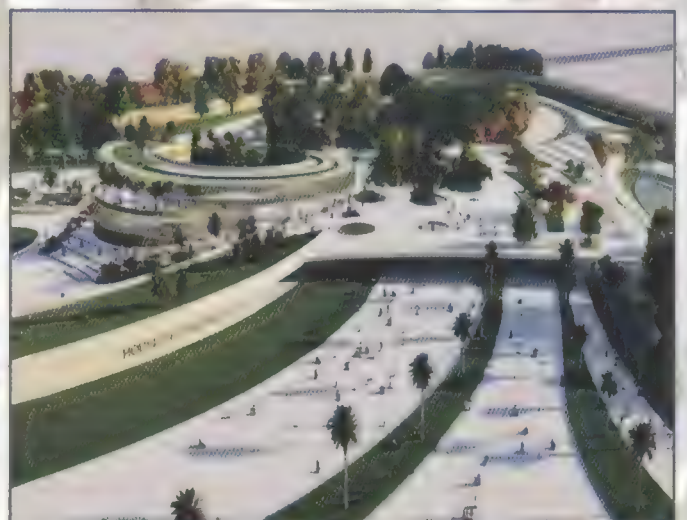
قوتاییان و دەرچوونی زانکوی سه لاهه دیندا توانیوانه له زۆربه ی پیشرکئی و کونفرانسه کاندایان به سه لمینن به هوی هه مو شه و چالاکیانه ی، که له ناوه وه و دهره وه ی ولاتا نه نجام دهری بۆ شه مش، لاره دلیر به شیر دهرچووی سالی خویندنی ۲۰۱۸-۲۰۱۹ ی کولیژی نه ندازیاری زانکوی سه لاهه دین دوی شه وه ی شه وه ی له پیشرکئییه کدا به شداری کرد و له و پیشرکئییه کدا له ده یه که مه کان بووه، زانکۆ پریس چاوپیکه وتنیکی کورتدا سه بارت به و پیشرکئییه باسی له وه کرد، که سالانه شه مجۆره پیشرکئییه نیوده وه له تیه له عیرا قدا

انیویتی خەلات بە دەست بێت

خەلاتی داھێنان (جائزە الابداع) بە دەست بھێتین لەسالی ٢٠١٧/٢٠١٨ « جەختیشی لەوێ کردووە کە لەچەندین پیشبڕکێی دیکەدا توانیویەتی پلەیی بەرز بە دەست بێت وەک لە پیشبڕکێیەکانی زانکۆی تیشکی نیو دەولەتی کە لەسەر ئاستی زانکۆکانی کوردستان بوو، «هەموو ئەو سەرکەوتنە هەستێکی تایبەتی باوەڕ بەخۆبوونی پێشخشیووم تا زیاتر لە پیشبڕکێیەکانی دیکەدا بەشداری بکەم و پرۆژەی زیاترم ھەبێ، چونکە من وەک ھەر تەلارسازێک ئەوێ دەبینم، کە ولاتەکەمان لە قوناغی گەشەسەندناوە، بۆیە ھەولەکەمان بەردەوامە تا جێگەی دەستم دیار بێ لەو گەشەسەندنە».

ناوخییانی بەردەگەنەوێ لە رێگەی تێگەشتنێکی ووردو پوختی ئەو کێشەکانی رووبەرۆی خەلک دەبنەوێ، لەلایەکی دیکەوێ سەبارەت بەوێ ئایا لە پیشبڕکێی دیکەدا بەشداریت کردووە، یاخود ئەو سەرکەوتنە لەلای ئەوێ چۆ دەگەیت ئەو گوتی «بەرەو پیشچونم لەو بوارە کە تێیدا کارام. ھەر لەمنداڵیشەوێ زۆرم خەز بە پیشبڕکێ بوو لەوێ تەبەشی تەلارسازی وەرگیراوم. پیشتریش لەچەند پیشبڕکێی دیکەدا بەشداریت کردبوو. لەوانە پیشبڕکێی تایبەت سازکرا لەزانکۆی بەغداد، تایبەت بە پلان دانانی شار و نوێ کردنەوێ بەدیزاین کردنی شارێکی خەیاڵی ژینگە دۆست وکەتوانیمان

پ.ی.د. ایوب سحاقی

پەنگەکانی ئابووری

دابەشکردن، ئەم جۆرە سیستەمە لەیەکیستی سۆفیەتی جاران پەپرەو دەکرا، حکومەت خاوەنی ھەرە زۆری ھۆکارەکانی بەرھەمھێنانە (زەوی، سەرمايە) ھەرۆھە ئاراستەکردنی ھەلسوکەوتی دامەزراوەکانی لەزۆربەیی دامەزراوەکانی بەرھەمھێنانی بەدەستە، دەولەت خۆی کرێکار دادەمەزرێت و پێشیان دەلیت چۆن کاربکەن، بڕیار لەسەر چۆنیەتی دابەشکردنی بەرھەمی نەتەوێ دەدات لەسەر کالای خزمەتگوزاری جۆرەجۆرەکان بەکورتی لەم سیستەمەدا حکومەت وەلامی ھەموو پرسیارە ئابوورییە سەرەکیەکان دەداتەوێ لەپێگەی خاوەنداریتی کردنی دەرامەتەکان و توانایی لەسەپاندنی بڕیارەکانی. ۲- ئابووری قاوەیی: بریتیە لەو ئابوورییە گەشەیی ئابوورییەکی پشت بە و چالاکیانە دەبەستێت کە تیکدەری ژینگەن وژەھر دەخەنە ئاوو ھەواو خاک، ئەو چالاکیانەش پشت بە وزەیی وەک خەلووز و نەوت و

زۆر جارێک پەنگ ئاماژە بە بۆ ناسینەوێ دۆخێک یان بوارێک لە بوارەکان، ھۆکارێک بۆ ناسینەوێ جۆری کەسەکان و تەنانت زۆرجار پەنگ دیاریکەری بارودۆخی دەرونی، زۆربەیی کاتەکانیش ھەندێ کار و پێکھراو پەنگێکی تایبەت بە خۆیان ھەیە، تەنانت پارتی سیاسیش پەنگێکی تایبەت بە خۆی ھەیە، کەواتە پەنگەکان دەگۆرێن بە پێی گۆرانی بارودۆخەکان، کارو چالاکیە ئابوورییەکانیش پەنگێکی تایبەت بە خۆیان ھەیە، تەنانت جۆری ئابووری پەنگێکی تایبەت بە خۆی ھەیە، لەبەر ئەوە ئەم بابەتە بۆ پۆلێنکردنی ئابوورییە یان بۆ ناساندنی ئابوورییە لە پێگای پەنگەکان، لەبەر ئەوەی جۆر و شتواز و بەش و قوناغەکانی ئابووری پەنگی تایبەت بە خۆیان ھەیە وەک :

۱- ئابووری سوور: بریتیە لەو ئابوورییە حکومەت ھەموو بڕیارەکان خۆی دەدات دەربارەیی بەرھەمھێنانە

كار و بهتاييهتى له ريگهى فروشتن به ئىنتهزىت، بهتاييهتى بهكارهيتانى بهكارهيتانى تەكتۆلۆژىيە زانىارى و پەيوەندىەكان و بازىرگەنى ئەلىكتىرۆنى و خويىندى ئەلىكتىرۆنى و خىزمەتگوزارى بەنگى و مامەلەى ئىلىكتىرۆنى كاغەزى دارايى وەك پىشك و قەوالە .

۴-ئابوورى خۆلەمىشى: بۇ يەكەم جار زانى ئابوورى (ئارسەر لوىس) بەكارىيەنا بۇ ئەوچالاكىەنى خۆيان دەزنەو له باج دان و ئەو چالاكىەنى قازانجى گەورە بەدەست دەهين و دوورن له چاودىرى دەولەت، كه پنى وابووزىكەى ۴۰٪ بۇ ۶۰٪ ي چالاكى ئابوورى ولاتانى دواكەوتو دەگرىتەو. وەك چالاكى جامبازى له دەرەوہى بازارە رىكخراوہكان رەشوہ وەرگرتن و دەستخوشانەى ناياسايى بۇ ئەو چالاكىەنە و ناكەونە ناو ئامارى فەرمى دەولەت. بەلكو له دەرەوہى چوارچىوہى ياسايى و ياسايى كار كاردەكەن به ئاگادارى حكومت يان بەبى

گازى سىروشتى دەبەستەن، له ئەنجامى بهكارهيتانى ئەو ووزانەش دەبىتە ھۆى دەردان و دروست بوونى گازى دووم ئوكسىدى كاربۆن و يەكەم ئوكسىدى كاربۆن و مىسان، له ئەنجامدا دەبىتە ھۆى دروست بووى دياردەى قەتيس بوونى گەرما. وەك پىشەسازى چىمەنتو و پىشەزارى دروستكردنى ووزە له نەوت و خەلووز و گازى سىروشتى. زۆر جارى پىنان دەگوتريت پىشەسازىە پىسەكان.

۳-ئابوورى سىپى: بۇ يەكەم جار (پروڤيسۆر دوچلاس ماك وىليامز) له سال ۲۰۱۵ كىتپىكى بلاوكردەوہ بەناوى (الاقتصاد الابيض المسطح) له لەندەن كىتپە باسى ئابوورى سىپى كرد، باسى ئەوہى كرد كه ئابوورى سىپى واتە ئابوورى ژمارەيى كه چۆن پۆلى ھەيە له پىشخستنى لەندەن و دواروژى شارەكە له خىزاكردنى گەشەى ئابوورى و رەخساندى دەرفەتى

ئاگادارى ھۆكۈمەت، نە ئابۇرى پەشن ۋە نە ئابۇرى سېلى ۋە نۆۋەندەن لەبەر ۋە پەشان دەگۈرۈپ ئابۇرى خۇلەمىشى. پەژەى لە ۳۰% بۇ ۵۰% ئابۇرى گۈشتى زۆرۈرى ۋالاتانى عەبى پېك دەھىتىن.

هـ-ثابووری پەش: ئەو چالاکییە ئابووریانە دەگرتێت کە دەکەوێتە دەروەدای بازنە یاسایی واتە چالاکییە ئابووریە نایاساییەکان، زۆر جار ئان پێشی دەگوترێت ئابووری سێتەر یان ئابووری نەتینی یان ئابووری شاراوێ وەک بازەرگانیکردن بە مەرۆف و بەشەکانی جەستەیی مەرۆف و پارەیی ساختە و پرۆگرامی دزراو و کوپیکردنی نایاسایی و دزینی زانیاری کەسی و دارایی کەسەکان بۆ گەشتن بە ژمارەیی بەنکی کەسەکان و بازەرگانی چەک و بەرهەمەتێن و دابەشکردنی مادە هۆشبەرەکان بازەرگانی دەرمان و خۆراکی بەسەرچوو و دزی و سەختەکردنی بازەرگانی. ئابووری ئاسانی هەند لە ۲۵٪ سەرچەمی بەرهەمی ناوخۆیی هندیان بە ئابووری پەش ناوێرد وەک لە کتیی (تێگەشتن لە ئابووری پەش و دارایی پەش لە هەند) هاتوێ کە نووسەرەکی (پرون کوما) هەند لە سالی ۲۰۱۷.

۶- ټابووری سهوز: نه ته وه یه ککرتو وه کان پښویه
ټابووری سهوز بریتیه له و ټابووریه ی که هه ولده دات
جوری ژيانی مړوف باش بکات و دادی کومه لایه تی
به ده ست بهیئت بق مړوف واته گورینی شتیه ی
به کاره یتان و به ره مه یتانی پچر پچر بق شتوای
به ره مه یتان و به کاره یتانی به رده وام، واته هه ولده دات
ره هه نده کانی په ره پیدانی ټابووری به رده وام به ده ست
بهیئت وهک ره هندی ټابووری و ژینگه یی و کومه لایه ت
و دامه زراوه یی و سیاسي.

۷- ټابووري شين: ټابووري شين وهك بابه ټينكي ټابووري
دواى سهر كه وټنى گرينكي دان به ټابووري سهوز
دهر كه وټ وا دواى گه شه كړدى ماناى ټابووري سهوزى
پشت به ستو و به ووزى پاك، ټابووري شين برى تيه له
نيداره دانىكي گونجاو نمونه ي سهر چاوه كانى ټاو له
رووبار و دهر ياو زهريا كان به شپوه يه كى به رده وام
و پاريزگارى ليكړدى له پټاو نه وهى ئيستو داهاتو و
ټاو ناو هس بؤ ټابووري ناسى به لجيكى (جونز پاول)
دهگه پټه وه كه سالى ۲۰۱۲ له كونگره ي ژينگه ي جيهانى
له رېو ديحانرو ي له به رازيل به كارى هټا.

۸- ئابووری بەئەوشەیی: بریتییه له تهواوکاری له نێوان ئابووری و پۆشنگیری بۆ پیدانی بەرگیکی مرقویی بە جیهانگیری ئابووری بۆ گونجاندنی پەرەپیدانی ئابووری و بەردهوام بوونی پەرەپیدانی ئابووری، ئەو بوارهیه گرینگی دەدات بە پەرەپیدانی ئابووری بە پەرەپیدانی

پۆشنىبىرى بۇ پرزگار بون له قهيرانه ئابوورىيەكان و ئاراسته كوردنى ئابوورى بۇ دواپۇرژىكى سوود به خش و نوئ كرده وەى چالاكى به ره مهيتان. ئابوورى وەنە وشەيى پەيوەندى ھەيە به قىەم و پۆشنىبىرى كۆمەلگە وەك پىنداويستىەكى مروئى، ئەمەش وادەكات لەيەك تىگەيشتن و ھەم ئاھەنگىەكى باش ھەيىت له نىوان پۆشنىبىرى و ئابوورى، لەبەر ئەوەى پۆشنىبىرى يەككىكە له تەوەرەكانى يارمەتى دەر بۇ پىتشكەوتنى ئابوورى و گەيشتن به ئامانجەكانى ئابوورى، ئەم رەنگە له سالى ۲۰۱۱ له پۇژنامەى لۆمۇندى فەرەنسى دەرگەوت له مونته دای ئابوورى بەنە وشەيى له پاریس كە له لایەن يونیسكو وپەرلەمانى يەككىتى ئەووپا و كۆمىسيونى ئەووپاوە بەسترا، لە مونته دایە ئامازە بەكارى وەنە وشەيى كرا وەك پلانى پەرەپىندان يان گۆپىنى خانوئىكى كۆن بۇ مۆزەخانا يان بەخشىنى خەلات و رېژلىتانی پەيوەندار بە بوارى پۆشنىبىرى يان كارى ئەو دامەزراوانەى رۆليان ھەيە له پىتشخستى لایەنى پۆشنىبىرى، وئامازە بە پىشەى وەنە وشەيى كرا وەك پىشەى سەرچاوە مروئەكان بان پىشەى بە بازار كوردن و پەيوەندىەكان.

۹- **ثابووری زیوی:** بریتیه له و ثابورییه که تاییه ته به و خزمه تگوزاریانه ی پتیشکesh ده کرین به و که سانه ی ته مه نیان له ۵۰ سال به سه ره وهیه وهک یانه ی ووه رزشی و یانه ی دانس و نه خووشخانه و چاودیږی کومه لایه تی و هتد، هه مو ئه و چالاکیانه تاییه تن به به سالا چوه ده کان ناوه کهش له ۵۰ سالی زیوینی ته مه نیان هاتووه.

۱۰- ئابووری زەرد: بریتییە لە و ئابووریە ی که چالاکیه کانی پشت دەبەستیت بە ووزە ی تیشکی خۆر واتە تیشکی خۆر سەرچاوە ی سەرەکی وزیە لە و ئابووریە ئەمەش ریگایە که بۆ گەشتن بە ئابووری ژینگە و وازەینانە لە و وزانە ی که زیان بە خشن بۆ ژینگە وەک نەوت و خەلوز و گازی سروشتی واتە ئەو ئابووریە ی که پشت بە وزیە کی دۆستی ژینگە دەبەستیت بۆجیبە جێکردنی کارو چالاکیه کانی.

پرسیار لێرەدا ئەو هیە ئایە ئابووری هەریمی کوردستان چەند پەنگی لەم پەنگانە تێدا یە، دیارە ئابووری کوردستان زۆر پیک لەم پەنگانە ی تێدا یە هەندیکیش زۆر گرینگ و دیارنینه و نابیرن لە ئابووری هەریمی کوردستان، ئابووریەکی پەنگالە ی خۆ لە میشی پەش خەریکە بال دەکشێ بە سەر ئابووری هەریمی کوردستان لە بەر ئەو دیاریکردنی پەنگیکی دیاریکراو لەو قۆناغەدا بێزەنگیە، لە بەر ئەو ی تیکە لکردنی چەند پەنگیکی تۆخ تاریکترین رەنگ دروست دەکات.

کاراکتەری ئایینی - لیکۆلینەووەیەکی سۆسیۆ کلتووری

سۆسیۆلۆژی (واریازی کلتووری) ن کە هەردووکیان وەها سەیری دەقی ئەدەبی دەکەن کە بونیادیکی کراوەیە و پەنگدانەووەی بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی، لەرێگەی دەقناوێزانیشتەووە پەيوەندی لەگەڵ چەند دەقیکی دیکەدا دروست دەکات. پلانی لیکۆلینەووەکە لە پێشەکییەک و دەستپێک و سێ بەش و کۆتاییەک پێکدێت، هەربەشێکیش بۆ سێ تەوەر داوەش دەیت جگە لە بەشی سێهەم نەیت، کە لە دوو تەوەر پێکدێت. لە دەستپێکدا توێژەر چەمکی کاراکتەرو کاراکتەری ئایینی واریازی لیکۆلینەووەکە روونکردووەتەو. لە بەشی یەکەمدا باسی لە (جۆرەکانی کاراکتەری ئایینی کردووە)، لەئەو میانیشتدا تیشکی خستووەتە سەر کاراکتەری موسولمان، کاراکتەری مەسیحی، کاراکتەری جوولەکە و چەند کاراکتەریکی دیکە وەکو ئیزیدی و مەندائی و بەهائی و بودائی و کۆنفۆشیۆسی. لە بەشی دووهمیشدا هەلوێستی کاراکتەری ئایینی بەرامبەر ئەویدیکی جیاواز و دەسەلات و ئاfrهت شیکردووەتەو. هەرچی بەشی سێهەم لەژێر ناوێشی (هەهەندەکانی کاراکتەری ئایینی) نوسراوە وە (هەهەندی دەرەکی) و (هەهەندی ناوەکی) کاراکتەرەکان دەکۆلیتەو. توێژەر بەکورتی دەرئەنجامەکانی باس کردووە و پاشان لیستی ئەو سەرچاوانەی خستووەتە روو کە زانیاریەکانی لێوەرگرتوون. جیگەی باسە، لیژنەی تاوتویکردنەکە لەئەم ناوە دیارانی دونیای ئەدەب و پەخنە و نوسین.

تیزی دکتۆرایەک سەبارەت بە کاراکتەری ئایینی-لیکۆلینەووەیەکی سۆسیۆ کلتووری لەلایەن (سالار عەبدوللا ئەحمەد) ناسراو بە (سالار تاوەگۆزی) لە زانکۆی سەلاحەددین بەریوەچوو. تیزی دکتۆراکە ئاوبراو سەبارەت بە بابەتیکی زۆر هەستیارە لەسەر ئاستی کوردستان و عێراق و ناوچەکە بەناوێشی (کاراکتەری ئایینی - لیکۆلینەووەیەکی سۆسیۆ کلتووریە سەبارەت بە رۆمانی عێراقی لە ۲۰۰۲ بۆ ۲۰۱۶)، ئامانجی توێژەر لە ئەم کارە ئەوێە روونیکاتەو کە ئایا کاراکتەری ئایینی لە دەقی رۆماندا چون نیشاندراوە؟. هەروەها دەیوێت ئەسەقە کلتووری و کۆمەڵایەتیەکانی ئەو جۆرە کاراکتەرە بدۆزیتەو و قسە لەسەر لایەنە شارواوەکانی ژبانی بکات، هاوکات ئەو ئەلەرناتیفانەش بختە روو کە رۆماننوسەکان بۆ چارەکردنی بارودۆخی خراپی عێراق لەژێر سایەی دەسەلاتی پیاوانی ئایینی و زالبوونیان بەسەر فەزای گشتیدا، پێشنیازیان کردووە. بایەخی لیکۆلینەووەکە لەئەو دایە باس لەچەند بابەتیکی دەکات کە پەيوەندی راستەوخۆیان بە واقعی هەنوکییمانەووە هەیە، وەک: توندوتیژی و تیرۆر و پرسی ئاfrهت و دەسەلات و پەيوەندی نێوان من و ئەویدیکی و پێکەوتنیان و پرسی پەرۆز و مەزگەز و کەمیە ئایینیەکان و چەند بابەتیکی دیکە، ئەویش لەرێگەی لیکۆلینەووە لە کاراکتەری ئایینی لە بیست و شەش رۆماندا لەسەر بنەمای دوو واریازی پەخنەیی پەيوەست بەیەک، ئەوانیش: (واریازی

نیخلاس مەجید مەھمەد

قوتابی قۇناغی سینیەم بەشی پەروردهی ئایینی
کۆلیژی زانستە ئیسلامیەکان - زانکۆی سەلاحەدین - هەولێر

کەس لە تۆ تیناگات

ژیان پڕە لە چەمکە دروێنەرەکان و زیادبوو و بیزارگاریە کە ئەکە بوو کانی،
ئەو کات و ساتانەی کە شەر چەند بیری لێ دەکەیتەوه ئاروات و ئەواوانان!

دەدریتەوه و ناخۆش بەسەرتداوە کە ویت، دەتەویت شتیک
چاک بکەیت و خراپتر دەبیت لەجاران، رەنگە زۆرباشیش
بزانن و هەستت پێکەن، بەلام کەس خۆییت لێبەخواوەن
ناکات، چونکە هەمووان بەدەرد و ژیاڵی خۆیانەوه سەرقالن.
تیکەلی خەلک دەبیت وایت، تیکەلنا بێت تەنهاو گۆشەگیر و
وون بویت لەچاوی ئەم و ئەو، خۆشت لەخۆت بیزاردەبیت
و گەییست هەیه لەخۆت، بەلام بامن شتیکت پێیلم، گەر
ئیمە گەییمان لەخۆمان هەبیت، مافی ئەوێمان نیە گەیی
لەوانی تر بکەین دەزانیت؟ چونکە جاری لەخۆمان رازی
نین، چ بێتەوه بۆ رازیبوون لەوانی تر؟ لەوانەشە زۆر کەس
ئیمەیان خۆش بووین! بەلام هیچ کەسیش لێت تینەگات!
لەکۆتاییدا لەتەنهای خۆتدا دەمیتیتەوه. یانیش لەگەلیان
دەمیتیتەوه بەلام بەخواستی ئەوان نەک بەخواستی خۆت
و چیژەرەگرتن لێیان بەشیوازی خۆت و سڕوشتی خۆت.

ئەوهی تۆ دەتەویت نابیت و نایەتە پێش و دروست نابیت!
راست دەکەیت! منیش وام! دەستم لەهەندیک شت بەردا
لەکاتیکدا ئازیزترینم بوون، ئیستا! وازم لەشتانیک هێناوه
کە پێبەدل حەز دەکەم بەردەوام بیت لەگەلم! بەلام بەخاتر
ئەوهی بەلانیسی ژیاڵ و بوون و دەورووبەرە کەم رابگرم
وازم لێیان هێناوه و داومەتە دەستی قەدەر!

یانیش بەنمونه: ئەو وردەکاریانەی تۆ دەیان بێیت و ئەوانی
تر نایبینن، ئەوهی تۆ هەستی پێ دەکەیت ئەوانی تر هەستی
پێناکەن، یان گرنگی بەو شتانه نادەن کە تۆ گرنگیان
پێ دەدەیت، کەس لە بێدەنگ بوون، خەمباربوون، بێتاقەتی
و میزاجیەتی تۆ تیناگات! پێکەنین و ئاشت بوونەوه و
چونەوه بۆ لایان تیناگات! ئالۆزیش نەبیت بە ئالۆزدییەتە پێش
چاو چونکە هاوشتیوەی ئەوان نیت، زۆرشت دەکەیت و
دەلییت لەمە بەستی باشی خۆتەوهیە، بەلکو بەخراپ لێک

ئەوانە و زۆرىتىش...

ئەزىزم! ئەو ژیان و بىرکردنەو و

تېرامانى گەر ئەلىم ھەموومان بگرە ھى زۆرىمانە!! لۇ؟

چونكە ھەريەكەو لەئاستى خۆيەو و بەوشىو ھەست دەكەين بەرانبەر لەوى تر، ھەمووان بەوشىو ھەست دەكەين بەرانبەر بەژیان و داھاتوو و كاتەكانمان و بونى خۇمان لەوشىوئە. شتىكى ئاسايىيە، ئەو بارودۇخە نەشارو نەكونجاو ھەكى ژيانمانە كەبەسەرماندايەت. بەلام ئايا من و تۆ و ھەمووان دەبىت دەستەوئەژنۆ لى دابنىشين و تەواو؟ ئىتر ھەموومان گەيىشتىنە رادەى بىزارى و بى ھىوايى و ناھەزى لەژیان و وازلەھەمووشت بەيىن؟ نا، ھەرگىز! ھەناسەيەكى قول ھەلمژە و پىش دەرگاداخراو ھەكانت گولرېژبەو ھەول بۆدروست كردن و كردنەو ھەى دەرگای نوئ بدە بۆژیان و داھاتوو، بەواتای ناسىنى كەسانى نوئ و ھەلبۆاردنى شوينى نوئ بۆمانەو و كار و بىرکردنەو ھى نوئ... ھتە. ئەو ھى خۆت بۆخۆتى دەكەيت ھەرگىز ھىچ كەس بۆتى ناكات، چونكە خۆت لەناو مېشكى خۆتدا دەخولیتەو، دلنپابە تا سالىكى تر ئەوكاتە ھەموو ھىزى دونیا ھەولېدات لەبىزارى و نىگەرانی و دلەراوكىدا دەرئەپتەنت ناتوان! چونكە لەناو مېشك و ناخى تودا ناژين، نازان تۆ ھەست بەچى دەكەيت و چىت دەوئ لەخۆت و لەدەورو بەرەكەت، تۆخۆت

لە ھەر ھەموو كەسىك

گرىنگىرەيت، لە ھەر ھەموو كەسىك

لەپىشتىرەيت بوخۆت بۆتىگەيىشتن لەخۆت، خۆت كارەكانى خۆت راىى بگە و بىنوسەو و خالبەندى بگە و پلانى بۆدانى و دەريپەر و ئەنجاميان بدە! باكانىكى زۆرىش بخايەنەيت، خۆتو ھەمىشە لەنوئىونەو و ھەولاندائەيت، ئەو ھەش خۆدى بونىادنانى كەسىتى و ژيانى تاكەكەسىتە، ھەرگىز نەكەى بتهوئ لەماو ھى مانگىك سەرتاپا ھەمووژيانە بگۆرەيت، نا! نەكەيت خۆت توشى نارەھەتى و پەشوكاوى و تىكچونى دەرونى بگەيت! چون بەدەستەيتانى دەستكەوتى گرىنگ قوربانيدان و كاتى گرىنگى دەوئەيت، توانا و خوشنودىەكى زۆرى دەوئەيت، بزانه! ئەو ھى ھەولى بۆدەدەيت و ماندوودەبەيت (ئامانجەكانتە). بۆيە ئاسايىيە قوربانىەكى زۆرى بۆدەيت و شىرىنى ئىستات تالبكەيت لەپىناو شىرىنى ھەمىشەيەكەى داھاتوو، كەدروست كردن و خۆگونجاندنى خۆدى خۆتە لەناو كۆمەلگە و خىزان و وولات و بەرلەھەمووشتىك ئاسودەيى ناخى خۆتە!

د. مه ولود نيزراهيم حسن

خانه ی چاپ و بلاوکردنه وو وهرگیرانی زانکوی سه لاهه دین!!

ئاست بهرزهکان به شیوه یه کی جوان چاپ دهکات و هندیکیان وهردهگیرته سهر زمانه زیندوووهکانی جیهان و هاو به شیو پيشانگا گهره و گرنهکانی جیهانی پښ دهکات و بهرله می لیکوله رانی خو ی به دنیا دا بلاو دهکاته وه. چو ن نه گهر زانکو بیه وهی میژوو و جوگرافیاو کلتورو زانست و نه ده بی خو ی به دنیا بناسیتن، نه و بن شک دبی په نا بو بهرله می لیکوله رانی خو ی بیات و هانی لیکوله رانی خو ی بدات، کاری شیاو نه وه یه لیکوله رانی خو مان لیکولینه وه له سهر ته وای کلتوری خو مان بکه ن، به م کارهش له چند پرویکه وه سود به ولات و خه لکه کی ده که ییتن:

یه که م: نه م کاره هاندان و ده سترگرتنیکی زانستییانه یه یو لیکوله رانی خو ی و وایان لیده کات په ره به ئاستی زانستی خو یان و زانکو وولاته که یان بده ن.

خوشه ویستان.. کارمهن د و قوتابی و ماموستایانی زانکوی سه لاهه دین.. تا ئیستا نه توو نه من له هیچ جیگایه ک نه م ناو نیشانه مان بهرچاو ناکه وی! به لام، من ..ده زانم توش و هک و من هیواداری پوژئی نه م ناو نیشانه به سهر باله خانه یه کی بهر زو جوان بخوینینه وه، که به تابلویه کی جوان و گهره له شووینیکی شیاو هه لواسرابن، نه ک هه ر نه وه نده .. به لکو مانگانه و سالانه بهرله می چاپکراو و وهرگیردای نه م ده زگایه له بازارو پيشانگا پو شنبیری و نه ده بی و نه کادیمیه کان دا ببیننن ئارمی تایبه تی زانکوی سه لاهه دینیشیان به سهره و بیت و بلاو بکرتنه وه .

نه وه نده ی بیسترومانه و بینو مانه و خویندو ومانه ته وه (خانه ی چاپ و بلاوکردنه وو وهرگیران) به ناوی جیا جیاو به ئرکی و هک یه که له پیکهاته ی هه موو زانکویه ک دا هه یه، سالانه نه م نه م ده زگایه لیکولینه وه و نامه نه کادیمیه

بهره مه !! ئیستا له هه و لێرو له مه و دوا له سلیمانیشت
سالانه پیشانگای نیو دهولەتی دهکرتنهوه، زۆر به پێویستی
دهزانم، زانکۆی سهلاحه‌دین و هه‌موو زانکۆکانی کوردستان
خۆ بۆ ئەم چالاکیه زانستی و پۆشنییرییه ئاماده‌بکه‌ن و
له‌مه‌و دوا به‌ بهره‌می زۆرو شیای ی خۆیان جێگای
شایسته‌ی به‌ خۆیان په‌یدا بکه‌ن و سه‌رده‌مانه‌ خۆ بدنه
ناسین.

زانکۆی سه‌لاحه‌دین چاپخانه‌یه‌کی چاک و کادیری چاپخانه‌ی
زۆر شاره‌زای هه‌یه، که ده‌توانن بازاری چاپکردنی
ئه‌کادیمی گه‌رم بکه‌ن و مامۆستاو لیکۆله‌رانی زانکۆ له
خه‌می چاپکردن و بلاو کردنه‌وه‌ی کتێب و لیکۆلینه‌وه‌کانیان
بێ خه‌م بکه‌ن.

دووه‌م : به‌م بهره‌مانه‌ زانکۆ هاو به‌شێ کۆنفرانس و
پیشانگا زانستی و ئه‌ده‌بیه‌کان ده‌کات و ده‌توانی په‌یوه‌ندی
کلتوری و ئه‌کادیمی له‌ گه‌ل زۆر نیوه‌ندی ئه‌ده‌بی و
ئه‌کادیمی په‌یدا بک.

سێهه‌م : به‌م کتێب چاپکردن و وه‌رگیران و بلاوکردنه‌وه‌یه،
زانکۆ ده‌توانی ده‌رگایه‌کی تری ئابووری بۆ خۆی
بکاته‌وه‌ و یارمه‌تیه‌کیش بێت بۆ لیکۆله‌ران و ده‌رگای کاری
جۆراو جۆر به‌ رووی زۆر هاوالاتی ده‌کاته‌وه‌ ده‌یانخاته
سه‌رکار.

به‌داخه‌وه‌ تا ئیستا سالانه‌ چهندین پیشانگای گه‌وه‌رو
بچووک له‌ ناو خۆ ده‌ره‌وه‌ ده‌کرتینه‌وه‌، زانکۆی سه‌لاحه‌دین
کۆنترین زانکۆی کوردستان له‌و چالاکی و نیوه‌ندانه‌ بێ

زانكۆ گەورەكانى جيهان

زانكۆى كمبريدج-شانشىنى يەكگرتوو-بەرىتانيا

زانكۆى كمبريدج-شانشىنى يەكگرتوو-بەرىتانيا بەيەكك
لە زانكۆ دىرىنەكانى بەرىتانيا و جيهان دەژمىردى،
بەيەكك لە زانكۆيانە دەژمىردى، كە لەرووى بەرزى
ئاستى زانستى جيايە لەهەموو زانكۆكانى جيهان.

زانكۆى ھارفارد-ولاتەيەكگرتووكانى ئەمريكا

زانكۆى ھارفارد لەولاتەيەكگرتووكانى ئەمريكا بەيەكك
لەزانكۆ بەناوبانگەكانى جيهان دەداندى بەھۆى فراوانى
سىستەمى كتيبخانەكەى، ھەروا ھارفارد بەكۆنترىن
زانكۆى ئەمريكى دەژمىردى، ھەروھا زۆرتىن كۆمەلە
كتيبي ھەيە لەجيهاندا.

پەيمانگەى ماساتشوسىتس بۆ تەكنەلۇژيا-ولاتەيەكگرتووكانى ئەمريكا

پەيمانگەى ماساتشوسىتس بۆ تەكنەلۇژيا لە
ولاتەيەكگرتووكانى ئەمريكا، ئەم پەيمانگەيە دەكەوتە
سەر رووبارى چارلز لەناوەراستى شارى بۆستىن، لەو
زانكۆيانەيە، كە گرنگىيەكى زۆر بە تويژىنەوھى زانستى و
تەكنەلۇژى دەدا لەسەر ئاستى جيهاندا.

زانكۆى بىل-ولاتەيەكگرتووكانى ئەمريكا

زانكۆى بىل دەكەوتە ولايەتى كونيكتىت، يەككە لەو
زانكۆيانەى بەناوبانگە لەخستە رووى دراما و ميوزىك،
جگە لەوھى كۆمەلىك قوتابى ئەو زانكۆيە بەنھيتى
كۆمەلەيەكيان ھەيە بەناوى «ئىسك و بربەر».

زانكۆى ئۇكسفۇرد-ولاتە يەكگرتووهكانى ئەمىرىكا

زانكۆى ئۇكسفۇرد بە يەككىك لەو زانكۆ دىرىنانە دەژمىردىرى، كە لەسەر ئاستى جىهاندا بە زمانى ئىنگلىزىيە، ھاوكات بۇ ماوھى ئۆ سە دەيە ئەو زانكۆيە لەكاردايە.

ئەمىرىيال كۆلىدج لەندەن-شانشىنى يەكگرتووى بەرىتانيا

ئەمىرىيال كۆلىدج لەندەن زياتر لە ۳۰۰۰ ئەكادىمى و تويژەر ھەيە، جگە لەوھى ۱۴ ھەزار قوتابى لەخۇ دەگرى، كە لە ۱۲۰ دەولەتى جىاجىادا ھاتوون بۇ خويىندىن.

كۆلىژى لەندەنى زانكۆى

خويىندىن لەكۆلىژى لەندەنى زانكۆى پىشت بە تويژىنەوھكان دەبەستى، بەو واتايەى پروگرامە پىشكەشكراوھكان خۇى لەنويترىن تويژىنەوھ دەيىنئەوھ، كە لەلايەن ئەكادىمىيە بالاكاندا وانە دەگوترىتەوھ.

زانكۆى شيكاگو-ولاتە يەكگرتووهكانى ئەمىرىكا

لە سالى ۱۸۹۲ دامەزراوھ و دەكەوتتە ھايد پارک لە شيكاگو، ھاوكات ژيانى زانكۆى لەويدا بەبالايى دەژمىردىرى، بەتايەت لەو شارە گەرەيەدا.

زانكۆى بنسلفانيا-ولاتە يەكگرتووهكانى ئەمىرىكا

زانكۆى بنسلفانيا لە فيلادلفيايە، لەلايەن بنجامين فرانكلينەوھ دامەزراوھ، بە يەككىك لە زانكۆ پىشكەوتووهكان دەژمىردىرى لەسەر ئاستى وولاتە يەكگرتووهكانى ئەمىرىكا و جىهان.

زانكۆى كۆلۇمبىيا-ولاتە يەكگرتووهكانى ئەمىرىكا

لەئيوھەندى شارى نيۇرىوركە، بەكونترىن پەيمانگەى خويىندىن بالا دەژمىردىرى لەولايەتى نيۇرىوكدا.

پ.د. رفیق شوانی
بەشی کوردی کۆلیجی زمان

شوینی جوگرافی زمانی کوردی «کوردە وڵاتە کەت بناسە»

باشوڕەوێ دەگاتە خواری ریزە چیاى زاگروژ چیاى پشتکۆ
لە رۆژەلاتى کەنداو لە شوینیەک بە ناوی بەندەر دەپلەم لە
رۆژئاواشەوێ بانى ئەنادۆل لە رۆژەلاتیشەوێ بانى ئێران
شوینی جوگرافی زمانی کوردی بە پیلانی نێودەوڵەتی و
بەهۆی بەرژەوێندى سیاسى وچاو چتۆکیەو، لە یەکتەر
دابڕینراوە دابەش کراوەتە سەر دەوڵەتی ئێران، ئێراق،
تورکیا، سوریا ئەمە بێجگە لە چەندین وڵاتی ئەرمەنستان،
ئازەربایجان، قەرغستان، تورکمانستان، کازاخستان، ئۆزبەکیستان
وچۆرجیا زمان و کلتوری کوردیان لە یەکتەر دابری بەلام لە
دواى سالی ۱۹۹۱ هەوێ تا رادەیک ئەو قاوغەستە مکارانە یە
شکێتراو کۆمەلەى زمانی کوردی لە رووی لە یەکتەر
تیگەیشتنەوێ پێکھاتوێ لە

کوردی رۆژەلات: کەوتۆتە باشوری ئێرانەوێ وەک
لورستان، ئیلام، کرمانشا و ماھیدەشت، سنە و مەھاباد، خۆی و
ماکو باکووری دەریاچەى ورمى بلۆ بونەتەوێ بێجگە لە چەند
شوینیکی تری ئێران کورد و کوردی زمان هەن وەکو ئەو
بەشەى لە ناحیەى دیلمان لە باکووری قەزوین و کرانەى

زمانی کوردی، زمانی سەر بەخۆی نەتەوێ کوردە، لە وڵات
و مەفتەنى کوردەواری بەکار دەھێنریت، ئەم زمانە رەگ
و ریشەو رەچەلەکی دەچیتەوێ بۆ هەزاران سال پێش
زانین، مێژووی دیار و دیرینی کە لەبەر دەست و لە مێژووی
کۆندا دیارە، سەر دەمی سۆمەرەکان پێشینیانی کوردی
ئەم رۆژگارەن، دەکەوێتە نێوان هەزارەى پێنجەم و نیوێ
دووێمى هەزارەى پێش زاین

زمانی کوردی لەرووی وشەسازی و رستە سازى دەچیتەوێ
سەر زمانی سۆمەرەکان و زمانىکی زاگروژی باکووری
رۆژئاواییە

سنووری زمانی کوردی:

دەکەوێتە سەر هێلى پانی باکور نێوان ۳۹-۳۴ و هێلى
دریژی رۆژەلات ۴۶-۳۷، بەشى زۆری زەوی کوردستان
شاخاوییه و کۆیستانە، بەشێکی کەمتری گەرمیانە و گەرمە
سێرە، سنوورەکی لای باکوڕەوێ باشووری ئەرمەنستان
وئازەربایجان واتە ناگۆرنی دەباغ باکووری ئاوی ئاراسە
هەر لە باکوڕەوێ بە دریژی ئەرژە روم تەواو دەبی لە

راست رووباری سپی هەردوو رووباری شارود، هەروەها لە ناوچەى کەلۆن عەبدو فارس - باکورى رۆژئاواى شیراز و باکورى رۆژئاواى لورستان نێوان رووبارى کەرەخەوسنورى ئێران ئىراق وە بەشىكى باکورى رۆژھەلاتى بلوجستانى ئێران بێجگە لەم شوێنانە کۆمەلێک کوردی زمان ژمارەیان دەگاتە نێوان (۲۰۰-۳۰۰) ھەزار کەس، لە باکورى خۆراسان دەورووبەرى فیشخابور و بجنورد و شىروان و قوچان بە درىزایی سنورى ئێران و شورەوى جىنشین بونە، ئەم ئامارە لەسەرچاوەیەکی کۆنى سالى ۱۹۲۷ ھەوەرگىراوە کتیبەکەش سالى ۱۹۷۹ یە، بۆیە ئیستا ژمارەى کوردی خۆراسان لەسەروى ملیۆنەوێ، چونکە زۆربەى نوسەرانى فارس، تورک و عرب ژمارەى کورد بەکەمى لەقەلم ئەدەن ئەم کوردانە چەند ھۆزىکی کوردن لە لایەن شا عەباسى یەکەمەو لەنێوان سالى ۱۵۸۷-۱۶۲۸ ز بۆ بەرگرى کردن و رووبە روو بۆنەوێ ھىزى ھۆزە تورکەکان بۆ سنورى باکورى خۆراسان کۆچیان پیکراو وواتریش لە سەردەمى دەسەلاتى نادرشا ۱۷۳۶-۱۷۴۷ ھەندى ھۆزى کورد بۆ ئەم ناوچەى کوازابوونەو.

باکورى کوردستان: لە لای تورکیاوە کوردانى دەشتاییەکانى ئەرمنستان و بەشى سەرەوێ نێوان ھەردوو رووبارى جىزىرە و ناوچەکانى دەورو بەریان جىگىر کراون، لە بەشىک لە سنورى تورکیا و سوریاو لە بەشى سەروى رووبارى دىجلە و لەقەکانى لە تەرەف بۆتان و زىی گەورە و فوژات (لقى مورادچای) زۆربەى خەلکەکەى بە زمانى کوردی قسە دەکەن. ئەمە بێجگە لە شارەکانى ئورفە، ئامە، دىلەلازىز، بەدلىس، ماردىن، وان و تەتوان. ناوچەى تری وەک سىرت و جۆلەمىزگ، بایەزىد و ئاگرى، شارەکانى تری وەک مەرعەش، فارس و ئەرەهان ھەرچەند کورد لەم ناوچانە بەتایبەت ئەرەهان گەمبۆتەو، لە سالى ۱۹۱۵ لە لایەن دەسەلاتى رەگەزپەرستى تورکیا قەتل و عام کران بەرەو ئەرمنستان کۆچیان کرد.

لە باکورى کوردستان ناوچەى خەریوت، دەرسىم و بنگول و باشورى ئامەد بە کوردی زازاکى قسە دەکەن شوینی تر ئەرزنجان و مەلاتیە و ئورفە لە ۵۰٪ و لە فارس و ئەرزەرۆم لە ۲۵٪ کۆى دانىشتوانیان بە کوردی قسە دەکەن. لە ناوچەکانى تریش لە لای تورکیاوە کوردەن. لە رۆژھەلاتى سىواس و باشورى ئوماسیەو لە باشورى ئەنکەرە وەک ناوچەکانى ئەمىردات و ھایمانا و کوچى سار و جەلگەى کۆنیا، لە ناوچەکانى تر مەلەندى ئاناتولى کورد ھەن، کە تورکیا لە جەنگى یەکەمى جیھانى و دواتر شۆرشى نێوان سالانى ۱۹۲۰-۱۹۳۰ کە دەستى پیکرد کوردیان بۆ ئەم ناوچانە کوچ پیکرد.

کوردی باشوور: لە لای ئىراقەو لە تەواوى سنورى لەگەل ئێران و تەرکیا و سوریا بە رىگەى دىجلە و لەقەکانى چەپی وەک زىی گەورە و بچوک ھەن وەک: موصل، کەرکوک، ھەولیر، سلیمانى، دھوک و ناوچەکانیان و

ناوچەى چىای شەنگار کوردنشین. ئەمە بێجگە لە ناوچەى بەدرە، جەسان، عەلى غەربى، عەلى شەرقى لە پارىزگای کوت و دیاڵە.

رۆژئاواى کوردستان: بە گشتى کورد لە بەشى باکورى رۆژھەلاتى سوریا لە سنورى تورکیا و ئىراق و دەورووبەرى جىزىرە و قامشلى و شوینی تری وەک باکورى حەلەب و شام (دیمەشق) کورد جىنشین.

کورد لە ئەرمنستان: بەزۆرى لە ناوچەى باشورى چىای یمىک و رۆژئاواى دەریاچەى سىفان (سوان-سیوان)، لە ئەچىمىادزىن و ئەشتەرک و نوربایازت و ئەلەگەز.

لە ئازەربایجانیش: کویستانى باشورى رۆژئاواى وەکو تەلەباجار، لاچىن، شوشە و قوباتلى. کورد لە ئازەربایجان و ئەرمنستان و پێش سالى ۱۹۹۱ نەمان و کوردە ئىزىدیەکانى ھەردوو لا چۆنە ئەرمنستان و کوردە موسلمانەکانیش لە ئازەربایجان.

لە گورجستان: لە تەقلیس و چەند شوینیکی تر ھەن ژمارەىەکی کەمیش لە تورکمانستان لە ناوچە سنورىەکان لەگەل ئێران ھەن وەکو فەیرۆزە لە باشورى ئەشق ئاباد زىان دەگوزەرىن و گروپىکیانىش لە خۆراسانەو ھاوتەو ئەوى و بەزارى کرمانجى قسە دەکەن.

بەشىکی زۆرى کوردی شوورەوى لە دواى ۱۹۹۱ ھەو لە ناوچەى (کراسنەدار) دەورووبەرى روسیا کۆبونەتەو و تاکەى مىللەتى زىانبەخش و زەرەرمەندى ئەو ولاتەن لە جىاتى سەربەخوێان لە ناو مىلەتانی تری کۆمارە سەربەخوکان پەرش و بلاو بونەتەو. ھەرچەندە مستەفاباکىم لە ۱۹۹۱ داواى سەربەخوێ و زىندوکردنەوێ کۆمارى کوردستانى سورى کرد، بەلام سەدە حەیف و مخابىن بى پشتیوان و بىچ کەس بوو ھىچى پێتەکرا و پەنابەرى لە ولاتى ئىتالىا وەرگرت و لەم سالانى دوایدا کۆچى دواى کرد سلاو لە گۆرى غەربى.

لە ئەفغانستان و پاکستان: ژمارەىەک کورد ھەن لە ناوچەى سیستان و بلوجستانى ئێران و ناوچەى جۆلانى ئەفغانستان دەورى شانزە ھەزار کورد ھەن. ئەوانەى ئەفغانستان سەرکردەو دەمىسپان عەبدولرەحمان پاشایە سالى ۱۹۹۴ سەرى لە ئەنجومەنى وەزىران و پەرلەمانى کوردستاندا. لە باشورى یەمەنىش ھۆزىکی کورد ھەن.

کوردی شوانکارە: لە سەردەمى میژووى ناوەراستى سەدەى شەشەمى زاینیدا ناویان ھاوو و پێنج سەد سال خاوەن میرنشینیکی گەورەو بەھىز بوونە. سەرکردەکان ئەرەدە شیرپایکە.

کورد لە شوینی تر: کوردی زمان لە ناوچەى جەبەل لە لوبنان ھەن، کوردی حەبوشى لە ئىسرائىل رەوەندىک پیکدین لە ئەرەدن و مىسر بەتایبەت لە پارىزگای (الشرقیە) ھەن لە دواى سالى ۱۹۹۱ ھەو کوردىکی زۆر کەوتوونەتە ولاتى ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەداو. بەداخەو تاکو ئیستا نەمانتوانیو ئەبىەکی بەھىز پیکدین.

پ. ی. د. محمد عزیز سعید
کولیژی پەروەردەیی بنەڕەتی

فیزیای ڤووناکی و فیزیای تەنی ڤەش

فیزیای ڤووناکی:

فیزیای ڤووناکی بەشیکە لە زانستی فیزیا کە پەیوەستە بە دراسە و شیکردنەوەی ڤووناکی (تیشک). ڤووناکی واتا تیشک جۆریکە لە جۆرهکانی وزە. وزە دەتوانی لە خالیکەو بگوازیتهو بۆ خالیکێ تر بە ڤینگای جوولەیی تەنلکەکان یان بە ڤینگای جوولە شەپۆل. خەسلەتەکانی ڤووناکی لە ماوەی سێ هەزار سالی پابردوودا بە شەش بیرۆکە (تیۆری) دا تێ پەریوو. تیۆری دەست لێدان (هەست پێ کردن) و تیۆری تیشک دانەو و تیۆری تەنلکەکانی نیوتن و تیۆری شەپۆل (ماکسویل) و تیۆری کارۆ موگناتیس و تیۆری کوانتەم (ئەنشتاین - پلانک). تیۆری هەست پیکردن لە سەر بنەمای توانست بو دەست لێ دان دائراو. ئەم تیۆریە دەلی چاو سیگنال دەنیری و بۆ مەستی هەست کردن بە تەنەکانی دەورو پشتمان. تیۆری تیشک دانەو و پێچەوانەیی تیۆری دەست لێ دانە و دەلی تەنەکانی دەورو پشتمان تەنلکەکان دەنیرن بۆ ناو چاومان و هەست بە تەنەکان دەکەین. تیۆری تیشک دانەو لە سەرەتای سەدەی یازدەهەم لە لایەن زاناکانەو پەسند کرا.

تیۆری نیوتن دەلی ڤووناکی پیکهاتوو لە تەنلکەکان لە سەر شێوێ تۆپی زۆر بچووک. ئەم تۆپە زۆر بچووکانه لە تەنەکان دەردەچن و بەدەورو پشتمان دا بلأو دەبنەو. تیۆری نیوتن تەنها توانی دیاردەیی دانەو و شکانەو

بەسەلمێنن و نەیی توانی دیاردەکانی لادانا و چوونە ناویەک و جەمسەرگیری ڤووناکی بەسەلمێنن. تیۆری شەپۆل لە لایەن زانا ماکسویل دراپێژراو و دەلی ڤووناکی وەکوو شەپۆل هەلس و کەوت دەکات. تیۆری شەپۆل زۆر بە سەرکەوتوانە دیاردەکانی دانەو و شکانەو لادانان و چوونە ناویەک و جەمسەرگیری ڤووناکی سەلماند. بەلام نەیتوانی دیاردەیی کاری کارۆ ڤووناکی یان دانەو تیشک لە لایەن تەنە بریقەدارەکانەو بەسەلمێنن.

تیۆری کوانتەم هەرچەندە کەم و کوپی تێدا بەلام بە سەرکەوتوترین تیۆری هەژمارکراو و دەلی ڤووناکی دوو خەسلەتی هەیە (خەسلەتی شەپۆل و خەسلەتی تەنلکەکان). کاتیک ڤووناکی بە بۆشاییدا یان بە ناو مادەدا دەروات ئەوا وەک شەپۆل هەلسوکەوت دەکات و کاتیک دانەو و مژینی تیشک ڤوودەدات ئەوا وەکوو تەنلکە هەلسوکەوت دەکات و ناوی لێ نراو فۆتۆن. لە سالی ۱۸۰۱ تۆماس یۆنک سەلماندی کە ڤووناکی دەرئەنجامی کاری شەپۆلە. جۆن ئەنگستروم درێژی شەپۆلەکانی هەژمار کردن و سەلماندی کە هەر ڤەنگیک لە ڤەنگەکانی ڤووناکی درێژەشەپۆلی تایبەت بە خۆی هەیە. درێژەشەپۆلی ڤەنگەکانی ڤووناکی چوار هەزار ئەنگستروم تاو وەک حەوت هەزار ئەنگسترومە. لە سالی ۱۸۶۵ ماکسویل سەلماندی کە ڤووناکی بریتیە لە بەشیک

له شه به ننگی کارو موگناتیسسی. له سالی ۱۹۰۰ نه نشتاين و ماکس پلانک سه لمانديان که پرووناکی خه سله تي دواني هيه (شه پؤل و ته نلکه).

ثامانچ له دراسه و شيکردنه وهی پرووناکی بؤ زانين و تينگه يشتن له شه به ننگی تيشکی ته نی رهش بوو.

فيزيای ته نی رهش:

ئينسا کلؤ پيدايی به ريتانی و زانايانی فيزيا پيناسه ی ته نی رهش ده که ن به وهی بریتيه له ته نيکی گريمان کراو که توانای دانه وهی زورترين وزه ی هيه له هه موو دريژه شه پوله کانی تيشک به هه موو ناراسته يه کدا و توانای مژيني هه موو دريژه شه پوله کانی پرووناکی (تيشک) هيه که له هه موو ناراسته کانه وه بکه ويته سه ری. نه و وزه تيشکه ی ته نی رهش دهی داته وه ته نها و ته نها به زانی پله ی گرمی نه و ته نه ره شه ده توانری حساب بکری.

بيروکه ی ته نی رهش له سالی ۱۸۰۰ سه ری هه لداو به به رزترين ده ست که وتی زانستی فيزيا هه ژمار ده کری و له سه ره تاي ده ست پيکر دنی فيزيا تاوه کوو نه مرو بوته هوکاري هه موو دوزينه وه کان و ده ستکه وته کانی فيزيا. زانستی فيزيای ته نی رهش تاکه زانسته که تاوه کوو نه مرو توانيو يه تي هه موو ديار ده کانی فيزيا پروو بکاته وه و بيچه سپینی و ته فسیری بؤ دانی.

هه موو شتيک له سروشت و گه ردوون دا به ته نی رهش دانراوه و که له پواله تدا بوونی نيه و به لکو ته نها گريمانه. هه موو بنه ماو ياساکانی ليکوينه وه ی پيکه اته و دروست بوونی گه ردوون له سه ر گريمانی ته نی رهش داپشتر اوه. شه به ننگی تيشکی ته نی رهش تاوه کوو نه مرو تاکه به لگيه بؤ راستی و دروستی بيروکه ی بيگ بانگی (ته قينه وه زه به لاهه که ی) گه ردوون.

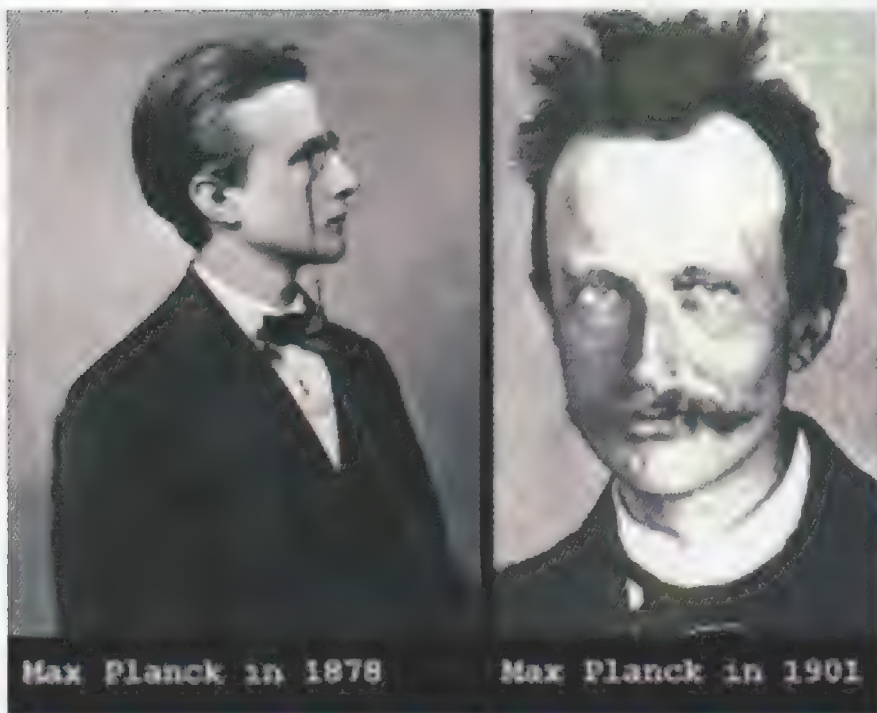
زانستی فيزيا چوار ياسای زور گرنگی پيشکه ش کرده تايبه تن به دانه وه ی تيشکی ته نی رهش. نه م چوار ياسايه ش له لايه ن زانايان ماکس پلانک و جوزيف ستيفان و نه دوارد بولتزمان و فرانز قين و روبرت کيرشهوف دانراون.

ياسای پلانک بؤ تيشک دانه وه ده لی شه به ننگی دانه وه ی وزه توانی هه موو ته نيکی رهش ده توانری به زانینی دريژه شه پؤل (له ره له ر) و پله ی گرمی نه و ته نه ره شه حساب بکری.

ياسای ستيفان - بولتزمان ده لی کزی گشتی دانه وه ی وزه توانی ته نی رهش له يه که ی دووبه رو يه که ی کاتدا هه ميشه راسته وانه ده بيت له که ل توان چواری پله ی گرمی نه و ته نه ره شه.

گرنگی و مه زنی ياسای پلانک و ستيفان بولتزمان له وه دايه که ياسای پلانک وزه توان حساب ده کات بؤ هه ر دريژه شه بوليک بؤ پله يه کی گرمی ديار ی کراو. به لام

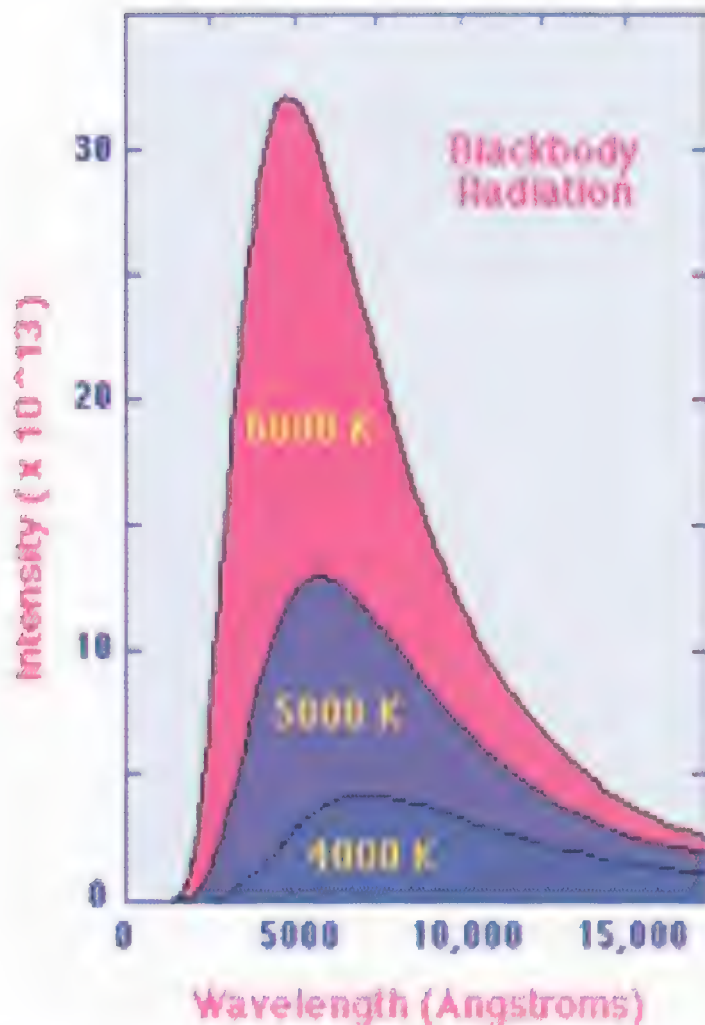

Max Planck in 1878

Max Planck in 1901

Physics Not even once

ياسای ستيفان - بۆلتزمان كۆي دانەوى وزە
توان حساب دەكات بۆ پلەيەكى كەرمى ديارى
كراو. بە واتايەكى تر ياساى پلانك برىتيە لە
داتاشراوى ياساى ستيفان - بۆلتزمان يان
ياساى ستيفان - بۆلتزمان برىتيە لە تەواو
كارى ياساى پلانك.

ياساى فين بۆ لادان دەلى جارانى دريژەشەپۆلى
گەرەتريىن و لووتكەى تيشك دانەووە لەگەل
پلەى كەرمى تەنى رەش هەميشە برىكى نەگۆرە.
واتا تەنھا بەزانينى پلەى كەرمى تەنى رەش
دەتوانى زورترين دانەووەى وزەكەى حساب
بكرى.

ياساى كيرشهوف بۆ تەنى رەش دەلى ئەو
مادانەى مژەرى بەهيزن هەروەها دانەووەى بەهيز
دەبن. لەكاتى هاوسەنگى كەرمى دا هاوكۆلكەى
مژين يەكسان دەبينت بە هاوكۆلكەى دانەووە واتا
تيشكى دانەووە يەكسانە بە تيشكى مژراو.

ياساكانى فيزيائى تەنى رەش سى خەسلەتى زور
گرنگى شەبەنگى تەنى رەشيان ديارى كردووە.
ئەم خەسلەتانەش برىتين لەووەى كە تاوەكو پلەى
كەرمى تەنى رەش زورتر بيت توانى دانەوى
زورتر دەبيت و زورى دانەووەى وزە پيچەوانە
دەبيت لە گەل دريژە شەپۆلەكان و لووتكەى

یەكەمین كۆنگرەى نۆۋدەۋلەتى ھاۋىيەش بۇ زانستە پەرۋەردەيى و دەروونىيەكان سازكرا

ھاۋكات وتارى بەرپۈەبەرى كۆنفرانس و نۆينەرى سەنتەرى تۆيژينەۋەى راۋيژكارىيە كۆمەلايەتتەكان لەلايەن دۈلەيد بابان خويندرايەۋە تيايدا گرنگى كۆنفرانسەكەى لەچەند خالىكىدا چىركىدەۋە ۋەك گەران بەدۋاى چۆنيەتى كۆنترۇلكردنى ئەو گرقتانەى لەدەرئەنجامى ئايديايى گروپە توندۇاۋوۋەكان دەرگەۋتوون، ھەروا ئاراستەكردنى تۆيژەران وشارەزايان بۇ گرنگيدان بەبابەت و كىشە ھەنوۋكەيىەكانى كۆمەلگە.

لەلايەكى دىكەۋە كۆنفرانسەكە لەچۈار تەۋەر پىكھاتبوۋ بەو شىۋەيەى خۋارەۋە:

تەۋەرى يەكەم: بەتاكىكى تەندروست كۆمەلگەيەكى تەندروست دەپاريزين.

تەۋەرى دوۋەم: ئارامى دەروونى لەنىۋان خۇپاراستن و چارەسەرکردن.

تەۋەرى سىيەم: بەرزىرکردنەۋەى فىزىكرىن لەجياتى خىرايى پىشكەۋتن.

تەۋەرى چۈارەم: ھەۋلەدان بۇ وردى پىۋانەكردن لەفەرھامەكردنى دۇخىكى دروستى دەستىشانكراۋ. ئەۋەى شياۋى باسە لە كۆنگرەيەدا تۆيژەرانى زۆرىك لەۋلاتە غەرەبىيەكان بەشداريان كىرد و ۸۵ تۆيژينەۋە لە ماۋەى دوو رۇژدا پىشكەش دەكرى.

بەچاۋدىرى ۋەزىرى خويندنى بالا و تۆيژينەۋەى زانستى، بەئامادەبوۋنى پ.د.ئەحمەد ئەنۋەر دزەيى سەرۋكى زانكۆ سەلاخەدين، ژمارەيەك لە ئەندام پەرلەمان و نۆينەرانى ۋەزارەتەكان و بەرپرسى حزبى، يەكەمین كۆنگرەى نۆۋدەۋلەتى ھاۋىيەش بۇ زانستە پەرۋەردەيى و دەروونى لەھۋلى كۆچەر بىركارى سەنتەرى رۆشنىرى زانكۆ سازدرا، ئەمەۋ لەسەرەتادا خولەكىك ۋەستان بەمارشى كوردستانى و عىراقى، لەپاشاندا چەندىن وتار خويندرايەۋە ئەمەۋ راگرى كۆليژى پەرۋەردە لەسەرەتادا باسى لەگرنگى ئەو كۆنگرەيە كىرد، كە بەھاۋىيەشى سەنتەرى تۆيژينەۋە و راۋيژكارى لەندىن بەرپۈە دەچى، ھەروا جەختى لەۋە كىردەۋە ئەم كۆنگرەيە ھەنگاۋىك دەپى بۇ دوۋبارە پىچاۋونەۋە بەپروگرامە پەرۋەردەيەكان تا بەرەۋ ئاستىكى بەرزتر ھەنگاۋ بىنى، لەتەك ئەمەشدا ئەو خالانەشى خستە روو كە پەيۋەستىن بە دەروونناسى.

ھەر لەۋىدا پ.د.ئەحمەد ئەنۋەر دزەيى وتارىكى پىشكەشكرىد و ھىۋاى خواست لەم كۆنگرەيەدا پىچاۋونەۋە بەمەموو پروگرامەكان بكرى بەپەرۋارد لەگەل ھەموو ئاستەكانى زانستى و پەرۋەردەيى ولاتانى جىهان بەتاييەتەش ولاتانى رۇژئاۋا.

لەپاشاندا وتارى نۆينەرى ۋەزارەتى خويندنى بالا و تۆيژينەۋەى زانستى خويندرايەۋە.

م. کاروان همه سهید *

کاریگری گهشتوگوزار له سهر ئابووری نیشتمانی و لایه‌نی مروی

کهرتی گهشتوگوزار پشت به زور سهرچاوه ده‌به‌سستیت، نوێگهریه و به‌هاکه‌ی به‌رز ده‌بیت به‌تیپه‌پوونی کات، مۆرکیکی مروی هه‌یه‌ له‌به‌رهمه‌می خزمه‌تگوزاری گهشتیاری له‌لایه‌نه‌ پۆشنیری و کۆمه‌لایه‌تی و ژینگه‌یه‌کان. بۆیه‌ کهرتی گهشتیاری کاریگری گه‌وره‌ی ده‌بیت له‌سهر سهرچهم کهرته‌کانی ئابووری نیشتمانی، سوودی راسته‌وخۆی ده‌بیت و په‌نگ ده‌داته‌وه‌ له‌ په‌یکه‌ری ئابووری و پیکهاته‌ی کۆمه‌لایه‌تی و ژینگه‌یی. گهشتیاری به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی و گهشتیاری ئایینی به‌ تایبه‌تی کاریگری راسته‌وخۆ و نا راسته‌وخۆی ده‌بیت، جا چ له‌سهر ئابووری نیشتمان یان له‌سهر لایه‌نی مروی.

کاریگرییه‌ راسته‌وخۆیه‌کانی گهشتوگوزار

یه‌که‌م - کاریگری گهشتوگوزار له‌سهر داهاتی نیشتمانی به‌رهمه‌م یان داهاتی نیشتمانی پیکدیت له‌و چالاکیانه‌ی که کهرته‌کانی تر ئه‌نجامی ده‌ده‌ن (کشتووکال، پیشه‌سازی، خزمه‌تگوزاری) به‌ درێژای سال هه‌ر کهرتیک له‌ کۆمه‌له‌ پڕۆژه‌یه‌ک پیک دیت، که بریتیه‌ له‌ کارکه‌ و کیلگه‌ی کشتووکالی و دامه‌زراو و ده‌زگا‌کانی تر. ئه‌و یه‌کانه‌ هه‌له‌سه‌ستن به‌ تیکه‌ل کردنی توخمه‌کانی به‌رهمه‌م هه‌تانه‌ له‌گه‌ل یه‌کتری تاکوو بکریه‌ به‌ شتوومه‌ک و خزمه‌تگوزاری بۆ کۆمه‌لگه‌.

گهشتیاری چالاکیه‌یه‌کانی ئه‌نجام ده‌دات له‌ پیکای یه‌که‌کانی وه‌ک، میوانخانه‌ و چیشته‌خانه، هۆیه‌کانی گواسته‌وه هند هه‌له‌سه‌ستن به‌تیکه‌لکردنی توخمه‌کانی به‌رهمه‌هه‌تانه‌

وگۆرینیان، بۆ کۆمه‌له‌ خزمه‌تگوزاریه‌ک که ده‌فروشرین به‌ گهشتیاران.

داهاتی گهشتیاری بریتیه‌ له‌وه‌ی که گهشتیار خه‌رجی ده‌کات، له‌به‌رانه‌ر ئه‌و خزمه‌تگوزاریانه‌ی کاتی گه‌شت کردن بۆ ناوچه‌ شوینه‌واریه‌کان و میژوویه‌کان و شوینی ئایینی پیرۆزه‌کان، پشکه‌شیان ده‌کریه‌ت، که به‌ داهاتی یه‌که‌ خزمه‌تگوزاریه‌ کارکه‌ره‌کان داده‌نریت له‌ بواری گهشتیاری. چه‌ندین ولات هه‌ن گهشتیاری به‌ سهرچاوه‌یه‌کی سهره‌کی داهاتی نیشتمانی داده‌نریت، ده‌کریه‌ت گهشتیاری له‌ عێراق رۆلێکی گرنگی هه‌بیت له‌ داهاتی نیشتمانی، چونکه‌ شوینی شوینه‌واری و گهشتیاری و شاری ئایینی و شوینی ئایانی دیکه‌ی لینه‌، که توانای راکیشانی ملیونه‌ها گهشتیار و میوانی ئایینی و موسلمانان و هه‌تری هه‌یه‌ له‌ سالیکدا.

خزمه‌تگوزاریانه‌ی پیشک‌شیان ده‌کریٔ.

بن گومان نه‌گەر گه‌شتیار یان میوان بر‌وای وابوو که نه‌و پارهی‌ی خه‌رج ده‌کریٔ بۆ مه‌به‌ستی په‌ره‌پیدانی شوینه‌واره‌کان و شوینه‌میژوویه‌کان و مه‌زارگه و پینگه‌ئاینی و دامه‌زراوه‌ خزمه‌تگوزارییه‌کانیان، باج و روسماته‌کان، که ده‌سه‌پیندریٔ له‌سه‌ر پرۆژه گه‌شتیاریه‌کان سه‌رچاوه‌یه‌کی گرنگی بودجه‌ی ولاته.

چوارهم - کاریگه‌ری گه‌شتوگوزار له‌ دابین کردنی مه‌لی کار

پیشه‌سازی گه‌شتوگوزار سه‌ر به‌ که‌رتی خزمه‌تگوزارییه، واته‌ چالاکی گه‌شتیاری پشت به‌ ده‌ست بازووی مروی ده‌به‌ستیت له‌ کار کردن، زه‌حمه‌ته‌ ئامیٔر بیتته‌ شوینگره‌وه‌ی ده‌ستی کار، ته‌نیا له‌ سنوړینکی که‌م نه‌بیت وه‌کو به‌کار هیتانی کۆمپیوته‌ر، نه‌مه‌ش زانای فه‌ره‌نسی (فۆرستی) جه‌ختی له‌سه‌ر کردۆته‌وه‌ له‌ بیردۆزه‌که‌ی که‌ بینادراوه، له‌سه‌ر کومه‌له‌ ژماره و راستیه‌ک که‌ وه‌رگیراوه له‌ ره‌وشی په‌ره‌سه‌ندووی که‌رتی گه‌شتیاری، نه‌نجامه‌که‌ی بریتیه له‌وه‌ی هه‌رچه‌نده که‌رتی گه‌شتیاری په‌ره‌سه‌ندوو بیت، نه‌وه‌نده پشت به‌ستن به‌ ره‌گه‌زی کار زیاد ده‌بیت، واته گه‌شتوگوزار توانای زۆری هیه له‌ دۆزینه‌وه‌ی مه‌لی کاری باش، له‌ چوار چیه‌وه‌ی سنوړی که‌رتی گه‌شتیاری

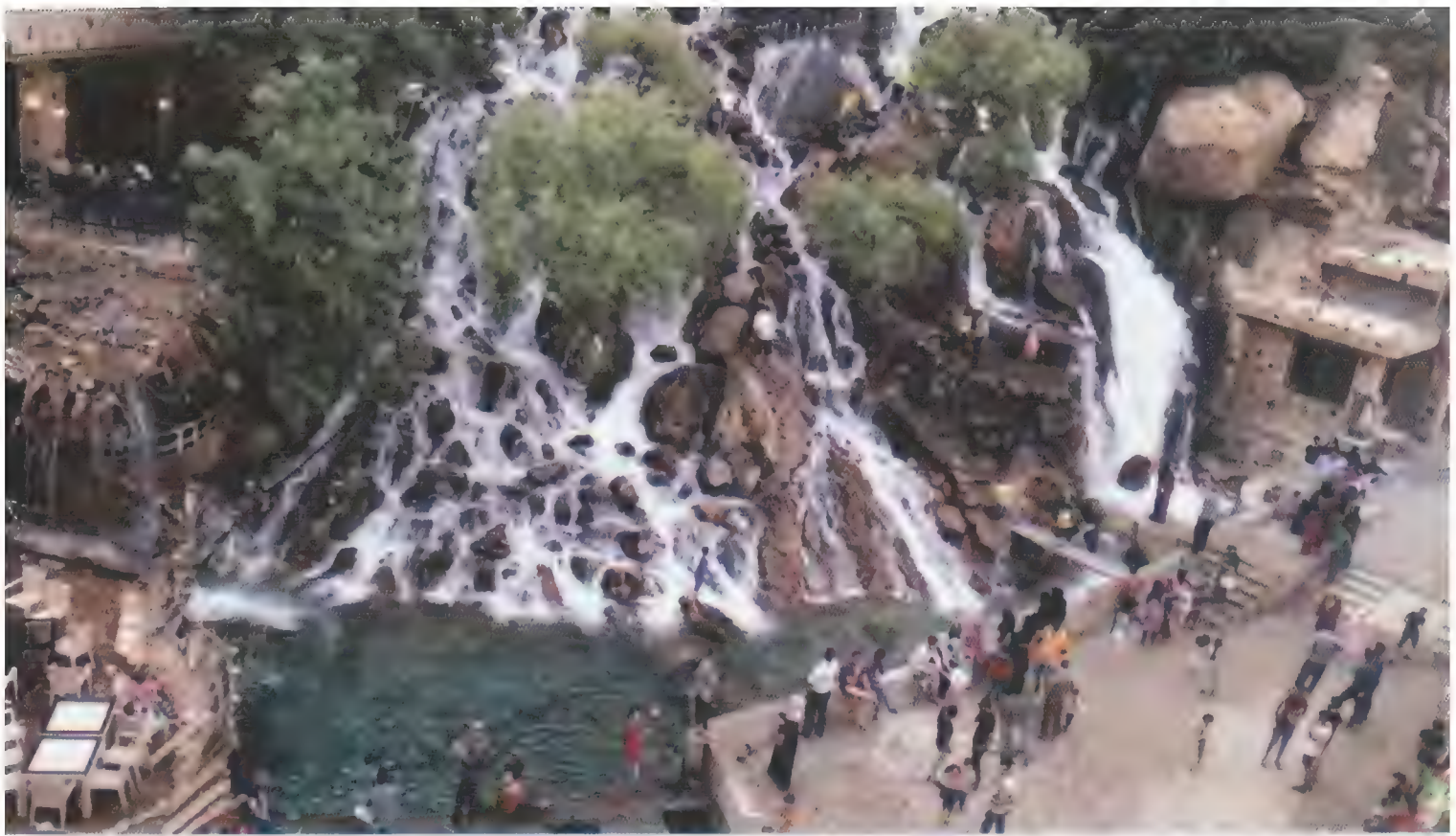
دوهم - کاریگه‌ری گه‌شتوگوزار له‌سه‌ر دراوه‌کان

پروژه‌ی میوانداری کردنی سه‌ردانیه‌که‌رانی عیٔاق به‌ ئامانجی سه‌ردانکردنی مه‌زارگه‌ پیرۆزه‌کان، هۆکاره بۆ هاتنه‌ ناوه‌وه‌ی برینکی زۆر له‌ دراوی بیانی، به‌مه‌ش گه‌شتیاری سه‌رچاوه‌یه‌کی گرنگه‌ بۆ به‌ده‌ست هیتانی دراوه بیانیه‌کان که‌ پالېشتی بودجه‌ خه‌رج کراوه‌کان ده‌کات، هه‌ر له‌م رووه‌وه‌ ده‌بیت ره‌چاوی هاوسه‌نگی بکه‌ین، له‌ نیتوان داهاتی دراوه بیانیه‌کان، به‌ یارمه‌تی گه‌شتیارانی هاتوو بۆ گه‌شت کردن له‌ لایه‌ک و نه‌وه‌ی که‌ خه‌رج ده‌کریٔ له‌ دراوی بیانی له‌سه‌ر هاورده‌ کردنی پیداوێستی که‌ل و په‌لی به‌کار هیتان له‌ لایه‌ن دامه‌زراوه‌ گه‌شتیاریه‌کان له‌ لایه‌که‌ی تره‌وه.

ده‌ره‌نجامی جیاوازی نیتوان داهات و خه‌رج، بریار له‌ رۆلی گه‌شتیاری له‌ ته‌رازووی دراوه‌کان ده‌دات، له‌ بارودۆخی سه‌رکه‌وتنی داهات، نه‌وا زیاده‌بوون له‌ دراوه‌کان ده‌بیت، رۆلی نه‌ریتی ده‌بیت، له‌ بارودۆخی، ئابووری خه‌رجی، نه‌وه‌ کورت هیتان ده‌بیت و رۆلی نه‌ریتی ده‌بیت

سێهه‌م - کاریگه‌ری گه‌شتوگوزار له‌ بودجه‌ی حکومت

ده‌کریٔ گه‌شتوگوزار بیتته‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی دارایی گرنگ بۆ گه‌نجینه‌ ولات، له‌ رینگه‌ی داهاته‌کانه‌وه، که‌ به‌ رسومات وه‌رده‌گیریت له‌ گه‌شتیاران و سه‌ردانیه‌که‌رانی له‌ بری نه‌و

پنجهم- کاریگری گشتوگوزار له دووباره دابهش کردنه وهی داهات و چالاک کردنی گهشهی جوگرافی زورجار پرژدهی گهشه پیدان له شاره گه وره و چره کان جینه جی دهکرت، ئەمەش لەسەر حیسابی شارە بچووک و دیهاته کان و ناوچه دووره دهسته کان، له وکاتهی دانیشتوانی شارەکان سەرجه م پیدایستی ژیانی هاوچه رخیان هیه، کهچی دانیشتوانی شارە و بچووکەکان و دیهاته کان ده نالین به دهست که م کوری له و پیدایستیانه، ئەمە ده بیه هۆکاری دابهش بوونی نا دادپه روه رانه له گهشهی داهات. به لام ئەمە له سەر که رتی گهشتیاری پهیره و نا کرتی، بۆ نمونه له عیراق ناوچه شوینه واریه کان و میژووی و مه زار که ئاینیه پیروژه کان له شارە گه وره کاندان، وهکو (به غداد و موسل و به سرا و هه ولیر و بابل و ناسریه و نه جف و که ربه لا و کازمیه و سامه را و کوفه) هه روه ها له شارە بچووک و دیهات و ناوچه دووره دهسته کانیش هه ن وهکو له مه دائین (سه لمان پاک) شاروچکه کانی هه مزه و. قاسم و ده فاعی و عه لی روژاوا و عه لی روژه لات و موسه یه ب و سه ید محمه دو دۆر ... هتد

لیره دا رۆلی گهشتیاری دیته پێشه وه له دابهشکردنی دادپه روه رانهی داهات و پرژه کانی گهشه پیدان له سه رجه م ناوچه دوور دهست و شارە بچووکەکان و گه وره کان، به تایبه تی پرژه کانی رینگهوبان و. گواسته وهی خزمه تگوزاری، وهکو بازار و میوانخانه و چیشخانه و پاشکو گهشتیاریه کان

له گهشتیاران به ملیونان که س سالانه، واته به دهست هینانی پالېشتی دهیان ملیون له نه وه کانی ولاته جیاوازه کان، نه گه ر هاتوو میواندارییه کی شارستانیه یان بۆ بکرت و شیاو بیت و ره زامه ندیان به دهست بیتیت و سه رجه م خزمه تگوزاریه کانیان پێشکهش بکرت

کاریگری تر له سەر کهشتوگوزار هیه و دهکرت بایهخی هه بیت و توێژینه وه و هه لسه نگاندنی بۆ بکرت.

کاریگری گهشتوگوزار له ناستی گشتی نرخه کان له وه رزه کانی گهشتوگوزار به تایبهت زیاره تی ئاینی گرنگ، سه دان هه زار گهشتیار روو له شارە عیراقیه کان دهکن به

پنجهم - کاریگری گهشتوگوزار له دووباره دابهش کردنه وهی داهات و چالاک کردنی گهشهی جوگرافی زورجار پرژدهی گهشه پیدان له شاره گه وره و چره کان جینه جی دهکرت، ئەمەش لەسەر حیسابی شارە بچووک و دیهاته کان و ناوچه دووره دهسته کان، له وکاتهی دانیشتوانی شارەکان سەرجه م پیدایستی ژیانی هاوچه رخیان هیه، کهچی دانیشتوانی شارە و بچووکەکان و دیهاته کان ده نالین به دهست که م کوری له و پیدایستیانه، ئەمە ده بیه هۆکاری دابهش بوونی نا دادپه روه رانه له گهشهی داهات. به لام ئەمە له سەر که رتی گهشتیاری پهیره و نا کرتی، بۆ نمونه له عیراق ناوچه شوینه واریه کان و میژووی و مه زار که ئاینیه پیروژه کان له شارە گه وره کاندان، وهکو (به غداد و موسل و به سرا و هه ولیر و بابل و ناسریه و نه جف و که ربه لا و کازمیه و سامه را و کوفه) هه روه ها له شارە بچووک و دیهات و ناوچه دووره دهسته کانیش هه ن وهکو له مه دائین (سه لمان پاک) شاروچکه کانی هه مزه و. قاسم و ده فاعی و عه لی روژاوا و عه لی روژه لات و موسه یه ب و سه ید محمه دو دۆر ... هتد

لیره دا رۆلی گهشتیاری دیته پێشه وه له دابهشکردنی دادپه روه رانهی داهات و پرژه کانی گهشه پیدان له سه رجه م ناوچه دوور دهست و شارە بچووکەکان و گه وره کان، به تایبه تی پرژه کانی رینگهوبان و. گواسته وهی خزمه تگوزاری، وهکو بازار و میوانخانه و چیشخانه و پاشکو گهشتیاریه کان

شه شهم - کاریگری گهشتوگوزار له بازار کردنی هه ندیک کهلوپه ل توێژینه وه تازه کان دهریان خستوه که گهشتیاران بریکی

سەرچاوهی داواکاریه لهسەر گهشتوگوزار له وولاته، پشت نهبهستن به شیوهیهکی سههرکی لهسهر یهک وولات، بهلکوو دهبیت بانگهشهی گهشتوگوزاری بۆ سههرجهم وولاته ئیسلامیهکان بکریته.

- کاریگهری کۆمه‌لایهتی و روشنییری له گهشتوگوزاردا

له ئه‌نجامی تیکه‌لاوی راسته‌وخۆ له نینوان دانیشتوانی ناوخوی له لایهک و گهشتیاران و سه‌ردانیکه‌رانی شاره عیراقیه‌کان له وولاته جیاچیاکانه‌وه، که روشنییری هه‌مه‌ چه‌شنه‌ن له لایه‌کی تره‌وه، به‌مه‌ش دانیشتوانی ناوخوی چه‌ند داب و نه‌ریت و هه‌لس وکه‌وتی کومه‌لایه‌تی به‌ده‌ست ده‌یه‌تین له ئاسته‌ جیاوازه‌کان، ئه‌مه‌ش کاریگهری ئه‌رینی یان نه‌رینی ده‌بیت له‌سەر ژینگه‌ی کومه‌لایه‌تی وولات، به‌واته‌یه‌کی تر ئه‌وه‌ به‌ریه‌که‌وتنه‌ گۆرانکاری دروست ده‌کات، له ژینگه‌ی کومه‌لایه‌تی و روشنییری، سه‌ده‌کانی رابردو و سه‌لماندوویانه‌ که تیکه‌لاوی دانیشتوانی شاره ئاینیه‌کان له‌گه‌ل هاتووان بۆ سه‌ردانیکه‌رانی مه‌زارکه‌ پیروژه‌کان بۆته‌ هۆی به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی روشنییری دانیشتوان، ئه‌مه‌ش ره‌نگدانه‌وه‌ی هه‌بووه‌ له‌سەر پیکهاته‌ی دانیشووان، که لیئورده‌ بن له شاره ئاینیه‌کان، هه‌روه‌ها بۆته‌ سه‌رچاوه‌یه‌ک بۆ زۆربه‌ی جوله‌ هزری و سیاسیه‌کان وهرگێران و توێژینه‌وه‌ی زمانه‌کان و روشنییرییه‌کان و نه‌ریته‌کان

* مامۆستا له‌کۆلیژی په‌روه‌رده‌ی جه‌سته‌یی و زانسته‌ وهرزشیه‌یه‌کان

تایبه‌تی شاره ئاینیه‌ پیروژه‌کان، له به‌رانبه‌ر ئه‌وه‌ ژماره‌ زۆره‌ی گهشتیاران به‌رزبوونه‌وه‌ی نرخ ده‌ست پێ ده‌کات، به‌ تایبه‌ت له‌و باب‌ه‌تانه‌ی به‌کار ده‌برین، به‌مه‌ش هه‌لئاوسان روو ده‌دات، ئه‌وه‌ هه‌لئاوسانه‌ کار ده‌کاته‌ سه‌ر دانیشتوانی شار که داها‌تیا‌ن سنوورداره‌، له شاره‌ گهشتیاریه‌یه‌کان به‌ تایبه‌ت له شاره ئاینیه‌کان، که ده‌یه‌ته‌ هۆی دابه‌زینی ئاستی بژێوی بویه‌ ده‌بیت په‌یره‌وی شیوازه‌کان بکریته‌ بۆ دابینکردنی که‌لوپه‌له‌ به‌کار به‌ره‌کان بۆ دانیشتوانی ئه‌وه‌ شارانه‌، به‌ تایبه‌تی خاوه‌ن داها‌تی سنووردار، به‌ نرخێ ئاسایی تاوه‌کو کار نه‌کاته‌ سه‌ر ئاستی بژێویان. یه‌کیه‌ک له‌ گرنگترین هۆکاره‌کانی کۆنترۆلی نرخه‌کان، زیاد کردنی خسته‌ رووی که‌لوپه‌ل و خزمه‌تگوزاریه‌کانه‌، که داواکاری له‌سەر زیاد ده‌بیت، له وهرزه‌کانی گهشتوگوزار و بۆنه ئاینیه‌کان.

کاریگهری گهشتوگوزار له کیشه ئابوورییه‌کان

بریتیه‌ له‌وه‌ی که کار کردنی شوینه‌ گهشتو گوزارییه‌کان له بنه‌رته‌دا له‌سەر گهشتیاران و سه‌ردانیکه‌ران وه‌ستاه‌وه‌، که له ولاتیکی دیاریکراوه‌وه‌ دین، به‌مه‌ش چالاکی ئابووری له شاره‌کان کاریگهری نه‌رینی و ئه‌رینی ده‌بیت له ئابووری ئه‌م وولاته‌، گهشتوگوزار ده‌بوژیته‌وه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی و گهشتوگوزاری ئاینی به‌ تایبه‌تی، کاتیک ئه‌م وولاته‌ له بارودۆخی باشی ئابووری بیت، پێچه‌وانه‌شی راسته‌، یان له‌وانه‌یه‌ بارودۆخی نا ئاسایی روودات، وا بکات گهشتیاران و سه‌ردانیکه‌ران نه‌توانن بێن بۆ گهشتوگوزار، ئه‌مه‌ش ده‌یه‌ته‌ هۆی پشویه‌کی ته‌واو له چالاکیه‌ ئابوورییه‌کان، له شاره عیراقیه‌یه‌کان ئه‌وه‌ی پێویسته‌ هه‌مه‌جۆر کردنی

سمكۆ عبدولكەرىم

ناسىنەۋەي پۇشنىر

لىنى لە گۇرستانى گەرە پىۋانى فەرەنسا نىژرا، بەلام دواتر دوى روخانى پاشايەتى، خەلكى فەرەنسا دەستيان بە نەينىيەكان گەشت و بەلگە نەينىيەكانى پاشايان خويندەۋە، دەرگەوت كە «لويىسى شازدە» توانىۋىەتى لە ژىرەۋە «مىرابۇ» بىكرىت، دوى دەرگەوتتى ئەم نەينىيە، بە دەيان ھەزار لە خەلكى پارس روويان كرده گۇرستانى «پانتىۋن» و بە رقىكى زۆرەۋە گۇرەكەيان ھەلتەكاند و پاشماۋەي لاشەي مىرابۇيان ھەر لەۋى سوتاند.

نمونەي لە شىۋەي «نىكۇس كازانتزاكى» ئەدىبىي گەرەي يونان-يشمان ھەيە كە بە ھۆي بىروباۋەرەكەيەۋە كەنيسە نەيەشت لە دوى مردنى لە گۇرستاندا بنىژرى.

لەم چوارچىۋەيەدا دەرگى بلىن موسەقەف ئەۋ كەسەيە كە لە دەرەۋەي پىنگەي سىروشتى خۆي، خۆي لە ھەندى مەسەلە ھەلدەقورتىنى، كە پەيۋەندى بەۋەۋە نىيە» ھەرچەندە ئەم تىزە زياتر لەسەر ئەۋ پۇشنىپىرانە جىيەجىدەبىت، كە پەيۋەي كارە پۇشنىپىريەكان دەكەن. فەرەنسا خاۋەنى چەندىن جولانەۋەي پۇشنىپىرى زىندوۋە كە دەرگى ۋەك نمونە بۇ تىگشتن و ناسىنەۋەي پۇشنىپىر

ئەگەر مەسەلەكە بەۋ شىۋەيە بىت ھەموۋ ئەركەكان كەۋتبە سەر شانى پۇشنىپىر و ئەۋ لە وردو درشتى مەسەلەكان بەرپرس بىت، دەبىت ئەۋ پىناسەيە راست بىت «كە مرۇف ھەر ھەمويان پۇشنىپىر» چونكە مومكىن نىيە بونيات نان و گەشە پىدانى ھەموۋ ئەۋ بونىاد نراۋانەش تەنيا لە ئەستۋى تويژىكى ديارىكراۋدا بىت، بەبى ئەۋەي لە ماناۋ ئاماژەكانى و ئەرك و ئازادى بۇچونە جۇراۋجۇرەكانى مەعرفەي پۇشنىپىر تىگەيشت بىن، لە كاتىكدا بە پىنى بنەما سىروشتىيەكانى مرۇف، مرۇف ئازادە لەۋەي بە چ رىگايەكدا دەۋات، چونكە دواتر ئەۋە رىگايەكەيە بەھاي ئەۋ مرۇفە دەخەملىنى، رەۋتى مىژۋوش پەرە لەۋ جۇرە مرۇفانە، لاپەرەكانى مىژۋوش پەرە لەۋ جۇرە خەملاندانە، ئەۋە نەك تەنيا، تا لە ژياندا ماۋە، رەنگە بە دەست بىن مۇرالى خۆي بناليتى، بەلكو دوى مردنىشيان، چاۋەرۋانكراۋە نەۋەكان لىپرسىنەۋەيان لە كەلدا بگەن، دوور نىيە لە گۇرەكانىشيان دەرپىن.

«مىرابۇ» نووسەرۋ رۆژنامەنووس و شۇرشگىر و خەتتىبى شۇرپى فەرەنسا، دوى مردنى ۋەك رىزلىنان

سوودی لیوهر بگرین.

«پیر بوردیو» بیرمەند و کۆمەلناسی فەرەنسی دواى «ئەمیل زولا» بە دیارترین کەسایەتیی سەقافی فەرەنسی دادەنری کە دواى زیاتر لە یەک سەدە لە سالی ۱۹۹۵ بوو دایەنەو، جاریکی دیکە ئەو کۆمە مەنگەى شەلەقاند کە خەریک بوو بۆگەنى دەکرد. ئەمەش لە کاتیکدا یەر لە چارەکە سەدەیک بەر لەو میژوو (بێدەنگی و دوورەپەریزی ھەلبژاردبوو، بە شێوەیک دژی ھەر ھەولیک دەوستانەو کە دەیانویست پەلکێشی دەرەوێ کایەکانی زانسی و ئەکادیمی بکەن، تا ئەو رادەیکە رەخنەى لە ھەموو ئەوانەش دەگرت کە تیکەلی جموجۆلی سیاسى دەبوون، لەسەرەوێ ھەمووشیانەو «میشیل فوکۆ» ھاوھەلی.

سالی ۱۹۶۸ لەم بارەیکە و تاریکى بە ناوێشانى پێشەى سۆسیۆلۆژ» نووسی:

(لەسەر سۆسیۆلۆژ پێویستە بەرەنگاری ئەو پیغەمبەرى ناخى بێتەو کە خەلکی داواى لى دەکەن دابەزیتە سەر شەقامەکان و تیکەل بە کێشەکانیان بێت و لە چارەسەرکردنی گیرۆگەکانیان بەشداری بکات). کەچی دواى یەک چارەکە سەدە ھەر خۆی باوەری بەمە نامێنى و تەواو پێچەوانەى ئەمە رفتار دەکات، سالی ۱۹۹۵ دەچیتە سەر شەقام و پشٹیوانی لە ھەلویستى مانگرتوان دەکات، ئەمەش وا دەکات ببیتە سیمای پۆشنییری سەر شەقامەکانی فەرەنسا لەو سەردەمەدا.

دیارە ناکرێ بەھۆی ئینتەماکەیکەو، یان ھەر رێبازیکی فکری ناوێشانى پۆشنییر لە هیچ پۆشنییری وەرگیریتەو، چونکە مومکین نییە ئەو جولانەو سەقافییەى لەولاتیک، لەناوچەیک، لە شاریک ھەیک بە ھەمان ئەندازەو تیکەیشن لە شوێنی دیکەش ھەبێت، ئەوێ سالی ۱۸۹۴ لە پاريسى پایتەختی فەرەنسا رویدا، لە هیچ ولاتیکی تری دنیا، نە رویداو، نە مەرچە رووبدات، کاتیک لە بەرامبەر کێشەى حوکمانی ئەفسەریکی فەرەنسی بەرگەز جوولەکەدا، بە تۆمەتى سیخوریکردن بۆ بەرژووەندى ئەلمانیا، جوولانەوێکی گەورەى پۆشنییران سەری ھەلدا، کە ناسراو بە کێشەى «دیریفۆس»

بۆ یەكەم جار پۆشنییران بەیاننامەیکەیا بلاوکردهو، بە ناوی «بەیانى پۆشنییران» ئەمەش لە پەراوێزی ئەو وتارەى «ئەمیل زولا» کە وەك بەرگریکردنیک لەو ئەفسەرە نووسى بووی، ئەمە یەکیكە لەو رووداوە گەورەى دنیا کە نووسەریک تەنیا بە وتاریک رای گشتی فەرەنساى دابەشى سەر دوو بەرەى جیاواز کرد،

بەرەى پشٹیوانیکردن لە دیریفۆس و بەرەى پشٹیوانیکردن لە دەسەلات، کە لەم کێشەیکەدا پۆشنییران لە بەرەى دژ بە دەسەلاتدا بوون و پشٹیوانیان لە «دیریفۆس» کرد کە ئەو تۆمەتانەى دراوونەتە پالى بى بنەمان، دواتر بەرەى پۆشنییرانى دژ بە دەسەلات سەرکەوتن و بیتاوانى «ئەلفرید دیریفۆس» سەلمێنرا، ئەم ھەلویست و رووداوى پۆشنییران لە پاريس بە بنەچەى تیکەیشن پۆشنییری دادەنری لە جیھاندا، لەبەرامبەریشدا بە رووداویکی شەرمەزارانە دادەنریت لە میژووی فەرەنسادا.

ھەر لەم روانگەیکەو، پۆشنییر دەبیتە خواھنى ئەو ناسنامەیکەى کە خۆی ھەلبژاردو، چ وەك پۆشنییریکی سەر بە دەسەلات، یان دژە دەسەلات.

ئەمەش بە پیتی شوین و کات و باردۆخى شوینەكە، کە وادەكات رۆلى پۆشنییر، لەو نێویدا ون، یان تیکەل بکریت، بەومانایەى رۆلى پۆشنییر ھەلویست وەرگرتە لە رووداو سەقافیەکان، یان بێدەنگ بوونە لە بەرامبەر ھەموو ئەو رووداوانەى کە روودەدەن، یان وەزیفەیکى ترە لە پال ئەوانەدا، کە بریتیە لە گۆرانیکاری، لە چوارچێوەى پەرەپێدانى کۆمەلایەتى و ئابوری، کە ئەمەش تەنیا لە ئەستۆی پۆشنییردا نییە، بەلکو پڕۆسەى گۆران پڕۆسەیکە ھەنگاو بە ھەنگاو دەچیتە پێش، ئەمەش لە کاتیکدا «سەرەتا دیموکراتییەت لە ئەقلى تاکەکاندا چەکرە دەكات و ئاشتیش لە گونجەکانى خەلکیدا دروست دەبیت و کرداریش بە کردەوێ لە گیانى ھاولاتیاندا سەرچاوە دەگرت»

لەم گۆشە نیگایەو گۆرانیکاری بەکردهو لە کۆمەلگادا، لە گۆرانى سیستەم و تیکەیشن و بیرو بەھاكان، دەست پێدەكات، کە جگە لە دەسەلات وەك لایەنى بریار بەدەست و ھاولاتیان وەك باوەرھێنان بە گۆرانیکارییەکان و بە پێویست زانینى.

رۆلى پۆشنییر دەست پێدەكات لە کاریگەرى دانان لەسەر، ھەم دەسەلات و ھەم ھاولاتیان بۆ رازى بوونیان بە گۆرانیکارییەکان، وەك بنەمایەکی گرنک و پربایەخى پەرەپێدانى کۆمەلایەتى. ھەر وەك بیرمەندى گەورەى ئیتالى «گرامشى» دەلى: دوو جۆر موسەقەف ھەن «موسەقەفى ئۆرگانى و موسەقەفى تەقلىدى» ئۆرگانى بەومانایەى، کە ھەلگری پڕۆژەیکە سیاسى کۆمەلایەتیە و کار بۆ سەرخستنى دەكات، تەقلىدیش ئەوێانە کە ھەموو سەقافەتەکەى دەخاتە خزمەتى بەردەوام بوونى ھەیمەنەى ئەو گرووپە میژووییە باوەى کە ھەیکە.

پ.ی.د. سازان قادر مه ولود:

فایرۆسی کۆرۆنا دوژمنیکی ئه وهند سه رسه خت نییه، که نه توانین به رگری له خۆمان بکهین

له ماوهی بلاوبوونهوهی نهخۆشی کوفید ۱۹، زانکر پریس سهردانی پروفیسۆری یاریدهدهر دکتور سازان قادر مولود - مامۆستا له بهشی بایۆلۆژی زانکۆی سهلاحه‌دین و پشپۆری فایرۆسات و ئەندامی سهنته‌ری توێژینه‌وه زانکۆی سهلاحه‌دین و ئەندام له لیزنه‌ی به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی فایرۆسی کۆرۆنا له زانکۆی سهلاحه‌دین کرد. به‌پێریان به‌م شێوه‌یه‌ باسیان له فایرۆسی کۆرۆنا کرد:

* به‌شێوه‌یه‌کی گشتی فایرۆس چییه؟

- به‌شێوه‌یه‌کی گشتی فایرۆس پیکهاتوویه‌کی نازیندووه که به‌چاو نایینریت ئه‌و کاته ده‌بیت به‌ زیندوو که ده‌چیته نێو خانه‌یه‌کی ته‌ندروست که بۆ دابه‌شبوون وزیادبوونی پێویستی به‌ ناوه‌ندیکی زیندوو هه‌یه.

* فایرۆسی کۆرۆنا سارس-۲ چییه؟

- جۆریکه له خیزانی کۆرۆنا فایرۆس که بۆماوه ماده‌ی له تاک شریتی ناوکه‌ ترشی رایبۆزی پۆزه‌تیف پیکهاتووه و ده‌ور دراوه به‌ پیکهاته‌یه‌کی پڕۆتینی و دواتریش به‌ په‌رده‌یه‌کی پیکهاته‌ چه‌وری، که سێ جۆر له درکه‌ پڕۆتین هه‌له‌گرێ ئه‌وانیش E, M, S که هه‌ریه‌که‌یان فرمانی تایبته‌ به‌خۆیان هه‌یه. ئه‌م خیزانه له چه‌ند جۆر فایرۆس پیکهاتووه که تووشی ئازهل و بالنده‌کان ده‌بن که زۆرجار ده‌گوازیته‌وه بۆ مڕۆف و ده‌بیته‌ هۆی دروست بوون و بلاوبوونه‌وه‌ی

په‌تایه‌کی کوشنده که تووشی ریره‌وه‌کانی کۆئه‌ندامی هه‌ناسه و سییه‌کان ده‌بیت نمونه‌ش دووان له جۆره‌کانی میرس و سارس ۱ که له سالانی پشتر له ناوچه‌ی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست و چین و یابان بلاوبووه. ئه‌وه‌ی که ئیستا بووته په‌تایه‌کی جیهانگیر و زۆریه‌ی وولاتانی گرتۆته‌وه‌ پێ ده‌لین فایرۆسی کۆرۆنا سارس-۲ یان نوێ که به‌ په‌تای کوفید ۱۹ ناسراوه توێژینه‌وه‌کان ئاماژه به‌وه کردووه که بۆماوه ماده‌یه‌کی نزیکه‌ی ۸۰٪ - ۸۸٪ لیکچووه له‌گه‌ل سارس-۱ هه‌رچه‌نده وه‌ک ئه‌و کوشنده نیه به‌لام زووتر بلاوده‌بیته‌وه.

* نیشانه‌کانی تووشبوون به‌ کوفید ۱۹ چین؟

- ده‌رکه‌وتنی نیشانه‌کانی تووشبوون به‌م فایرۆسه‌ کاتی پیده‌چیت که ۲-۱۴ رۆژ، زۆرجار زیاتر ده‌خایه‌نیت و سه‌ره‌تاترین نیشانه‌کانی وه‌ک هه‌لامه‌تیکی وهرزی ئاسایی ده‌رده‌که‌ویت که بریتیه له به‌رزبونه‌وه‌ی پله‌ی گه‌رمی له‌ش

تەندروست و میوه‌ی ده‌وله‌مند به څیتامین سی و ئەوانی تر و نووستنی تەندروست و لەکاتی خۆی پپیوسته. لەلایه‌کی دیکه‌وه راگرتنی پاکوخواینی و دەست شووشتنی بەرده‌وامی ده‌سته‌کان ره‌چاو بکه‌ین به‌تایبه‌ت به‌ ئاوی گهرم سه‌رووی ۲۰ پله‌ی سه‌دی، چونکه ئەم ڤایروسه‌ حه‌ز به‌ گهرمی ناکات.

• کورۆنا ڤایروس هیچ ڤاکسینی هه‌یه

- هه‌وله‌کان به‌رده‌وامن له‌لایه‌ن چه‌ند وولاتیک و به‌ شیوازی جیاواز به‌لام تا ئیستا هیچ ڤاکسینیک نییه‌ که به‌شیوه‌ی فرمی و کۆتایی ره‌زامه‌ندی گشت لایه‌نه ریکخراوه تەندروستیه نیوده‌وله‌تیه‌کانی وەرگریتیت ئه‌وه‌ش له‌بیر نه‌که‌ین په‌ره‌پیدان و کاری دروست کردنی ڤاکسین کات و تیچی زۆری ده‌ویت.

• بۆچی ده‌لین له‌گه‌ل گهرما ئەم ڤایروسه‌ نامینیت؟

- به‌بۆچوونی خۆم و پشت به‌ستن به‌ توێزینه‌وانه‌ی که هه‌ن کۆمه‌لیک هۆکار وا ده‌کات بۆلین کیرفی بلاوبونه‌وه‌و تووشبون به‌م په‌تایه‌ به‌به‌رزبوونه‌وه‌ی پله‌ی گهرمی داده‌به‌زیت به‌تایبه‌ت له‌و ناوچانه‌ی که گهرم و ووشکن ئەوانیش پیکهاته چه‌وریه‌ به‌رگی ده‌ره‌وه‌ی ڤایروسه‌که که هه‌لگری درکه‌ پڕۆتینه‌کانن به‌رگه‌ی پله‌ی گهرمی سه‌رووی ۳۰ پله‌ی سه‌دی ناگرن به‌مه‌ش توانای بلاوبونه‌وه‌ که‌م ده‌کات له‌گه‌ل ئەمه‌ش گۆرانکاری به‌سه‌ر ستایی زیانی رۆژانه‌ی خه‌لک دیت وه‌ک زیاتر خۆدانه به‌رخۆر و هه‌واگۆرکی ناو مال و ژووره‌کان به‌کردنه‌وه‌ ده‌رگا و په‌نجه‌ره‌کان و که‌متر کۆبوونه‌وه‌و و به‌ریه‌که‌وتنی ئەندامانی خیزان له‌یه‌ک شوین و سه‌رووی هه‌مووان ئه‌و ریکاره‌ خۆپاریزی خۆمان و به‌ که‌ره‌تتیکردنی که‌سی هه‌لگر و تووشبوو به‌ ڤایروس هه‌مووی ده‌بنه‌ هۆکار.

و دروستبونی ئاوی لوت و هه‌وکردنی و پزمین زۆر دوا‌ی چه‌ند نیشانه‌یه‌کی توند که ئەوانیش کۆکینی به‌ ئازار و وشک، گرزبوون و و ئازاری ماسوله‌که‌کان و ته‌نگه‌نه‌فسی و ئازاری سینگ.

• کێن ئەوانه‌ی که زووتر تووشی ئەم ڤایروسه‌ ده‌بن؟

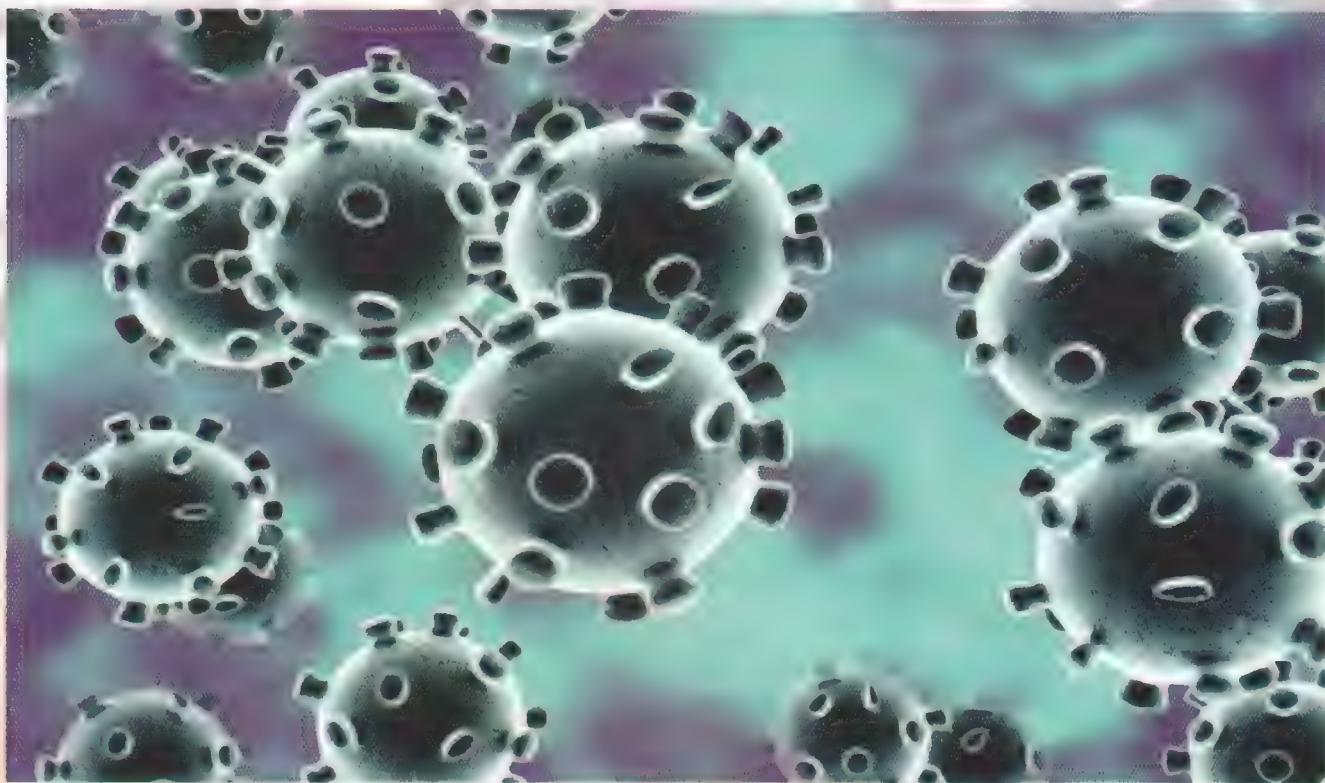
- له‌ هه‌موو ره‌گه‌ز و ته‌مه‌نیک ده‌گرته‌وه‌ به‌لام له‌ به‌سالاچووان و ئەوانه‌ی نه‌خۆشیه‌ دریزخایه‌نه‌کانی وه‌ک نه‌خۆشی دل و فشاری خوین و شه‌کره‌ و نه‌خۆشیه‌کانی کۆئه‌ندامی هه‌ناسه‌ و گورچيله‌یان هه‌یه‌ له‌گه‌ل ئەوانه‌ی چاره‌سه‌ری نه‌خۆشی شیرپه‌نجه‌ و ده‌ه‌گرن.

• چۆن ئەم ڤایروسه‌ بلاوده‌یته‌وه‌؟

- ڤایروسی کورۆنا به‌ئاسانی به‌ به‌خیرایه‌کی زۆر له‌نیوان مرۆفه‌کان ده‌گوزاریته‌وه‌ له‌ریگه‌ی دلۆپه‌کانی پزمین و کۆکین و به‌رکه‌وتنی که‌سی هه‌لگر و تووشبوو به‌ ڤایروسه‌که

• چۆن خۆمان له‌ ڤایروسی کورۆنا به‌پاریزین؟

- به‌بۆچوونی خۆم و پشت به‌ستن به‌ میژوو و هه‌موو ئه‌و توێزینه‌وانه‌ی که پیشتر و ئیستا هه‌ن ئەم ڤایروسه‌ دوژمنیکی هینده‌ سه‌رسه‌خت نییه‌، که نه‌توانین زāl بین و به‌رگری له‌ خۆمان بکه‌ین. سه‌ره‌کیتین و باشترین رینگای خۆپاراستنه‌ له‌ ئیستادا ئه‌ویش به‌ مانه‌وه‌مان له‌ مال و خۆبه‌دوورگرتن له‌ قه‌ره‌بالخی و پابه‌ندبوون به‌ رینمایه‌کانی لایه‌نی په‌یوه‌ندیدار وه‌ک پسه‌وران و پزیشک و وزاره‌تی تەندروستی. پپیوسته‌ هه‌رتاکیک له‌یه‌ک کاتدا هه‌م ببیت به‌ پزیشک و پاریزه‌ر بۆ خۆی و خۆشه‌ویستانی. نامه‌ویت ئه‌وه‌ له‌بیرکه‌م راگرتن و به‌هیزکردنی به‌رگری له‌ش زۆر گرینگه‌ به‌ هیلی سه‌ره‌کی به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی له‌ش داده‌نریت به‌رامبه‌ر ئەم ڤایروسه‌ بۆیه‌ خواردنی خواره‌مه‌نی

پلازماي خوين بۇ نەخۇشانى كۆرۈنەي نوئ

جېھان لە پېشېركىيەكى خىرايە بۇ دۆزىنەۋەي پىكوتە (فاكسىن) و چارەسەرى نەخۇشى كۆفېد-۱۹ ئەۋەي ئاشكرايە دەزانرېت ئەۋەيە كە لە ماۋەيەكى كورتدا نە پىكوتە و نە چارەسەرى نادۇزىتەۋە و ئەمە جگە لە كىشەكانى بەرھەم ھىتان و بە كۇگا كىردن و گواستەۋە و ئامادەبۇونى بۇ ھەمۇو خەلكى جېھان كە نىزىكەي ۷.۸ مىليار كەسە.

بۇ ئەم مەبەستە زانا و دىكتورەكان لە جېھان دەبىي بېر لە چارەسەرى خىرا بىكەنەۋە بۇ رىزگار كىردنى ژيانى نەخۇشە ئاجىگىر و ئاستەمە ترسىدارەكان. لە دوو مانگى رابىردوۋ چەندىن وولات تەكنىكى بەكار ھىتانى پلازماي خوينى كەسانى چاكبوو لە نەخۇشەكە بۇ نەخۇشە ئاجىگىرەكان تاقىكر دۆتەۋە. جارى پىش ئەۋەي بزانىن ئايا ئەمە كار دەكات يان نا با تىگەين پلازماي خوين چىە؟

خوين كە شلەيەكى سوورە لە لەشى مەۋقدا لە بەرەتدا لە دوو بەش پىكىت بەشىكى خانەكانى خوينىن، بەشەكەي تىرىشى لە ئاو و پىرۇتىنە تىۋاۋەكان پىك دىت.. كاتىك بە تەكنىكى تاقىگەيى جىا دەكرىنەۋە خانەكان دەنىشن و بەشە شلەكەي لە ئاوو و پىرۇتىنەكە سەرنائودەكەون و رەنگىكى زەردى ھەيە (سەيرى وىنەكە بىكە).. يەكىك لەو پىرۇتىنەنەي لە ئاۋپلازماي خوين ھەيە برىتىە لە پىرۇتىنىك كە پىنى دەۋوتىرېت دژە تەن . دژەتەن لەشى مەۋق دروستى دەكات بۇ دژايەتى كىردن و رىگرى كىردن لە مىكرۇب و ھەر شىيىكى نامۇ كە دىتە ئاۋ لەش. ئەم دژايەتى كىردنە لە رىگاي دروست كىردنى دژە تەنەۋە تايىبەتەندە و لە دۋاي ماۋەيەك بۇ ھەر مىكرۇب و ڧايرۇسىك دژە تەننىكى تايىبەتى دروست دەبىت كە بە ووردى بۇى دروست كراۋە و لە ھەر شۋىنىك بىبىنىت پىيەۋە دەنۋوسىت.

دژەتەن بۇ ڧايرۇسى كۆرۈنا ھەيە؟

بۇ ڧايرۇسى كۆرۈنا ۋەكو ھەر مىكرۇب و شتە نامۇكانى تر كاتىك دىتە ئاۋ لەشى مەۋق و كىشە دروست دەكات، دژە تەن لە دژى ئەۋ ڧايرۇسە بە تايىبەتەندىتەكى تەۋاۋ دروست دەكرىت لە ئاۋلەش.. ھەر كاتىك ڧايرۇسەكە لە خانەكان ھاتە دەرەۋە دژە تەنەكان پىۋەي دەنۋوسىن ونايەلن خانەي تر داگىر بىكات و ژمارەكەيان زۆرتىر بىت.. ئەمە بۇ كەسىكى ئاسايى و خاۋەن بەرگىر بەھىز كارىكى ئاسانە و پەنگە كۆرۈنا پىنى نەۋەستى و چاك بىيىتەۋە، بەلام بۇ ئەۋ كەسانەي بەرگىر لەشيان لاۋازە ياخۇد نەخۇشى ترى درىژخايەنىان ھەيە و لەش سەرقالى ئەۋ نەخۇشيانەيە يان ھەر ھۆكارىكى تر بۇ نمونە جگەرەكىشان يان نەرگەلە كىشان، لەو كاتەدا ڧايرۇسى كۆرۈنا ھەل دەقۇزىتەۋە و بەسەر بەرگىر و دژە تەنە كەمەكان زال دەبىت و خانەي زياتر لە سىەكان داگىر دەكا و دايدەروشىنى بەمەش نەخۇشەكە بۇ بارىكى ئاجىگىر دەبات..

*پ.ي.د. كارزان شىنخ موحسىن

دژتهن
immunoglobulin

داگیربکات و تیکي بشکینیت و زیاد بکات، بهمهش یارمهتی لهش ددهات بۆ له ناوبردنی خانه تووشبووهکانی تر و چاکبوونهوه..

کي دهیت پلازما بیهخشیت و چۆن؟

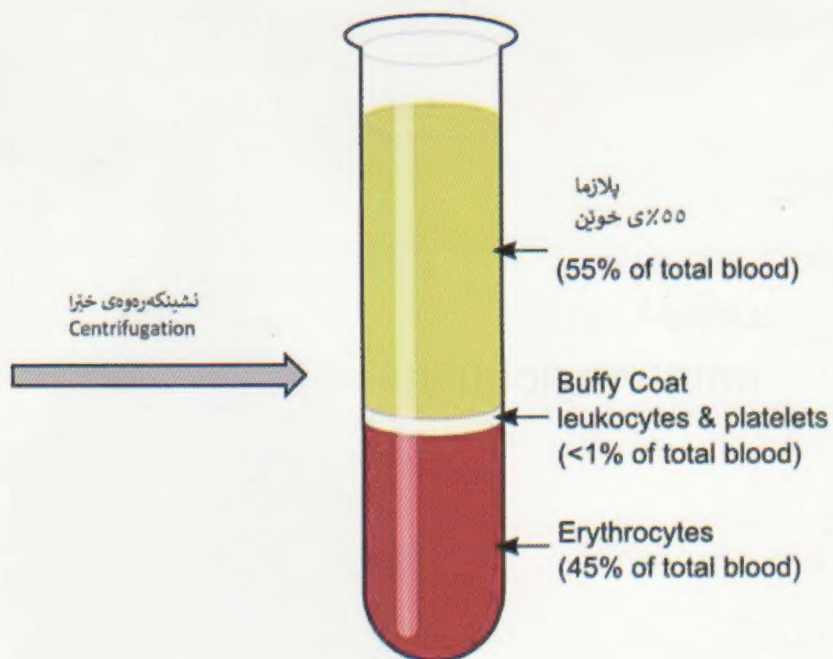
ههركه سیک كه تووشی فایرۆسهكه بووه و چاكبۆتهوه و پاش ماوهی ۱۴ رۆژ دواي چاكبوونهوه دهتوانیت پلازما بیهخشیت بۆ نهخۆشی تر .. گرنگه كه ههموو ئهوانه ی كۆرۆنایان گرتووه و چاكبوونهتهوه ئه وههنگاوه بنین بۆ پرزگارکردنی خهلكی دیکه..

کاریکی ئاسانه ئهوهی لهسهه ئهوه كه سهیه تهنها بتلیك یان زیاتر خوین بیهخشیت ، دواتر پلازما ی لی جیادهکریتهوه، بهلام گرنگه بانهکانی خوین به ووریایی و زانستیانه مامهلهی لهگهله بکهن و دوو تیتستی گرنگ ئهههنگام بدن ئهویش نهبوونی هیچ ژهره و مادهیهکی زیانبهخش و نهخۆشی تر و ههروهها تیتستی دژه تهن بکریت بۆ ئهوهی دلنایب كه بری

چۆن پلازما ی کهسی چاکبوو کار دهکات له نهخۆشی تر؟ کاتیک کهسیک چاک دهیتهوه له نهخۆشی کۆرۆنا پلازما ی خوینی ئهوه نهخۆشه ئهوه دژه تهنانهی تیدا ماوهتهوه و بۆ ماوهیهکی نادیری دریژ دهمینیتهوه. بۆ ئهم مهیهسته كه پلازما ی کهسی چاکبوو دهدریته نهخۆشیک ئهوا ئهوه دژه تهنانهی له پلازماکه ههیه کار دهکهن بۆ لهناو بردن و تیکشکانی میکروۆب و فایرۆسهکان..

له سالی ۱۸۹۰ بۆ یهکهه جار دژی نهخۆشی کۆکه رهشه بهکارهاتووه و دواتریش له سالی ۱۹۱۸ بۆ پهتای ئهفلۆنزی ئیسپانی بهکارهاتووه، ههروهها بۆ ئیپۆلا و جۆرهکانی تری کۆرۆنا بهکارهاتووه بهم دواایانه.

بۆ فایرۆسی کۆرۆنا ی نویش به ههمان شیوه پلازما ی کهسی چاکبوو كه پریهتی له دژهتهن بۆ فایرۆسهکه کاتیک دهدریته نهخۆش ئهوا دژهتهنهکانی ناو پلازماکه كه تاییهتن به فایرۆسی کۆرۆنا، فایرۆسهکه دهگرن و نایهتن چیتر خانه

کەم دەبێتەو.

بۆ ستافی نەخۆشخانەکان دەکری بەکاربێت، چونکە زۆر بەرکەوتەیی ڤایرۆسەکە دەکەن و پنیوستیان بە دژە تەن دەبێت.

۲- کات:

کات کاریگەرێکە زۆری هەیه لە بەکارهێنانی پلازماي خوین چونکە چەند زووتر دواي دروست بوونی نیشانهکان بەکاربێت باشتەر بەوێی کە ژمارەي ڤایرۆسەکە و توندی نەخۆشیکە ماوێ ئوێی ماوێ کە کۆنترۆل بکریت، بۆ نەخۆشیک کە کەوتە شلەژان و هەناسەي دەستکرد پەنگە ئو کاریگەرێکە نەبێت.

۳- دەرمانی بەکارهاتوو:

لەبەرئەوێی تا ئیستا بە پوونی دیار نیە کام دەرمان کاریگەری زیاتری هەیه لەسەر ڤایرۆسەکە لە جیهان و بە جیاوازی شوێنەکان چەندین دەرمان تاقی دەکرینەو بەم

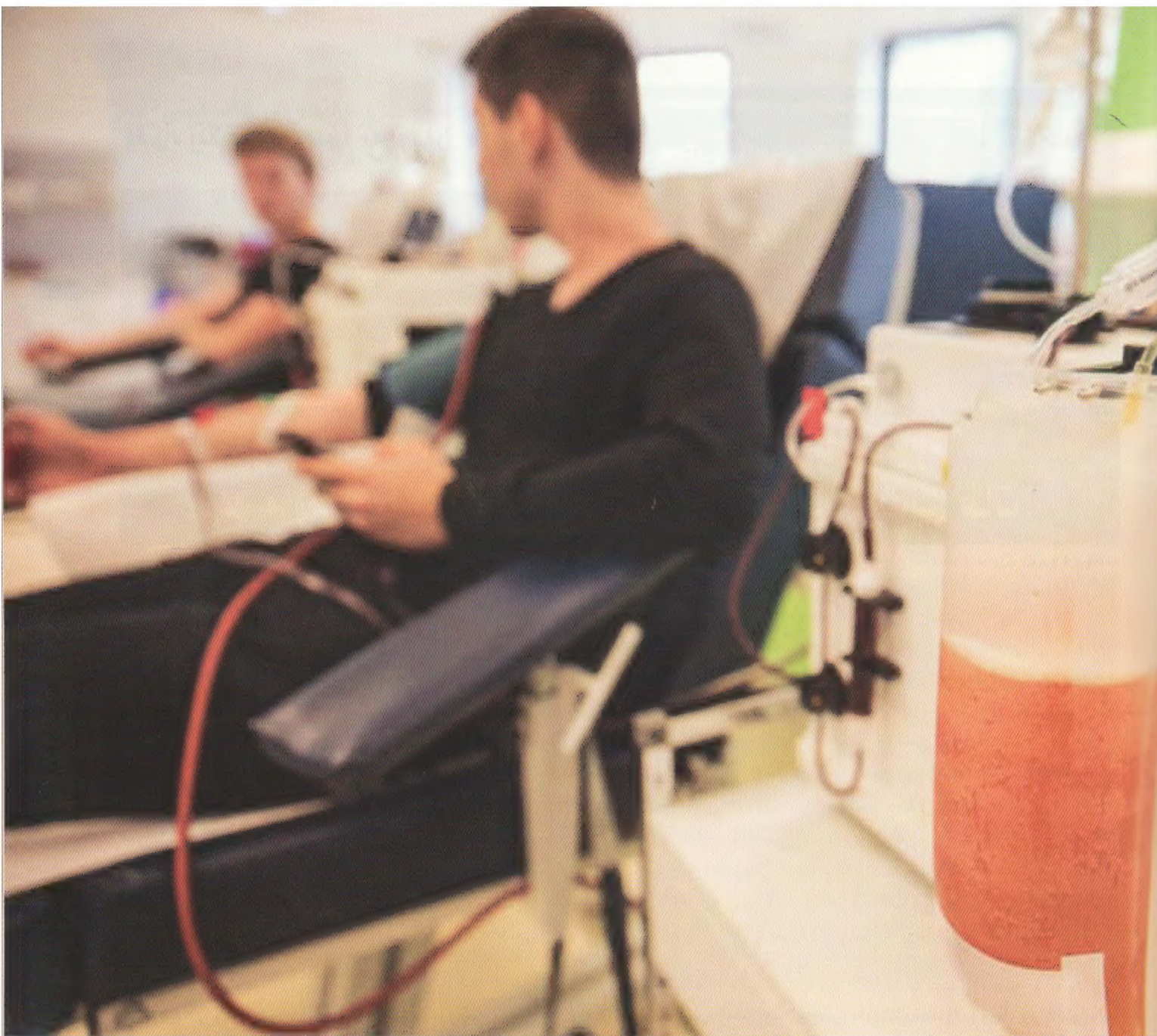
دژە تەنی پنیوست هەیه لە ناو پلازماکە بۆ کۆرۆنا.

ئەمە چارەسەرە و تەواو؟

نەخیر، تا ئیستا بە شیوەیەکی زانستی تەواو نەسەلمیندراوێ کە پلازماي خوین چارەسەرە. توێژینه‌وه‌یه‌کی چینی کە هێشتا پێداچوونەوێی زانستی هاوێلانێی بۆ نەکراوێ باس لەوێ دەکا کە ۷ نەخۆش لە کۆی ۱۰ نەخۆش بەشیوازیکی بەرچاو سوودیان لەم پرۆسەیه وەرگرتوو. پێش بریاردان چەند فاکتەرێک کاریگەری زۆری هەیه لەسەر بەکارهێنانی پلازما.

۱- بۆ کێ بەکاربێت:

پلازماي کەسی چاکبوو دەکری بۆ ئو کەسانە بەکاربێن کە حالەتەکیان ناچێگیرە بەلام شلەژاو critical نیە، چونکە بۆ نەخۆشیکێ زۆر خراپ پەنگە تازە فریای نەکەوێت. نەخۆشە ناچێگیرەکان و ئه‌وانه‌ی نیشانه‌یان هەیه دەکری سوودی لی بێنن بەمەش خواستی هەناسەدانی دەستکرد و چاودیتری چر

پىيەش چاكبۇنەۋەي نەخۇش دۋاي پىدانى پلازما رەنگە بگەرپتەۋە بۇ جۈرى دەرمانەكە ۋە كارىگەرى دەرمانەكە بە تەنيا يان بە ھاۋبەشى لەگەل پلازماكە

۴- ژمارە ۋ رېژەي پلازماي بەخشەرەكان:

ژمارەي ئەۋ كەسانەي جاكبۇنەۋەي ۋ ئامادەن خوين بېخشن ھۆكارىكى كارىگەرە بۇ بەكارهينانى پلازما، گرنگە زۆرتىن كەس پلازما بېخشيت بۇ ئەۋەي باشتىن پلازماي پىر لە دژەتەن بەكارىيت بۇ نەخۇشەكان.. ھەموو پلازمايەك كانىد نىيە بۇ بەكارهينان تا لەۋ تاقىكرەنەۋانەي لەسەرەۋە ئاماژەمان پىدا دەرەنەچىت..

لە كوردستان چى دەرگىت ۋ چى بكرىت باشە؟

ئەۋەي تا ئىستا لە كوردستان دەرگىت ھەۋلى تاك تاكەيىيە ۋ بە شىۋازىكى زانستى ۋ بە دىراسەتىكى كلىنىكى نەكرائە.. بە پشت بەستەن بە زانىارىيەكانى ۋولاتان ۋ بۇ ئەۋ نەخۇشانەي كە لە نىزىكە مەرگن پلازما بەكارهاتوۋە ۋ كارىگەرەيەكى

ئەۋتۋى نەبۇۋە..

بۇيە زۆر گرنگە دووبارە زۆر زۆر گرنگە كە ۋەزارەتى تەندروستى بە پالپىشتى زانايەكانى مايكرۇبايۋلۇجيا ۋ بەرگرى زانى ۋ فسيۇلۇجى زان ۋ خوينزان ۋ ئامارزانەكانى خويندىنى بالا ھەلمەتتىكى دەست بەجى رابگەيەنن بۇ كۆكرەنەۋەي پلازما ۋ تاقىكرەنەۋەي لىكەنەۋەي دەرھاۋىشتەكان بۇ زانست ۋ خەلك ۋ جىهان بخاتە روو.. بەكارهينانى بە شىۋەيەكى ھەرەمەكى ۋ بى پشت بەستەن بە لىكەنەۋەي زانستى ۋ راي زانايان ۋ كونسىتتى نەخۇشەكان رەنگە سوود ۋ ئاكامى چاۋەرۋانكرائى لى نەكەۋىتەۋە.

بەپىۋەبەرى گشتى سەنتەرى توۋىنەۋە لە زانكى

سەلاخەددىن- ھەۋلىز

سەرۋكى لىژنەي بەرەنگاربۇنەۋەي كۆرۈنە لە زانكو

زانکۆ نه کاتی که رهنتیندا

فوتو: زوهیر

